

apr

Le

NTANO
UTKAUS ir
VILIAUS
AUBISKIO
ir

KARYS

Nr. 4 1989
BALANDIS — APRIL

KARYS

1989
Nr. 4 1651)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami **KARYJE**, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.
Pinigus siųsti šiuo adresu: **KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA**

Čekius arba Money Orders adresuoti tik **KARYS** vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite **KARIUI**, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July, August and December by Lithuanian Veterans Assoc. **RAMOVĖ**, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: **KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207.**

TURINYS

Viršelis — okupuotoje Lietuvoje išeinančio "Švyturio" viršelis, skirtas Naujiesiems metams.

<i>St. Lozoraitis</i> — Keliais aktualiais klausimais	145
<i>Dr. K. Ėringis</i> — Lietuvos karių mirtis (Dokumentinių straipsnių užsklanda)	147
<i>Dr. plk. V. Vėbra</i> — Karo mokyklos I-ji laida	152
<i>Dr. R. Vitas</i> — Kariniai eksponatai Lituanistikos tyrimo ir studijų centro muziejuje	159
<i>C. Vištakas</i> — Lietuvos karo aviacijos 70-metis	160
<i>H. C. Kudreikis</i> — Adutiškio batalionas	170

KARIO SKYRIAI:

Mūsų spaudoje pasižvalgius	172
Karinės žinios	173
Žvilgsnis į politiką	176
Iš grožinės literatūros	178

KARIO PRIEDAS

Tremties trimitas	180
-------------------------	-----

MŪSŲ MIRUSIEJI	190
-----------------------------	-----

ATSTOVAI

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Boston — V. Senūta, Detroit — V. Kutkus, Australia — V. Šalkūnas.

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Juginėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

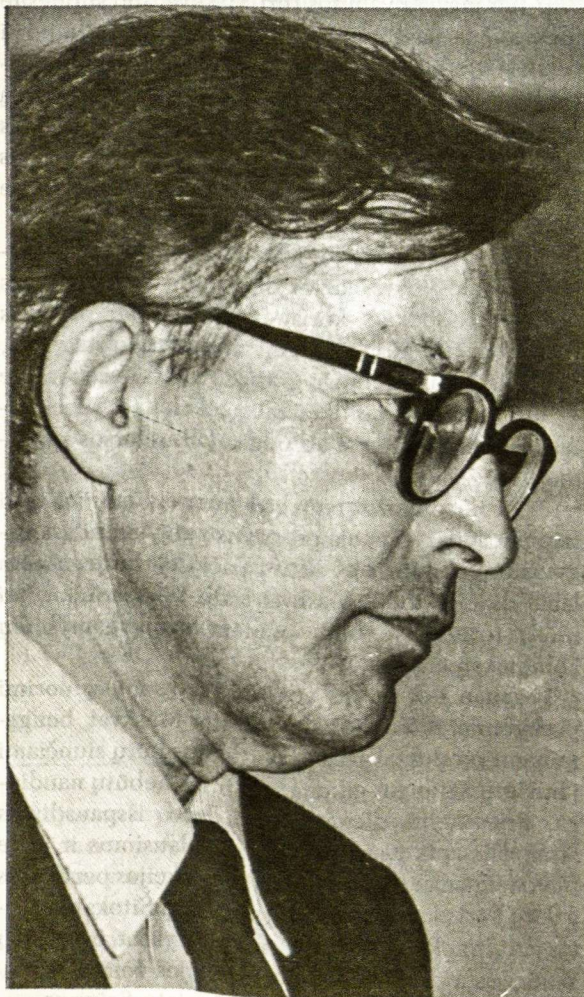
Nr. 4 (1651)

BALANDIS — APRIL

1989

KELIAIS AKTUALIAIS KLAUSIMAIS

STASYS LOZORAITIS, JR.

Stasys Lozoraitis, jr., Lietuvos atstovas Vašingtone ir Vatikane. Nuotr. K. Čikotas

Kaip giliai mūsų išeivija atjaučia okupuotos Lietuvos įvykius ir rūpinasi jos reikalais, pasidaro aišku, kai pamatai iš užsienio plaukiančią paramą, savajam kraštui, įvairias pastangas kuo plačiausiai informuoti pasaulį, apie paskutiniuosius įvykius, gražią globą tiems lietuviams, kurie gali apsilankyti Vakaruose.

Visai natūralu, kad su visiškai pasikeitusia padėtimi kyla ir įvairios problemos, su kuriomis nėra lengva kiekvienam susidoroti. Dešimtmečiais daugelis priprato prie nepaprastai aiškos situacijos ir iš jos išplaukiančių įvairių pasėkų. Abejonėms, neaiškumams beveik nebuvo vietos. Dažnai beviltiškoje padėtyje vykdavo sunkios diskusijos arba jų visai nebuvo, nes viskas buvo gana aišku.

Jau šiandien, prisimenant praeitį, aiškėja dvi pamokos, būtent, kad apie persekiojimus reikia ne tylėti, o galimai garsiau šaukti ir žadinti tarptautinę visuomenę. O kita pamoka yra labai paprasta: nereikia niekad nusileisti, nusiminti, netekti drąsos, pasiduoti, nes niekad negali žinoti, kas tavęs laukia už sekančio vingio. Istorija yra pilna netikėtumų. Šių dienų įvykių niekas faktinai nebuvo pramatęs, nors dabar ne vienas giriasi daręs pranašystes, kurios pasitvirtinusios. Laimi tas, kuris kiek ilgiau gali išlaikyti spaudimą, negu priešininkas. Laimi tas, kuris nepasiduoda ir moka atlaikyti kiekvieną negatyvų smūgį. Lietuvių tauta parodė, kad ji šitų gerų ypatybių turi apščiai. Taigi ir ateityje ji mokės eiti reikiamu keliu be baimės, bet sumaniai ir su pasiryžimu.

Paskutiniu metu, ypač užsienyje, diskutuojama keliais klausimais, kurie yra tikrai svarbūs mūsų kraštui.

Pirmas jų tai "Sąjūdžio" narių dalyvavimas rin-

kimuose. Atrodytų, kad čia esama nemažo prieštaravimo. Jei jau visi dabar sutinkame, kad 1940 metais būta ne socialinės revoliucijos, o paprastos svetimųjų okupacijos, įvykdytos susitarus dviem diktatoriams ir jeigu sutinkam, jog svetimiesiems okupavus kraštą, įvestos institucijos buvo nelegalios, okupanto institucijos, tai pasidaro nebesuprantama, kodėl dabar mūsų svarbiausi politiniai judėjimai nori pasidaryti tų institucijų dalimi, veikti per jas. Tai atrodytu lyg jos kaip tik šiuo momentu yra pripažįstamos.

Mums čia užsienyje, kaip ir lietuvių tautos daugumai, okupanto įvesta tvarka nėra priimtina, jos norėtume kuo greičiausiai atsikratyti. Tačiau šaltai pagalvoję apie galimybes tuojuos pat visiškai perkirsti visus saitus su didžiuoju kaimynu, pamatome, kad jos nėra didelės ir, tikslui pasiekti reikės dar kovoti ir dėti didelių pastangų. Pasidaro aišku, kad reikia naudotis ir panaudoti absoliučiai visas galimybes, kad sustiprinus tas jėgas, kurios nori ir gali veikti krašto nepriklausomybės labui. Tada pasidaro suprantamiau, kad ir esančios institucijos, kurių nepripažįsta nei tauta, nei užsienio valstybės, gali būti panaudotos geram tikslui, kad palengvinus vedamą kovą ir kad padarius ją efektingesne. Kai kada gali pasitarnauti visai pasyvi rezistencija, o kai kada gali būti naudingesni aktyvūs veikimo metodai, kurie remiasi senu principu: geram tikslui eisiu ir su pačiu velniu.

Viena sąlyga, tačiau, yra būtina. Be jos nepadės nei velnio teorija, nei kitoki aiškinimai. Galima naudotis okupanto institucijomis, tačiau dėlto jos nepadės priimtinos, legalios, mūsų valstybės institucijos. Jos yra ir turi likti, kas jos tikrumoje visada buvo nuo pat pirmos okupacijos dienos. Ir tą mes turime nuolat akcentuoti užsienyje, kad nekiltų neaiškumų ne tik mumyse, bet ir pas kitus užsienio politikos vyrus, viešosios nuomonės reiškėjus. Jei šitaip būtų — viskas griūtų, ir mūsų pastangos išlaikyti Lietuvos klausimą kitoje plotmėje negu, sakykim, Ukrainos nueitų veltui.

Kitas klausimas, kuris dabar nemažai diskutuojamas, yra ekonominių ryšių su užsieniu problema. Pačioje Lietuvoje kilus ekonominės autonomijos idėjoms, taip pat prasidėjo panašios diskusijos. Norima turėti galimai daugiau ryšių su užsieniu, visai logiškai galvojant, kad jie padėtų mūsų kraštui išeiti iš sunkios ekonominės padėties, suprastintų įvairius formalumus, nes neberekėtų laukti Maskvos leidimų ir pagaliau smarkiai pasitarnautų sustiprinant Lietuvos savarankiškumą.

Klausimas yra tikrai labai aktualus, bet ir labai sudėtingas. Manau, kad ir čia reikia pradėti nuo tos paprastos taisyklės: kas kenkia okupantui — tas yra gera; kas padeda okupantui — tas yra bloga. Nereikia užmiršti, kad didžioji Sovietų Sąjunga per metus uždirba apytikriai 30 milijardų dolerių, būtent tokią sumą, kuri yra lygi General Motors bendrovės keturių mėnesių apyvartai. Taigi valiutos Maskvai degančiai reikia, nes be jos ne tiktai nenupirksi įvairių vakarietišku gaminių, bet neįmanoma finansuoti slaptos veiklos įvairiuose užsienio kraštuose, remti politinių judėjimų, padėti valstybėms kaip pvz. Kuba. Už 30 milijardų dolerių didelė valstybė mažai ką tegali padaryti. Jos įtaka bematant mažėja ir silpnėja. Nukenčia ir jos prestižas, taipgi visa politika.

Juo mažiau valiutos turi Maskva, tuo silpnesnė jos pozicija pasaulyje, tuo ribotesni jos galimūnai remti sovietinę konspiraciją. Išvadoje: negalima imtis tokių iniciatyvų, kurios sovietų valiutinį badą sumažintų ar visai numalšintų. Jei šitos taisyklės nesilaikytume, tai būtų tolygu sovietų okupacijos finansavimui ir jos sustiprinimui bei pratęsimui. Ne tiktai Lietuvoje, bet ir visoje Rytų Europoje.

Yra ir kitų faktorių, į kuriuos būtina reikia atkreipti dėmesį. Pavyzdžiui jokiū būdu neužmirštinas ekologinis aspektas, kuris mūsų krašte yra pasiekęs katastrofišką lygį. Ne tiktai įvairių fabriku statymas, bet ir sakykim viešbučių gražiose turistinėse vietose — turi būti daromas tiktai mūsų ekologijos specialistams sutikus ir ištyrus absoliučiai visas taršos klausimo puses.

Turime neužmiršti, kad įmonės, fabrikai gali taip pat sudaryti naują progą rusų atvykimui ir apsigyvenimui Lietuvoje. Mūsų pačių darbo jėga nėra labai didelė, todėl Maskvai būtų net paranku, jei mūsų teritorijoje būtų pradėta naują gamybinių kompleksų statyba.

Pagaliau net ir tais atvejais, kada mūsų norimi prekybiniai ryšiai neduotų valiutos Maskvai, bet gaminami produktai arba jų perteklius būtų siunčiami į Sovietų Sąjungos gilumą, net ir tas nebūtų naudinga. Prieš kelias dienas *Tiesoje* buvo išspausdintas straipsnis apie įvairius prekybos klausimus ir jame buvo teigiama, kad tam tikras produkcijos perteklius galėtų būti eksportuojamas į sovietiją. Šitoks eksportas jau vienokia ar kitokia forma jau vyksta, ir lietuvių tauta, deja dar bejėgė, žiūri kaip jos žemės ir pramonės produktai yra vežami į Sovietų Sąjungą.

Šituo klausimu kaip tik ir reikia nuolat išsiaiškinti vieną labai paprastą dalyką: jei Lietuva ir kitos

LIETUVOS KARIŲ MIRTIS SOVIETŲ ARMIJOS GRETŲ REPLĖSE

(U ž b a i g a)

Dr. K. ĖRINGIS

Testamentiniai metmenys

Jaunajai lietuvių ir rusų kartai

Tėvynė yra savaime suprantama **konkreti tikrovė** kalbos, kultūros, istorijos, gyvenamos būdo, genčių tėviškės žemių bendrumė. Netironiškoje Tėvynėje **negali būti daug** beviltiškai nelaimingų žmonių. Laikinas, kartais labai didelės nelaimės ir juodą vargą gali užtraukti grobuoniškos kaimyninės valstybės. **Naujųjų laikų istorijoje Lenkija** 1920 metais užgrobdama Lietuvos ilgąsias sostinę Vilnių ir jo kraštą apčiuopiamai nepadidino ekonominio vargo Lietuvos gyventojams, bet padarė sunkiai įsivaizduojamo masto žaizdą Lietuvos tautos žmonių, visų dorų Lietuvos piliečių širdyse. Tai išsiplėtojo į didelę ir **lemtingų pasekmių nelaimę** Lietuvos ir lenkų tautoms. **Nacių Vokietija**, tęsdama vokiečių monarchizmo išpuoselėtą **mažlietuvių germanizavimo politiką** galutinai pakirto šios lietuvių genties ilgalaikio išlikimo pagrindus ir skverbėsi į vokiečių kultūros paliestą Lietuvos Klaipėdos kraštą. Vokietijos naciai užtraukė Klaipėdos krašto hitlerininkams Neumanno-Sasso bylą, **lietuviškąjį** mažąjį Nürnbergą, sąlygojusį Vokietijos 1933 - 1936 metų prekybinį Lietuvos žemės ūkio produktų importo boikotą, skaudžiai nuvertinusi lietuvių žemdirbio darbo rezultatus. Kai įsisiautėjusi nacių Vokietija 1939 metų kovo 22 d. užgrobė Lietuvos uostamiestį ir jo kraštą, tuomet **Maskva dar "angelu" šypsojosi**. Vokietijos grobikiški veiksmai turėjo sunkių ekonominių ir bendrųjų pasekmių, kurių Lietuvos valstybei ir visuomenei pilnai pakelti nebeteko. **Sovietų Sąjunga** nuo pat

Lietuvos Nepriklausomybės 1918 metais paskelbimo be atvangos **slaptais veiksmais** griovė Lietuvos valstybę, bet **viešai** Lietuvos visuomenės akyse **eksponav** savo "bičiulystę", kad bent kiek, nors ir nesėkmingai, izoliuotų Lietuvos vyriausybę nuo "liaudies". Tariamasis palankumas ne kartą buvo patvirtintas Nepriklausomybę laiduojančiomis dvišalėmis sutartimis. Pagaliau yla išlindo iš maišo, kai sulaužiusi visas dvišales sutartis Maskva 1940 m. birželio 15 - 16 dienomis pasiuntė į Lietuvą, Latviją ir Estiją iki dantų ginkluotas armijas ir tas nepriklausomas valstybes — **Tautų Sąjungos nares okupavo**. Dėl to Sovietų Sąjunga tapo Lietuvos, Latvijos ir Estijos žmonėms priešiu Nr. 1, o Vokietija — priešiu Nr. 2. Tuo psichologiniame kare Vokietija Pabaltijo kraštuose daug laimėjo, nes gyventojų kaltinimai **pirmajam okupantui** ir jo rėmėjams pasiekė aukščiausią laipsnį ir įgavo ginkluotos kovos išraišką. Gi antrajam okupantui, neigiančiam valstybinės nepriklausomybės atkūrimo teisę, išaugo veikli pasyvioji **pagrindinė ir viešoji** rezistencija.

Kuriant Rusijos imperijos griuvėsiuose sužvėrėjusios gyvenamosios komunistinę valstybę dalyvavo praradę tautinių kultūrų vertybes **daugelio tautų** atstovai. Šios pragaištingos veiklos teoriniuose lygmenyse ir praktiškame vadovavime **ypač pasižymėjo** supravoslavėję ar paneigę Talmudą žydai. Tačiau **rusų tauta**, kaip sugriuvusios imperijos gyventojų **dauguma**, buvo ir yra sovietų komunistinės gyvenamosios **nežmoniškumą** **įkūnytoja**, o rusų tėvynė, ypač Užpoliarė ir carų užkariauto Sibi-

Baltijos valstybės, kurios jokių būdu nesudaro nė mažiausios grėsmės sovietams, pasidarytų tikrai nepriklausomos, jos galėtų palaikyti gerus santykius su Maskva, kaip juos palaikė nepriklausoma Lietuva. Atgavusios nepriklausomybę, Baltijos valstybės galėtų tapti net svarbiu prekybos partneriu ir tiekti savo rytų kaimynui daug didesnę prekių kiekį negu dabar, kada viskas įmama neatsiklausius.

Šitokia padėtis padėtų Sovietų Sąjungai inte-

gruotis į pasaulinę rinką, priverstų ją keisti savo vidinę gamybos sistemą ir stiprintų joje demokratinius poslinkius.

Šitokios mintys, žinau, gali atrodyti šiandien dar nerealias. Tačiau jos parodo kryptį, kuria reikės eiti. Ir pati Maskva gal naujų generacijų įtakoje pradės suprasti, kad yra saugiau gyventi apsuptiems draugų, negu terorizuojamų, dominuojamų kaimynų.

ro srytis — nusikalstamų nežmoniškumų buveinė. Rusų tautos revoliucionieriai, kaip brutaliųjų jėgų apsioliti dauguma, tuojau po revoliucijos siekė, o dabar jų palikėnys taip pat atkakliai siekia įgyvendinti, net išplečiant, carinės Rusijos imperinius tikslus. Rusų tautos sovietinė administracija, kuri sudaro apsiolitią pareigūnų ir politinių valkatų daugumą, carizmo vergovinės sprespaudos žiaurumus pakėlė į patį aukščiausią lygį ir juos su atsidėjimu įgyvendino pasiskelbusiose nepriklausomose ir vėl Maskvos užgrobtose valstybėse. Tuo rusų komunistinė politinė vadovybė, kuri sudaro apsiolitią vergovinės valstybės pareigūnų daugumą, melagingai iškėlė į padanges socialinės klasės primatą ir apgaulingomis priemonėmis paneigdamą tautinių kultūrų ir tautinių valstybių idealą sukūrė socialkolonizmo dogmą ir valstybę. Maža to, kolonizacinę politiką rusų tautos komunistinė politinė vadovybė įgyvendino pačiu nuožmiausiu būdu įkurdindama rusų ir kitataučių bendruomenės daugumą pavergtų tautų pirmaprādėse tėvynėse. Tuo ji nusikalstamai parkirto pavergtų tautų išlikimo pagrindus. Šiuo metu išimtį sudaro tik Armenija ir Lietuva. Tačiau nepriklausomoje Lietuvoje 1936 metais buvo tik 2.3% vietinių rusų, o prijungus Vilnių ir jo kraštą 1942 metais rusų buvo 3.1%.²¹ Gi dabar (1977 m.) vien rusų ir atėjų vaikų rusų kalba vedamos mokyklose mokosi 12% nuo bendro mokinių skaičiaus.⁷¹ neskaitant didžiulės okupacinės armijos karių ir apsigyvenusių atėjų pensininkų skaičiaus. Tai aki-vaizdus pavojus lietuvių tautos gyvavimo pagrindams. Ir tai sistemingai siekia didžioji šimtamilijoninė rusų tauta, paversdama kitų mažų tautų pirmaprādės tėvynės gyventojus tautine mažuma slavų jūroje. Tai 20-ojo amžiaus pabaigos nusikaltimas prieš žmoniškumą ir kitoks aiškinimas yra neįmanomas.

Man, šio darbo ir baigminių Testamentinių metmenų autoriui, teko žiauri sovietų armijos gretų kario dalia, primesta grubios prievartos. Teko pakelti nusikalstamai primesto karinio apmokinimo smurtą ir iš arti pažinti to tarpsnio mano kartos lietuvių tautos psichologiją, siekius ir idealus visuotino dezertyravimo ryžto apsuptyes psichozėje. Kautynėse veikiančio sovietų armijos pulko lauko ligoninės kario įvairiose pareigybėse man teko ant savo nugaros išnešti iš kautynių lauko dalį iš Lietuvos kilusių karių ar medicininės pagalbos suteikimo metu kalbėtis su sužeistaisiais bei stebėti mirštančiųjų elgesį, girdėti jų kliedesį ir prakeiksmus Mask-

vai, Tėvynės ir jos žmonių nelaimės kaltininkei. Po sužalojimo apsveikus kautynėse veikiančios divizijos lauko ligoninėje man teko eiti sanitarinės tarnybos pareigas operacinėje ir bendro pobūdžio gydomoiose palatose ir patirti tų pačių sveikimo ir priešmirtinių lygmenų karių būsenas, jų tarpe — lietuvių, latvių ir estų laikyseną, girdėti jų pareiškimus ir tuos pačius prakeiksmus Maskvai. Tai sovietų sprespaudos dar nepaliesto jaunimo ir viduramžių kaltinantieji Maskvą už Tėvynės pavergimą žodžiai, kurių negali paneigti jokie vėlesni vergoviniai antsluoksniai. Pagaliau esu liudininkas ir dalyvis, kai Maskvos politinė vadovybė 1945 m. birželio 15 dienos įsakymu atšaukė visus lietuvių, latvių ir estų tautybės karius iš Vokietijos okupuojančios sovietų armijos ir sutelkę Berlyne Lichtenšteino priemiestyje paskubom išgabeno Rusijos gilumon parengčiai į Japonijos frontą, kad ikškirtinai pasmerkti sunaikinimui ir suluošimui. Tai žvėriškas mažų pavergtų tautų kėsinimosi sunaikinti ir tarptautinės teisės trypymo būdas bei grubi tautinė diskriminacija, vietoje globos, prideramos mažoms tautoms ir užgrobtų neutralių valstybių piliečiams.

Mes, lietuvių daugumos sovietų užgrobtos Lietuvos valstybės piliečiai, patekę į Sovietų armiją, turėjome menką sąlytį su Lietuvos valstybės tautinėmis mažumomis. Sovietų armijos gretose kartu su prievartos keliu patekusiais lietuviams Lietuvos vokiečių ir latvių nebuvo. Mažai buvo ir lenkų kultūros paliestų taip vadinamų "Tuteišių", kalbančių lenkiškai. Jie pateko į komunistinės Lenkijos kariuomenės gretas, nes Maskva, kaip ir Vokietijos naciai, turėjo taip pat tikslą atriboti juos nuo lietuvių tautos ir valstybės. Lietuvos žydų 1944 metų prievartinio lietuvių sutelkimo ir apmokinimo pulkuose nebuvo, nes jie jau buvo Vokietijos nacių sunaikinti arba Maskvos komunistų frontuose pražudyti, arba neskaitlingos išlikusios jų grupės kovojo Kurše. Buvę pavieniai Lietuvos kariai neidentifikavosi esą rusais ar jų pakalikais ir vieningai laikėsi su lietuviams. Vienintelis kartu buvęs Lietuvos čigonas, vyresnio amžiaus žmogus ir pamaldus katalikas, tobulai išsaugojęs tėvo. Pirmajame pasauliniame kare kariavimo prisiminimus, be paliovos kvietė vežamus į frontą užsiėmusius lietuvius jaunuolius melsti Viešpatį Dievą užtarimo. Jo vizijoje buvo jaunuolių kapai, ne tas žodis, jų lavonai pažliugusiose fronto duobėse ir pravėžose. Ir tuo jis nedaug apsiriko. Beje, jo likimas man nežinomas. Lietuvos rusų palyginti taip pat buvo mobilizuotų bei sugaudytų

mažai, nes Maskva juos kalbos mokėjimo ir atėjūno "tėvynės" klastingais motyvais iš karto stengėsi nukreipti prieš lietuvių tautos ir valstybės interesus. Tai Lietuvos rusų tautinės mažumos **nelaimių pradžia**, tokių nelaimių, kurios gal nemažesnės negu pačių lietuvių. Pasakyti, jog jie turėjo bėgti iš savo gimtųjų namų būtų permaža. Tačiau patekę į Sovietų armiją kartu su lietuviais, Lietuvos rusai nesiidentifikavo su Maskva. **Bene geriausiai tragedijos esmę išreiškė** vyresnio amžiaus neblaivus Lietuvos rusas karo dalyvis, skelbdamas prakeiksmus maskoliams tamsią gal 1955 metų naktį Dūkšto geležinkelio stoties sodelyje: "Jūs Maskvos judošiai supjudėte mus su lietuviais. Mes amžius taikoje gyvenome". Viena buvo aišku, kad jo sodrus balsas sklido toli, o skausmas buvo tikras, lemtingas ir didelis.

Šiuo kaip testatorius, liudiju kas aukščiau pasakyta kaip bene vienintelis Vakaruose intelektualinėje srityje besireiškęs buvęs sovietų armijos lietuvis karys. Pasibaigus Vokietijoje karo veiksmams aukščiau minėtas lietuvių, latvių ir estų **grįžimas** iš Berlyno Rusijos gilumon kartu — tai apgaulingas enkavedistinis "grįžimas" neva į Tėvynės, o **tikrumoje** — parengčiai Japonijos frontan. Jis buvo apvainikuotas rūpesčio tėvynės nelaimių skatinima pogrindžio veikla, jos užuomazgų apraiškomis. Jų esmė glūdi karių intelektualių jėgų paskata po karo savistoviai siekti mokslo, visuomeninės padėties, pramokti kalbų ir veržtis pro pasaulio praviras ir uždaras duris, turint tikslą visais imanomais būdais kelti Maskvos įvykdytą Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupaciją ir jos pragaištingus padarinius. Tačiau dėl pokario metais išplėsto visuotinio teroro, didžiulių trėmimų ir provokacijų Pabaltijo tautų karo dalyvių generacijoje platesnio pobūdžio **pogrindinė veikla neišsivystė**. Ji buvo suparaližuota ir sovietų karo veteranų komiteto, kuriame **gerklingai** šeiminkavo ir šeiminkauja dabar atėjūnai ir Maskvos pakalikai, grumdamiesi dėl okupanto teikiamų privilegijų.

Iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos kilę Antrojo pasaulinio karo veteranai **juridiškai ir morališkai** nėra nei Maskvos komunistų, nei Berlyno nacių nuosavybė. Jie yra jų karo grobis, belaisviai, pasiglemžtų neutralių valstybių piliečiai. Jie buvo brutalia jėga, laužant tarptautinę teisę, priversti dalyvauti Antrajame pasauliniame kare. Todėl jie **nepatyrė** nei pergalės džiaugsmo, nei pralaimėjimo kartėlio, nes **jie buvo nuožmios prievartos karo aukos**. Sovietų Sąjunga beveik **dešimteriopai** daugiau jėga pajungė karo tarnybai Lietuvos piliečių negu Vokietija ir už

Lietuvos ribų juos **pasmerkė pražūčiai ir suluošini**mui gynybiniame (1941 - 1943 m.) ir grobikiškame (1944 - 1945 m.) kare. Maža to, likusiems gyviems luošiams ir sveikiems kariams Maskva ne tik įžeidžiančiai ir įskaudinanti **prikabino** Didžiojo tėvynės karo dalyvio etiketę, bet ir **naudojo**, taip pat dabar **naudoja** karo veteranus akiplėšiškiems veiksmams, nukreiptiems prieš lietuvių tautą ir valstybę, **prieš pastangas atkurti valstybingumą**. Nemažai karo dalyvių Maskva **ištrėmė** kartu su šeimomis į Sibirą. Panaši padėtis ir bendras likimas ištiko karo dalyvius latvius ir estus jų pavergtose tėvynėse.

Turėdamas omenyje visa tai, kas aukščiau pasakyta, pabaltiečių karo dalyvių prieš nacių Vokietiją **palaužto pogrindinio veikimo užuomazgos pradininkų** vardu šiuo liudiju ir pareiškiu sekančiai:

1. Sovietų Sąjunga ir nacių Vokietija, pasirašę 1939 metais "Nepuolimo paktą" ir Slaptuosius rugpjūčio 23 d., rugsėjo 28 d. ir 1940 m. sausio 10 d. protokolus, pasidalino Rytų ir Vidurio Europą įtakos sferomi, **perskirstė, pardavė ir pirkto** nepriklausomos ir neutralios kare Lietuvos valstybės teritoriją ir pradėjo nusikaltėliškus užkariavimus.

2. Sovietų Sąjunga, kaip suokalbininkė su Hitleriu, 1939 m. rugsėjo 17 d. įsiveržė ir okupavo Rytų Lenkiją, įskaitant Vilnių ir jo kraštą, ir **Vilniaus gražinimo Lietuvai pretekstu** pasišovė nepriylgstamai šlykštumu naujųjų laikų istorijoje klastai. Ji dalies Vilniaus krašto ir sostinės gražinimo klausimą **susiejo** su marksistinio maišto situacijos žadiniu Lietuvoje, kas Maskvai nepasisėkė. Maža to, ji **pirma pasirašė su nacių Vokietiją** antrą slaptąjį protokolą apie tada dar nepriklausomos Lietuvos užgrobimą, grobį dalinantis su Hitleriu, o tuojau **po to su Lietuvos vyriausybe** pasirašė Vilniaus gražinimo ir tarpusavio pagalbos sutartį, "iškilmingai" laidojančią Lietuvos nepriklausomybę. Abu nusikaltėliški darbai buvo padaryti 13-kos dienų dokumentuotu skirtumu.

3. Pagaliau, ilgai nelaukdama Maskva 1940 m. birželio 15 - 16 dienomis karine jėga įsiveržė ir okupavo Pabaltijo valstybes — Tautų Sąjungos nares Lietuvą, Latviją, ir Estiją, **sulaužydama** visas iki tol su tų šalių vyriausybėmis pasirašytas Laisvę ir Nepriklausomybę laidojančias sutartis.

4. Sovietai okupavę Pabaltijo valstybes **piktadariškai privertė** simpatizuojančius komunizmui kai kuriuos neatsargius ir nepatyrusius politikoje bei klastoje gyventojus, ypač tautinių mažumų atstovus, griauti savo šalių Laisvės ir Nepriklausomybės insti-

tutus. Maskva atmetė ir nurodinėjo naujų vyriausybų sąstatą, durtuvų ir teroro apsuptyje **primetė** apgaulingus “rinkimus” į parlamentus, “išrinktieji” nieko neatstovaudami buvo **priversti** atsisakyti savo šalių nepriklausomybės (ko istorija iki tol nežinojo) ir “laisvanoriškai” **prašyti** Maskvos priimti jau okupuotas Pabaltijo valstybes į Sovietų Sąjungos sudėtį. Inscenizuoto inkorporavimo pasėkoje buvo panaikintos visų trijų užgrobtų šalių konstitucijos, pakeičyta buvo primestos okupacinės konstitucijos, panaikinti parlamentai, panaikintos visų trijų šalių Krašto apsaugos ministerijos ir pridaryta daug kitų piktadarybių. Tai atlikta per septynias savaites. **Galiausiai** buvo panaikintos kiekvienos užgrobtos šalies ginkluotos pajėgos ir įteisinti atėjūno sovietinio stiliaus teismai. Remiantis jų “sprendimais” per vienus okupacijos metus iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos buvo vien į Sibirą amžinai išstremta apie 100,000 nekaltų žmonių, neskaitant skaitlingų įkalinimų ir žudymų bei pasibaisėtinais metodais atliktų kankinimų.

5. Stalininiams ir hitleriniams grobikams pradėjus tarp savęs karą, Sovietų Sąjunga 1942 metų sausio 1 dieną **prisijungė** prie gerai žinomos ir svarbios nukentėjusioms nuo karo tautoms **Atlanto Chartos**. JAV prezidento F. Roosevelto ir D. Britanijos premjero W. Churchillio pasirašytos 1941 m. rugpjūčio 14 dieną. Pagal **Chartą** visos tautos, didelės ir mažos nukentėję kare, laimėję ir pralaimėję karą turėjo pasiekti gyvenseną taikingoje pokario sąrangoje, pasirinkdamos valstybinį gyvenimą pagal gyventojų daugumos laisvą valią. Deja, Sovietų Sąjunga brutalia jėga paglemžusi apie 125,000 vien Lietuvos vyrų pajungė juos karo reikalams ir toli užfrontėje be atvangos juos apgaudinėjo “atkursimos” pokario suverenios Lietuvos valstybės pažadais. (Tai liečia lygiai taip pat Latviją ir Estiją).

6. Varu išvaryti 1941 metais į Sovietų Sąjungą Lietuvos kariai ar kitais neteisėtais būdais ir keliais prievarta sutelkti iš Lietuvos kilę vyrai beveik visi iki karo pabaigos žuvo arba buvo sužeisti, kiti sužeisti po kelis kartus ir liko karo invalidais. Žymi dalis iš 124,000 iš Lietuvos kilusių karių brutaliu prievartos keliu buvo išvaryti už Lietuvos ribų į gynybinio, vėliau ir į grobikiško karo frontus ir daug jų žuvo bei liko invalidais. Nepriklausomos Lietuvos vyriausybė 1939 m. rugsėjo 2 d. priėmė Neutralumo įstatymą ir šventai jo laikėsi. Bet mes, nebūdami kalti už karo kilimą, kaip tauta ir valstybė labai nukentėjome. Mums, karo audros karių generacijai, teko ko-

voti ir daug kam žūti valstybių antinacinės-antihitlerinės karinės koalicijos armijų pusėje. Mums prievarta primestos kančios bei pažeminimas ir išplėsta didelė kraujo auka gali būti suprasta tik už savo laimingesnę Tėvynę ir bendrą Sąjungininkų pergalę. (Pagal panašų scenarijų likiminiai karo nelaimių keliai vingiavo iš Latvijos ir Estijos kilusiems kariams).

7. Deja, Maskva išplėšė Pabaltijo valstybėms valstybinį suverenumą ir pamynė tų šalių žmonėms visas teises ir laisves, net teisę gyventi. Jau 45 metai kaip tęsiasi antroji sovietų okupacija Lietuvoje. Latvijoje ir Estijoje. **Antroji okupacija** buvo įvykdyta visai dėl kitų laisvų nuo suokalbčio su Hitlerių motyvų. Ji iškilo siekiant karinėmis priemonėmis įgyvendinti susitarimus su Vakarų Sąjungininkais, kad priverstus Vokietiją besąlygiškai kapituliuoti. Todėl, jei ši okupacija buvo neišvengiama, tai ji turėjo išnykti lygiai taip, kaip išnyko Vakarų Sąjungininkų armijų okupacija Vakarų Europos ir Skandinavijos šalyse, okupuotose Vokietijos.

8. Tačiau Maskva ne tik kad **neatitraukė** okupacinių pajėgų ir negrąžino, sutinkamai su Atlanto Charta ir vėliau — su Jungtinių Tautų charta, Lietuvai, Latvijai ir Estijai valstybinio suverenumo. Ji **pamynė** tų okupuotų kraštų žmonėms visas teises ir laisves, ir masiškai **trėmė** į netinkamas gyventi Sibiro sritis pražūčiai žmones. Maskva nusikalstamai okupaciniais veiksmais **sukėlė**, ypač Lietuvoje, partizaninį karą ir yra atsakinga už daugelio žmonių kančias ir pražūtį. Maža to, Maskva okupuotose Pabaltijo šalyse rusų ir kitokių kolonistų tautinei mažumai **suteikė** parazitinio pobūdžio politines ir kalbines privilegijas dominuoti kitoms, ypač neslavų tautoms **jų pirmąkartą tėvynėse**. Gimtosios kalbos išsaugojimo požiūriu ypač skaudžiai buvo pažeistos estų ir latvių tautos, o valstybinės praeities niekinimo prasme be atvangos ypač buvo engiama lietuvių tauta.

9. Ilgai užsitęsiosios ir geliančiai įskaudusios pavergtos tautos okupacijos pasekmėms pašalinti ir Nepriklausomybei atkurti **būtina**, kad Sovietų Sąjunga pasitrauktų iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos lygiai taip pat, kaip stalinizmo bendrininkai hitlerininkai išsinešdino iš Danijos, Olandijos, Belgijos, Liuksemburgo, Norvegijos ir Prancūzijos. Tik **laikas ir naujos prielaidos** gali sukurti vertas pasitikėjimo tautų draugystės su Rusija sąlygas.

10. Gyvųjų ir žuvusiųjų karo dalyvių vardu mes **privalome** pareikšti, kad tarnavę pavergimo politi-

kai atėjūnai turi iš Pabaltijo valstybių teritorijos išvykti. Neutralius darbus dirbusiems kolonijinės politikos ateiviams bent dešimtį metų matyt **negali būti** suteikiama Pabaltijo valstybių pilietybė. Bet pasiliekantiems Pabaltijo šalyse geros valios pagrindu žmonėms — visos kitos teisės **turi būti** užtikrintos. **Nepriimtina**, kad Maskvai būtų patikėta Pabaltijo valstybių gynyba ir užsienio politika, nes tų šalių gyventojų daugumą sudarančios tautos neturi jokių tikslų dalyvauti pasaulio sąrangos griovime ir panašiuose kaip Afganistanas užkariavimuose. **Nepriimtina**, kad Pabaltijo valstybėse užkariautojų rusų kalbai būtų teikiama kokia nors išskirtinė privilegija prieš kitas užsienio kalbas, lygiai kaip ir privilegija Sovietų Sąjungos konstitucijai. Kad atkurti valstybinę nepriklausomybę ir žmonių teises bei laisves, esmė glūdi tame, jog Sovietų Sąjunga artimiausiu laiku **privalo išvesti** iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupacinę kariuomenę ir **pasitraukti** kartu su kraštutinai nedemokratiškai dabar reformuotos sovietų konstitucijos institutais, su nežmoniškumu pagrįsta komunistine santvarka ir genocidine kalėjimų ir katorgų praktika bei jų personalu.

11. Didžiųjų tautų bei ankstesnės feodalizmo laikų konglomeratinės valstybės savo istorijos kelyje yra pridarę kaimyninėms tautoms daug piktadarybių. Praeityje dažnai tai buvo neskaitlingų tautų žuvimo priežastimi. Taip dingo istorijos kelyje prūsai, jotvingiai, sunyko indėnai. Šiuo žiauriu profesionalizmu **ypač pasižymėjo Rusijos carų ir komunistinė imperija**. Jeigu **carinė Rusija** garsėjo analfabetine tautinių vienetų administracinio skaidymo nutautinimo, rusinimo ir kolonizavimo piktadarybe, tai **sovietinė Rusija** tas praeities gyvenimo atgyvenas pakėlė į aukštesnį “marksizmo” teorinį lygį. Nutilus revoliucijos šūksnims apie laisves, Rusijos kosmopolitiniai apologetai pladarė “atradimą” ir **paskelbė**, kad ateityje tautos išnyksiančios, o liksianti didžioji lig **rusų tauta**. Tačiau dažnam tūlam rusui pasakius, jog jeigu gulsime į karstą, tai gulsime kartu, nes pagal šią logiką išliks lig **didžioji kinų tauta**, tai pašnekovas didžiai rūstauja. Tautų susiliejimo paistalai buvo skelbiami pašauktos sugriauti pasaulį “**pažangiausias**” komunistinės santvarkos rusų valstybės vardu, įsikūnijimo “stebuklą” dengiant fiktyvia Sovietų Sąjungos skraiste. Tačiau didžiosios tautos laikas nuo laiko **nusilengvina** nuo piktadarybių krūvio, pridaryto pavergtoms bei kaimyninėms tautoms ir valstybėms. Naujosios istorijos laikų pavyzdžiais gali būti Vokietija, Italija, Ispanija ir Portugalija. Vienos jų tai padarė pasėkoje karinių sukrėtimų, kitos gi

— nežmoniškumo atgyveną pačios palaidojo. **Rusijoje glūdi didelės jėgos, palankios mums**, pavergtoms Pabaltijo lietuvių, latvių ir estų tautoms. Tačiau jos totalitarizmo yra suparalizuotos, geriausiai atveju dabar — prislopintos ir nepajėgios veikti. M. Gorbačiovo pradėtos persitvarkymo pastangos **duoda gerų ženklų**. Tačiau Gorbačiovas, kaip ir Didžiosios Britanijos premjeras W. Churchillis, **atėjo vadovauti valstybei ne todėl**, kad likviduotų sovietinę socialkolonijinę rusų imperiją. Bet istorinė raida nuo jų ir kitų panašių **nepriklausė ir nepriklauso**. Britų imperijos jau seniai nebėra, o sovietinės — greitai gali nebūti. Tokie siaubūnai kaip A. Gromyka Maskvoje jau **nedaug lemia**. Deja, Maskvoje dar siaučia pasaulio suardymo sindromas. **Rusijos vaikams** dar reikės paguldyti į karstą nevieną milijoną savo tėvų — “pažangiausias” pasaulyje nelaimių santvarkos kūrėjų. Jeigu jie pajėgs tai padaryti **sėkmingai**, tai Lietuvos, Latvijos ir Estijos Laisvės diena suvereniame valstybėse jau ne už kalnų. Bet jei ne, tai Maskva dar liks socialkoloninėje klampynėje. Tuomet rūškana Rusijos **gėdingos istorijos ateitis**, paženklinta pasaulio priešiškuumu, privers ją tiek kartų ir tokio mastu keisti vergovinę konstituciją, kol pavergtos tautos išsilaisvins. Bet **jaunajai rusų tautos kartai naudinga žinot**, kad jų tėvai pasiglemžė perkietą Pabaltijo riešutą, kuris virškinamas “sudygo” nuo Ledjūrio iki Afganistano ir Kaukazo kalnų, net už jų. Kiekvien dieną 45 metus iš Vilniaus, Rygos ir Talino kilo lėktuvai ir riedėjo traukiniai sovietijos, prisodinti intelektualinių “bombų” imperijai sprogdinti. Tiems rusams, kuriems yra brangus pastovumas — būtų buvę sveikiau apsiėjus be vergovės lietuviams, latviams ir estams.

12. **Jaunajai lietuvių kartai Tėvynėje ir išeivijoje būtina** ir toliau vis sėkmingiau naudoti intelektualines “bombas” Maskvos imperijai griauti, jai kompromituoti ir pasaulio priešiškuumui be atvangos didinti. Užaugusiems Vakarų demokratijos šalyse (naudojantis tautinės mažumos statusu) ir nepatyrusiems Tėvynės pavergimo ir praradimo skausmo **labai svarbu išvengti klaidų neprarandant Lietuvos valstybingumo vizijos**. Toks pavojus yra ir veda į politinius akligatvius. **Labai svarbu gerinti** atramą ir išlaikyti Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių suverenumo atkūrimo reikalą Tarptautiniuose Krikščionių Demokratų, Socialdemokratų, Demokratų ir Liberalų Internacionaluose. Lietuvoje **racionaliausias kelias į demokratiją** yra galimas tik atkūrus Krikščionių demokratų partiją ir kitas būdingas Vakarų Eu-

ŽIUPSNELIS PRISIMINIMŲ IŠ KARO MOKYKLOS PIRMOSIOS LAIDOS

(70-čio proga)

V. VĖBRA

Plk. dr. V. Vėbra

Fronte kovojančius savanorių dalinius 1919 m. vasario pradžioje pasiekė žinia, kad Kaune įsteigta Karo mokykla. Ši žinia dalinių vadų buvo laukiama ir džiaugsmingai sutikta, nes daliniuose buvo labai didelis kadru trūkumas. Dalinių vadai išrinko iš savo kareivių tarpo tuos, kurie jų manymu galėjo būti priimti Karo mokyklon ir siuntė juos į Kauną.

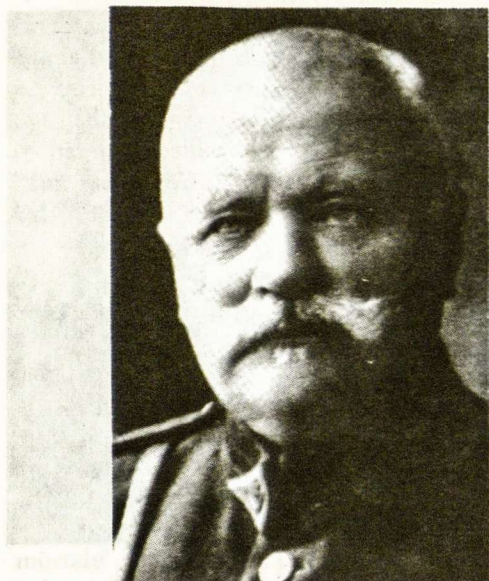
Mečislovui Kareivai, Leonui Račiūnui, Juozui Šipeliui ir man Panevėžio atskiro bataliono vadas karininkas Variakojis įsakė tuoj pat vykti Kaunan ir prisistatyti Karo mokyklos viršininkui. Atvykus į Kauną paaiškėjo, kad Karo mokykla formaliai įsteigta, jos viršininku paskirtas karininkas Galvydis Bykauskas, tačiau mokyklos patalpos dar neparuoštos, nesurinkti dėstytojai ir nesutelktos mokymo priemonės. Buvome apgyvendinti Kauno karo komendantūroje, kur radome keliolika jau anksčiau tuo pačiu tikslu atvykusių jaunuolių. Kasdien atvykdavo po keletą, kartais keliolika, naujų kandidatų į Karo mokyklą. Miegojome ant šiaudų, valgėme žirnių sriubą ir visi nekantriai laukėme, kad būsime perkelti į Karo mokyklą. Rytais komendantūros mokomojo

ropos šalių demokratijoms partijas. Tuo būtų užsitikrinta idėjinė atrama demokratinių šalių vyriausybėse, garbingoje politinėje opozicijoje ir ideologinių internacionalų vadovybėje, Europos Parlamente. Tėvynėje dedamos pastangos skinti kelią į Jungtines Tautas yra vertos dėmesio jau vien dėl to, kad tai galimų pavojingų netikėtumų kelias. Mes ten gyvenę ir gyvendami nejučiaame tikrosios dabartinės padėties. Daugelis valstybių — Jungtinių Tautų narių turi pavergę tautas, besiveržiančias iš spaudos, ir mūsų balsas ne iš karto gali būti plačiai suprastas. Lietuvių jaunajai kartai žinotina, kad kol kas tik Krikščionių Demokratų Internacionalas yra įėjęs į Jungtinių Tautų "Non-Governmental Organizations" — Nevyriausybinių organizacijų santalką ir sėkmingai reškiasi tik Žmogaus Teisių Komisijoje. Kiti politiniai internacionalai tokių galimybių dar neturi. Jaunajai lietuvių, latvių ir estų kartoms gerai žinotina ir neužmirština, kad dalis jų tėvų buvo

karinės prievartos aukos ir kaip užgrobtų neutralių valstybių piliečiai brutalia jėga laužant tarptautines konvencijas buvo įvelti į karo veiksmus Antrojo pasaulinio karo abiejose fronto pusėse. Tokia prievarta ypač pasižymėjo Maskva ir pirmą, ir antrą kartą okupavusi Pabaltijo šalis. Prievartinė lietuvių parengtis kraujo aukai Antinacinės karinės valstybių koalicijos pergalei pasiekti ir konkreti kraujo auka, kurios žuvusiųjų skaičių Maskva slepia, yra didžiulė. Maždaug 124,000 karių iš neutralios sovietų okupuotos Lietuvos valstybės proporcingai Jungtinėms Valstijoms reiškia 6,426,000 karių armiją, kurią Amerika turėjo 1943 metais karo įkarštyje. Tai neužmirštinas skaičius lietuviams, gyvenantiems ir Tėvynėne, ir iševijoję.

ŠALTINIAI

87. 1987; *Information Please Almanac*. Houghton-Mislin Company, Boston, 1989, 976 pages.

Pirmasis Karo mokyklos viršininkas
krn. J. Galvydis Bykauskas

būrio puskarininkis išvesdavo gimnastikai ir rikiuotės pratimams, tačiau tikro kariško apmokymo nebuvo.

Pagaliau, rodos kovo 8 d., buvome perkelti į Karo mokyklai pritaikytas, naujai atremontuotas patalpas Donelaičio ir Gedimino gatvėse, netoli "Soboro" (vėliau Įgulos bažnyčios) Kandidatų į kariūnus prisirinko arti pusantro šimto. Ne visi jie buvo iš komendantūros, dalis atvyko tiesiai iš namų arba iš privačių butų Kaune, kur buvo apsistoję pas gimines

arba pažįstamus. Prasidėjo apklausinėjimas ir sveikatos tikrinimas. Daugelis atkrito dėl sveikatos trūkumų ir įvairių kitų priežasčių: nepakankamo mokėjimo lietuvių kalbos, neaiškaus lojalumo tik ką atkurta Lietuvos valstybei ir panašiai. Likome apie šimtą išrinktųjų, kurie tapome kariūnais. Pagal ūgį buvome paskirstyti į tris būrius. Į pirmą būrį pateko labiausiai augaloti, į antrą vidutiniai, o į trečią — žemiausio ūgio jaunuoliai. Aš patekau į šį trečią "neužaugų" būrį, kartu su Kepalu, Račiūnu, Statkum, Zubriu. Kiekvienam būriui iš kariūnų tarpo buvo parinktas būrininkas, o visiems trims būriams, vidaus tvarkai palaikyti, buvo paskirtas kariūnas-viršila. Ši garbė atiteko kariūnui Šmulksčiui.

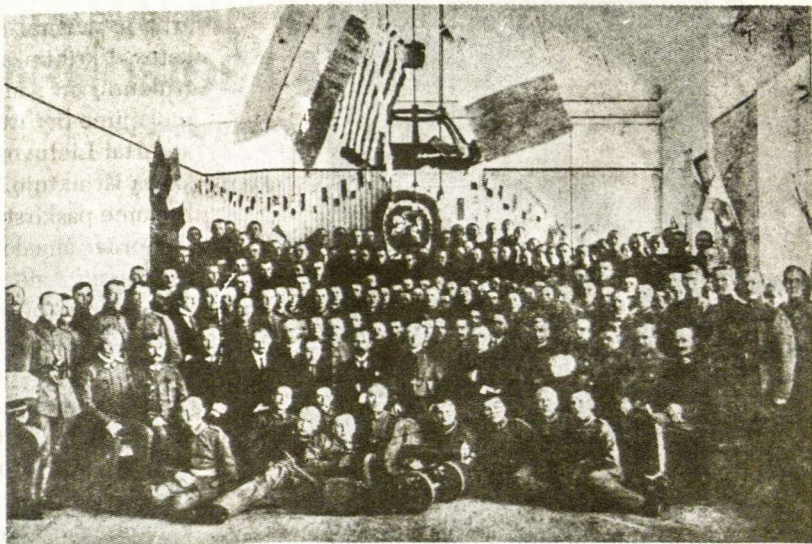
Be mokyklos viršininko, mokomąjį personalą sudarė jauni karininkai iš rusų kariuomenės: Barkauskas, Dirmantas, Jakutis, Juozaitis, ir du vyresnio amžiaus karininkai — Dzingelievskis ir Kalina, pastarieji liepė save vadinti pulkininkais, nors visi kiti buvo vadinami tik karininkais, kol Lietuvos vyriausybė nepaskyrė jiems laipsnių pagal jų titulą ir patyrimą įgytą rusų kariuomenėje. Karininkai Barkauskas ir Juozaitis mokė rikiuotės ir lauko tarnybos, Jakutis (vėliau ir Dirmantas) dėstė topografiją, Dirmantas artilerijos pabūklų taikymo įtaisus, Dzingelievskis šaudybą, Kolina jodinėjimą, Mokyklos viršininkas karininkas Galvydis Bykauskas pasiliko sau taktiką, kurią kartais pailiustruodavo durtuvų kautynėmis.

Dzingelievskis visą savaitę kalbėjo apie "pricelį i muškū", kas buvo visai neįdomu ir nenaudinga, nes dauguma kariūnų mokėjo šaudyti dar prieš įstodami Karo mokyklon. Be to, tą, ką jis dėstė išties

Pirmasis Karo mokyklos pastatas Kaune, Donelaičio ir Gedimino gatvių sankryžoje. Karo mokykla jame veikė nuo 1919.III.4 iki 1922.XII.6. Iš V. Statkaus archyvo

Karo mokyklos atidarymo ir šventinimo dalyviai 1919.IV.1. Iš V. Statkaus archyvo

savaite, buvo galima išmokti per pusvalandį. Po poros savaitių Dzingelievskis iš Karo mokyklos dingo. Nežinau, ar jis buvo atleistas, ar pats pasitraukė. Vėliau Lietuvos kariuomenėje niekur neteko jo sutikti.

Vos savaitei praslinkus nuo mokymo pradžios, Karo mokyklos gyvenimas buvo dalinai sutrukdytas incidento prie Metropolio viešbučio. Čia buvo apsisotjusi Lietuvon atsiųsta Amerikos komisija, kurios uždavinys buvo ištirti gyventojų maitinimosi būklę nuo karo nukentėjusiuose kraštuose. Amerikiečių komisija buvo saugojama komendantūros sargybos nuo galimų nedraugingų vokiečių kareivių išsišokimų. Kovo 18 d., sargyboj stovint kareiviui Eimučiui, prie viešbučio susirinko kelios dešimtys netvarkingų vokiečių kareivių, kurie norėjo įsiveržti į vidų. Sargybinis Eimutis užstojo jiems duris, bet keliais pistoleto šūviais buvo vokiečio kareivio nukautas. Tarp banditaujančių vokiečių kareivių ir Kauno gyventojų lietuvių susidarė aštri įtampa. Pasklido gandai, kad vokiečiai rengiasi pulti Karo mokyklą. Mokyklos viršininkas įsakė pasiruošti puolimui atremti. Koridoriuje prieš pagrindinį įėjimą buvo pastatytas sunkus kulkosvaidis (vienintelis kurį turėjome), kariūnams buvo išdalinta po 50 šovinių ir vienas būrys nuolatos budėjoe, pasiruošęs kautynėms. Nakties metu priėjimai prie mokyklos buvo sekami slapukų. Komendantūra buvo paprašyta paramos, jei įvyktų kautynės. Tačiau praėjo savaitė, ir vokiečiai, galbūt sužinoję apie Karo mokyklos pasiruošimą, jos nepuolė. Parengties stovis buvo atšauktas, ir mokymas vyko toliau be sutrikimų.

Pulkininko Kalinos jodinėjimo pamokos vykdavo Žaliakalnyje, tada didelėj tuščioj aikštėj, vadinaoj "Smėlyne". Kalina kalbėjo ir komandavo rusiškai, bet buvo neblogas instruktorius, stengėsi kiek galėdamas išmokyti mus joti bei apsieiti su arkliais. Jodinėjimo pamokų pasižiūrėti prisirinkdavo dideli būriai vaikų, kalbančių rusiškai ir lenkiškai. Jie pamėgdžiodavo instruktoriaus rusiškas komandas, kas pulkininką Kaliną labai erzino. Kartais jis nušokdavo nuo arklio ir su nagaika vaikus vaikydavo po aikštę, tačiau nepavydavo — vaikai už jį buvo greitesni.

Karininko Galvydžio-Bykausko taktikos pamokos, pagrįstos didele Sibiro šaulių pulko vado kariška patirtim, buvo labai atidžiai klausomos. Kartais jos buvo pailiustruojamos durtuvų kautynių demonstravimu, kuris klausytojuose keldavo susižavėjimą nebejauno žmogaus vikrumu ir jėga. Jo pernelyg tarmiška (Užpalių parapijos) kalba davė progos kariūnams sukurti daugelį anekdotų, kurie nekludė gerbti taurų, geros širdies viršininką. Kartą Žaliakalnyje, tvirtovės rajone, per lauko pratimus, jis nulipo nuo arklio, metė arčiausio stovėjusiam puskarininkui pavadžius ir pasakė "palaikyk arklį". Pasitaikė, kad tai buvo sanitarijos puskarininkis, kurio uždavinys buvo suteikti pagalbą sužeistiesiems. Jis pavadžių nepaėmė ir atsistojęs "ramiai", atiduodamas pagarbą, pareiškė, kad jis čia turįs kitas pareigas. Mokyklos viršininkas atsisuko, įžiūrėjo nepaklusnumą ir sušuko: "Sušaudyt tāk! Areštuoť"! Mes, arčiausia stovėję kariūnai, padarėme ruščias veidų

išraiškas ir atstatę šautuvus (ant kurių lauko pratimams buvo uždėti durtuvai) apsupome išsigandusį puskarininkį, iš anksto žinodami, kad nereiks jį šaudyt, galbūt nė aresštuot. Viršininkas atsisuko į mus ir pasakė “palikit jį”, o puskarininkui pridėjo: “Tamsta atstovėsi vienu valandų “ramiai”, ale visiškai “ramiai!” Tuo incidentas ir baigėsi.

Vėlyvą pavasarį, rodos gegužės pabaigoje, per lauko pratimus Vytauto kalne, prisistatė prancūzas leitenantas, turbūt prancūzų misijos narys, ir pareiškė norįs pamokyti kariūnus gimnastikos. Parodė, kaip vaikščioti rankomis, kojas iškėlus tiesiai į dangų. Paėjo apie penkius metrus ir pavargo. Tada iš rikiuotės išėjo kariūnas Bukota, nuėjo rankomis apie 20 metrų ir būtų ėjęs dar toliau, jei nebūtų buvęs pašauktas grįžti į rikiuotę. Prancūzas pasijuto nepatogiai. Tada jis prieš rikiuotę pademonstravo “salto mortale”, pašokdamas į orą, apsiversdamas kūlio ir vėl atsistodamas ant kojų. Iš rikiuotės išėjo kariūnas Gražulis, įsibėgėjęs aukštai pašoko į orą, du kartus apsivertė kūlio ir atsistojo ant kojų. Prancūzas sumišo, išraudo ir pareiškė, kad jam čia labiau tiktų būti mokiniu, negu instruktorium. Daugiau jis pas mus nebesirodė.

Iš kariūnų tarpo turbūt visiems jo kolegoms labiausia įsmigo atmintin kariūnas Kepalas. Iš visų kariūnų didžiausio išsilvinimo, lotynistas, nepaprasto švelnumo ir gerumo žmogus. Atrodė, kad Karo mokykla mažiausiai jam tinkama vieta. Viską jis darė nepaprastai sąžiningai ir kruopščiai, bet lėtai. Kai naktį būdavo užtrimituojamas pavojus ir reikėdavo per tris minutes apsirengusiems, su šautuvais, atsistoti rikiuotėn, kariūnas Kepalas iš anksto žinojo, kad tą padaryti jis nespės, pasiliks mokykloje ir bus nubaustas. Vieną kartą per pavojaus pratimą, norėdamas išvengti bausmės, kariūnas Kepalas atbėgo į rikiuotę vienmarškinis, basas, bet glėbyje atsinešė drabužius, autuvą ir šautuvą. Buvo tamsi naktis, lynojo. Šį kartą kariūnui Kepalui buvo duotos papildomos penkios minutės apsirengti ir atsistoti rikiuotė. Tada buvo paaiškinta, kad šiąnakt negrįšime į savo lovas, kaip per pirmuosius du pavojaus pratimus, bet vyksime Žaliakalnin, kur šešto forto rajone vykdysim nakties kautynių pratimus. Buvo nuvesti į tvirtovės rajoną ir buvo paaiškinta, kad nakties metu pulsime šeštąjį fortą. Sąlygos buvo žiaurios, toli prašokančios per karininko Galvydžio taktikos pamokas dažnai kartojamą posakį: “kai āras blāgas, tai ir bindras stāvis blāgas”. Karo metu šeštas fortas buvo sunkiosios artilerijos bombarduotas ir išduobėtas apie 6 metrų pločio ir apie metrą gylio

duobėmis, kurios dabar “pavasarij, buvo pilnos vandens, o jų dugne buvo praskydęs lipnus molis. Buvo liepta užsidėt durtuvus, buvome išskleisti grandinēn, elektros lempute parodyta kryptis ir sukomanduota: “Perbėgimais po 50 žingsnių, pirmyn!” Man iš dešnės buvo kariūnas Kareiva, o iš kairės kariūnas Kepalas. Mudu su Kareiva, mažiau sąžiningi, viena ranka laikėme iškėlę šautuvus virš galvos, o kita ranka grabaliojome žemę, kad neįgrįtume į sunkaus sviedinio išraustą moliaduobę. Kariūnas Kepalas, būdamas besąlyginiai sąžiningas, bėgo tiesiai į įsivaizduojamą priešą ir kelis kartus įkrito į šalto vandens pilną moliaduobę. Įkritęs nusikeikdavo: “kad tav baliutės”. Tai buvo vienintelis “keiksmas”, kuris jo nuostabiai švelniai prigimčiai buvo įmanomas.

Pradėjus švisti, nakties pratimai buvo baigti. Trimitas šaukė stoti rikiuotėn. Rikiuotėje pastebėjau, kad kariūnas Kepalas buvo visas aplipęs moliu ir nebeturėjo šautuvo. Sekančią dieną jam buvo leista išeiti dviems valandoms šautuvo ieškoti. Jis jį rado vienoje iš moladuobių. Grįžtant iš šešto forto į mokyklą, taip pat pastebėjau, kad kariūno Kareivos diržas buvo labai įtemptas ir pilvas kaž kaip padidėjęs. Sugrįžus, jis man parodė iš šešto forto rajono parsineštą nesprogusį artilerijos sviedinį. Paklausė kur paslėpt. Kadangi stovėjome prie mano lovos, pakėliau pagalvę ir pasiūliau sviedinį padėti po pagalvę. Kariūno Kareivos ir mano, taigi abiejų pasielgimai buvo kvaili, bet tuo metu taip mylėjome ginklus, kad išnarstyti sviedinį ir išnagrinėti jo konstrukciją atrodė tokia didelė laimė, tokia stipri pagunda, kuriai atsilaikyti neįmanoma. Šios laimės nepatyrėme, nes sekančią dieną karininkas Dirmantas tikrino kariūnų lovų švarą, atrado po mano pagalvę sviedinį, man davė vieną valandą “ramiai”, o sviedinį su didžiausiu atsargumu kažkur išvežė susprogdinti.

Atrodė, kad vos tik pradėjus sėkmingiau mokytis, dar labai mažai ką išmokus, fronte kovojančių dalinių vadams spaudžiant, vyriausybė nusprendė liepos 6tą dieną pakelti mus į pirmąjį karininko (karužo) laipsnį ir išleisti iš Karo mokyklos. Karužo laipsnis buvo suteiktas 89iems kariūnams, o 7 buvo išleisti puskarininkiais “dėl nepakankamos pažangos moksle”. (Red. pastaba, Karo mokyklos 1-sios laidos sąrašas, atsiųstas Vyto Mikuno spausdinamas straipsnio gale.) Puskarininkiais išleistieji fronte pasirodė drąsiais, sumaniais kariais ir tie, kurie gyvi išliko, buvo pakelti į karininko laipsnį. Tolimesnėje karo tarnybo-

je jie avansavo neblogiau už savo kolegas, kurie buvo iš Karo mokyklos išleisti karininkais. Vienas iš vos keleto išlikusių gyvų tokių puskarininkių iškilo į generalinio štabo pulkininkus, tapdamas mūsų kariuomenės pažiba. Tai rodo kaip sunku teisingai įvertinti dar mokyklos suole sėdinčius jaunuolius.

Grįžus į frontą, karužai buvo priimti įvairiai. Daliniuose, kuriems vadovavo didesnio išsilavinimo patriotai lietuviai, jie buvo sutikti entuziastingai. Kurie pateko į dalinius, vadovaujamus aprusėjusių girtuoklių atėjusių į kariuomenę tik dėl to, kad karas buvo jų amatas, jų pragyvenimo šaltinis, buvo sutikti šaltai, skeptiškai, su aiškiai parodytu nepasitikėjimu. Vėlesnėje karo tarnyboje, karužai daugumą tokių juos nemėgusių viršininkų pralenkė. Iš 1sios Karo mokyklos laidos karužų, trys iškilo į generolus (Černius, Karvelis, Žilyis), ir tai tik iki 1939 metų, nes 1940 mūsų valstybinis gyvenimas buvo nutrauktas. J. Černius neilgą laiką buvo Karo mokyklos viršininku, nuo 1935 iki 1939 Vyriausiojo Štabo viršininku, o 1939 metais sudarė vyriausybę, kurioje jis buvo ministeris pirmininkas. Pasitraukęs iš ministerio pirmininko pareigų, 1939 lapkričio mėn. buvo gražintas į kariuomenę ir paskirtas pirmosios pėstininkų divizijos vadu. Visa eilė ir kitų Karo mokyklos pirmosios laidos karininkų išvarė gana gilią vagą mūsų valstybės nepriklausomo gyvenimo laikotarpyje ir jį sekusių okupacijų metu. Kaip pavyzdžius čia galima suminėti gen. št. pulkininkus Jankauską, Šovą, Meškauską ir visą eilę kitų.

Ištraukos iš V. Statkaus "Lietuvos karinės pajėgos 1918 - 1940 m.", paryškinančios plk. J. Vėbros atsiminimus.

Lietuvos vyriausybės oficioze *Lietuva* 1919.I.15 d. numeryje, valdžios žinių skyriuje buvo išspausdintas šis pranešimas (kalba netaisyta):

Karo mokykla

1. Dabartiniu sunkių apystovų metu, karo mokyklos kursas yra sutrumpintas.
2. Į karo mokyklą gali stoti visi vyrai geros sveikatos ir nejaunesni kaip 17 m. amžiaus.
3. Į karo mokyklą be kvotimų bus priimami tik tie, kurie turi mokyklos paliūdyimą mažiausia 4 klasių gimnazijos, realinės mokyklos ar baigę mokytojų seminariją, miesto mokyklą ir kitas mokyklas, turinčias 4 kl. kursą.
4. Visi norintieji stoti karo mokyklon privalo

tuoj užsirašyti Apsaugos Ministerijos raštinėj. Užsirašiusieji bus tuojau priimti.

5. Kiekvienas vyras, įstojęs į Karo mokyklą, gauna kareivio viralą ir visą kitą paskirtą jam (kareiviui) užlaikymą.

6. Karo mokyklos kursas tęsis tris mėnesius.

7. Kareiviai, baigę karo mokyklą, gauna "skyrininkų" vardą ir siunčiami į pulką papildyti mokslo praktika. Išbuvęs tris mėnesius pulke ir išlaikęs tam tikrus kvotimus, vyriausybei teikiant, gali gauti "karininko" varda.

Krašto apsaugos Ministeris
Pasirašė karininkas Velykis.

1919.I.25 d. įsakymu Nr. 20 Krašto apsaugos ministerijai Karo Mokyklos viršininku buvo paskirtas krn. (vėliau d. gen.) Galvydis Rykauskas, o įsakymui Nr. 22, jo pavaduotoju krn. (vėliau plk.) Tvaronas. Tuo metu krn. Galvydis Bykauskas buvo komandiruotėje užsienyje, tai organizacinio darbo pradžia krito ant krn. Tvarono pečių. Jam buvo įsakyta surasti Mokyklai patalpas, sudaryti lektorių etatus, surinkti mokymo priemones. Pirmieji Mokyklos pareigūnai buvo adjutantas krn. Jakutis, ūkio viršininkas krn. Dauknys, vyr. instruktorius krn. inž. Dirmantas ir lietuvių kalbos mokytojas Faustas Kirša.

1919.II.6 d. krn. Tvaronas savo raportu pranešė, kad Mokyklai numatytos patalpos Hindenburgo (vėliau Donelaičio) g. 11 nr., kurios tuo metu buvo laikinai užimtos Prekybos ir Pramonės Ministerijos.

Kovo 6 d. *Lietuvos* laikraštyje, valdžios žinių skyriuje buvo pranešta: "Mokslas Karo mokykloje prasidės š.m. kovo mėn. 8 d.

Kovo 7 d. į Karo mokyklą atvyko 124 kandidatai, kurie buvo priskirti mitybai. Kovo 10 d. iš vokiečių komendantūros buvo gauti keli gimnastikos įrankiai. tą pat dieną buvo paskirti būrių vadai, instruktoriai, paskelbta dienotvarkė ir pirmosios savaitės pamokų tvarkaraštis. Kovo 11 d. prasidėjo pamokos su 124 mokiniais. Mokyklai nupirkta trimitas, tautinė vėliava ir iškaba "Karo Mokykla". Kovo 17 d. paskirtas Mokyklos viršila, būrininkai ir skyrininkai iš pačių mokinių tarpo. Netrukus iš artilerijos sandėlio buvo atvežti 124 vokiški 98 m. tipo šautuvai, 124 diržai ir 560 šovinių šautuvams. Nors ir sunkiai, gautas ir Maksim kulkosvaidis. Pirmos algos buvo išmokėta tik dalis, nes valstybės išdas buvo beveik tuščias ir pirmenybę gavo fronto dalys.

Iš komandiruotės užsienin grįžęs Mokyklos vi-

ršininkas krn. Galvydis Bykauskas priėmė kandidatus ir paskyrė Karo mokyklos oficialaus atidarymo pašventinimo dieną, būtent balandžio 1 d. Atidarymas pašventinimas buvo atšvęstas labai iškilmingai. Salė buvo papuošta Lietuvos ir santarvininkų vėliavoms, atsilankė respublikos Prezidentas, daug aukštų pareigūnų, Kaune buvę kariuomenės dalių vadai. Prancūzijos karinė misija. Salėje buvo išrikiuoti Karo mokyklos mokiniai. Trumpas pamaldas atliko, pamokslą pasakė ir visas patalpas pašventino Žemaičių vyskupas Karevičius. Kalbėjo ir kiti svečiai.

Dienos proga buvo išleistas Karo mokyklos įsakymas Nr. 26.

Štai to įsakymo keletas sakinių:

“Šiandien, 1919 m. balandžio mėn. 1 d. yra istorinė diena, nes Laikinios Vyriausybės rūpesčiu jau yra įsteigta ir šiandien pašventinama pirmą visą dieną Lietuvoje Karo mokykla.

Besikuriant mūsų jaunai narsiai kariuomenei, Karo mokykla yra būtinas reikalas, nes tik iš jos išėję vyrai karininkai įneš mūsų kariuomenėn visa gera tai, ką duoda mokykla.

Pirmoji Lietuvos Karo mokykla stengsis išleisti jaunus karininkus grynai lietuvių dvasios, kuri yra atspindys mūsų garbingų karžygių senolių, ir mūsų Karo mokykla įsikūrusi taip sunkiose apstovose ir taip svarbiam momente, kada visas pasaulis nuo patrankų griausmo ėmė grimsti į suirutę — toji Karo mokykla mūsų tautai bus pažiba, bus vairas, kuris pasistengs Lietuvą Tėvynę išvesti laimingon ateitin.

Įsakymą pasirašė Karo mokyklos Viršininkas karininkas Galvydis Bykauskas ir Karo mokyklos adjutantą karininką Jakutis”.

Pradžioje Karo mokykloje tebuvo viena kuopa. Jos vadas ir Mokyklos viršininko padėjėjas buvo krn. Tvaronas, vyresnieji instruktoriai krn. M. Jagučanskas, krn. V. Barkauskas, krn. J. Sutkus, jaunesnieji instruktoriai krn. V. Juozaitis, krn. E. Garmus, ir krn. K. Musteikis. Artilerijos instruktorius buvo krn. inž. S. Dirmantas.

Pirmosios patalpos buvo nepritaikytos Karo mokyklos reikalams. Viename kambaryje gyveno po 10-20 mokinių. Kambariuose buvo tik geležinės lovos, ant kurių buvo padėtos lentos ir šiaudiniai čiužiniai. Nebuvo nei stalų, nei kėdžių, nei spintų drabužiams. Valgyklos salėje tilpo 120 žmonių. Pavalgius, salėje vykdavo teorinės pamokos. Mankšta buvo daroma mažame kieme, o rikiuotės pamokos

ir taktiniai pratimai — Vytauto kalno ažuolyne. Vėliau pradėta naudoti prie mokyklos buvusi tuščia aikštė, kai iš jos buvo pašalintas vokiečių paliktas gurguolės vežimų laužas.

Mokslo priemonės buvo labai menkos. Salėje buvo kelios rašomosios lentos, vokiečių išleisti pasaulio ir Lietuvos žemėlapiai, šautuvas, kastuvėlis, vienas rusiškas Maksim kulkosvaidis, kelios rankinės granatos. Kiek vėliau buvo gauta viena rusiška lauko patranka. Nebuvo jokių vadovėlių ar statutų. Dėstytojai aiškino, rašė, braižė lentoje, o klausytojai užrašinėjo savo sąsiuvinuose.

Buvo dėstomi šie dalykai:

1. Tikyba.
2. Lietuvių kalba.
3. Lietuvos karo istorija.
4. Topografija.
5. Ginklų pažinimas ir jų vartojimas.
6. Kūno mankšta
7. Rikiuotė.
8. Manevravimas ir taktika.
9. Kovų rūšys ir jų charakteriai.
10. Statutai: rikiuotės, drausmės, vidaus tarnybos, įgulos tarnybos.
11. Fortifikacija — kliūčių statymas ir jų ardyimas.

Karo mokyklos pirmojoje laidoje buvo susirinkę vien savanoriais į kariuomenę įstoję 17-20 metų amžiaus vyrukai, gimnazijos vyresniųjų klasių mokiniai, studentai, buvo ir klierių, mokytojų.

Šeštadienių popiečiais mokiniai buvo mokomi dainų etiketo ir šokių. Mokyklos viršininkas turėjo tam tikras pažiūras, kurias jis aiškiai pareiškėdavo savo aukštaitiška tarme: “Žmagus be tikėjima, kara maksla ir nemakąs šakti — tai kiaula, o ne žmagus”. Taigi ir šeštadieniais poilsiui laiko buvo maža, o pasilinksinti — visai nebuvo.

Už nusižengimus mokiniai buvo baudžiami stovėti su šautuvu ant peties ir neleidžiant šventadienių išeiti į miestą. Ši antroji bausmė buvo laikoma esanti sunkesnė.

Danga buvo skurdi. Baltinius vilkėjo savus, atsineštus, ar vokiškus. Jų kiekvienas turėjo 2 pamainas, skalbdavo patys, nes Kaune skalbyklų dar nebuvo. Viršutinė danga buvo vokiška: milinė, munduras ir kelnės. Dalis jų buvo gauta jau padėvėta, nepritaikyto dydžio, o pritaikyti nebuvo kaip: nebuvo nei laiko, nei pinigų, nei siuvyklų. Batai buvo su aulais, bet dauguma išrankos: per dideli, ar labai maži. Diržai vokiški su užrašu ant sagties “Gott mit uns”.

Tokią dangą išlaikyti tvarkoje buvo sunku, ir mokiniai dažnai būdavo baudžiami už netvarkingumą.

Gyvenimas Mokykloje buvo kietas, drausmė — geležinė. Visas dienos laikas buvo smulkiai suskirstytas net minučių tikslumu.

6:00 val. trimitas keltis, apsirengti, sutvarkyti lovas ir patalpas. Pusvalandis mankštai — gimnastikai.

7:00 val. pusryčiai. Juoda miežių kava be cukraus, duonos riekė ir truputis marmelado. Po pusryčių pamokos klasėje.

12:00 val. pietūs. Trumpa malda, duonos riekė, sriuba, kai kada gabalėlis mėsos. Sriuba dažniausiai iš papelijusių margų žirnių, kruopų ar kopūstų.

13:00 val. užsiėmimai laukuose ar Vytauto kalne, manevruojant, apkasus kasant, vykdamt įvairius kautyunių uždavinius.

19:00 val. vakarienė. Vėl ta pati sriuba, tik tirštesnė, arba košė su netikra juoda kava. Vėliau pamokų ruošimas ir vakarinis patikrinimas — įsakymo

skaitymas, tarnybų paskirstymas, malda ir himnas. Prieš patikrinimą, kas turėdavo "valandą su šautuvu", eidavo ją atstovėti.

20:00 val. gėsinamos šviesos — poilsis.

Naktį dažnai budėdavo parengties būrys, tekdavo dalyvauti darant kratas, ieškant komunistinių organizacijų. Tekdavo naktį eiti sargybas prie įvairių įstaigų, nes būdavo žinių, kad jas rengiasi pulti sukomunistėję vokiečiai kareiviai — spartakininkai.

1919. VII. 6 d. buvo išleistas šio turinio įsakymas kariuomenei Nr. 106.

"Atsakančiai baigusius kursą Karo mokykloje 89 mokinius, kaip atinkamus būti karininkais Lietuvos armijoje, paaukštiniu į pirmą karininko laipsnį "Karūžo" ir 7 mokinius puskarininkiais su teisėmis įgyti karininko laipsnį savo dalyse".

1939 metų liepos mėnesio *Karyje* buvo paskelbta, kad ši laida buvo pavadinta **kūrėjų savanorių laida**.

Lietuvos karo mokyklos 1-osios laidos absolventai:

1. Antanas Pranculis	31. Justinas Kuncaitis	61. Jonas Rauba
2. Algirdas Matulionis	32. Pranas Budvytis	62. Vladas Sidzikauskas
3. Pranas Barkauskas	33. Juozas Navickas	63. Jonas Stapulionis
4. Jurgis Sidaravičius	34. Zigmas Rumša	64. Balys Steikūnas
5. Petras Daukšys	35. Alfonsas Baniulis	65. Domininkas Steponavičius
6. Kazys Ališauskas	36. Stasys Bagdonas	66. Juozas Šipolis
7. Pranas Telksnys	37. Albinas Čepauskas-Čepas	67. Vincas Šmulkštys
8. Jonas Matelis	38. Vytas Statkus	68. Juozas Vėbra
9. Aba Gonionskis Genionis	39. Juozas Gražulis	69. Leonas Valkūnas
10. Antanas Augustaitis	40. Mečys Kareiva	70. Vladas Žilys
11. Juozas Mejeris	41. Kazys Matulaitis	71. Juozas Taškus
12. Mikas Kukutis-Kivlevičius	42. Simonas Sidabras	72. Jurgis Balkūnas
13. Bronius Mickeliūnas	43. Vladas Juodeika	73. Kazys Gudelis
14. Pranas Budreckas Budraitis	44. Vladas Karvelis	74. Jurgis Kiaunis-Kiaunė
15. Antanas Pabedinskas	45. Kazys Taruška	75. Kazys Labutis
16. Antanas Kazlauskas	46. Leonas Šeštakauskas	76. Juozas Makusevičius-Makusaitis
17. Aleksas Šimkus	47. Kazys Jazėnas	77. Leonas Račiūnas
18. Petras Steikūnas	48. Vladas Aleksandravičius	78. Juozas Skaisgiris
19. Juozas Černius	49. Kazys Rudminas	79. Adomas Smetona
20. Vincas Miškinis	50. Alfonsas Zubrys	80. Aleksas Šilauskas
21. Aleksandras Urbelis	51. Kazys Kepalas	81. Leonas Vedeckas
22. Jonas Paliulionis	52. Povilas Babickas	82. Antanas Vosylius
23. Jonas Jankus	53. Aloyzas Banys	83. Juozas Vrubliauskas-Šarūnas
24. Andrius Klemas	54. Juozas Barauskas	84. Antanas Žukauskas
25. Jonas Steikūnas	55. Juozas Bukota	85. Juozas Audžejauskas-Andrius
26. Petras Ramanauskas	56. Vladas Jasulaitis	86. Jonas Černauskas-Černius
27. Leonas Balzaras	57. Stasys Jurgutis	87. Pijus Dovydaitis
28. Gasparas Mačinskas	58. Julius Matulevičius	88. Juozas Gėgžna
29. Stasys Čepas	59. Pov. Meškauskas	89. Jonas Melys
30. Juozas Maurukas	60. Pranas Povilaitis	

LITUANISTIKOS TYRIMO IR STUDIJŲ CENTRO MUZIEJUS KARINIAI EKSPONATAI

DR. ROBERTAS VITAS

Praėjo jau 70 metų nuo nepriklausomos Lietuvos kariuomenės atkūrimo. Mūsų vyresnio amžiaus lietuviai, kurie gyveno gražiais nepriklausomybės metais, atsimesna mūsų kariuomenę su pasididžiavimu. Deja, laikui bėgant, vis mažiau tokių asmenų lieka. O vidurinioji bei jaunesnė kartos ne tik neatsimesna mūsų Tėvynės kariuomenės, bet net ir nežino, kaip ji ir mūsų karžygiai atrodė.

Dalis tų eksponatų atsirado Pasaulio lietuvių archyve. Po eilės metų, Lituanistikos tyrimo ir studijų centras, kuris kartu su PLA veikia Čikagos jaunimo centre, nutarė PLA sukauptus lietuvių kultūrinius ir istorinius eksponatus išdėstyti viešai, kur lietuviai juos vėl galėtų matyti ir pasidžiūgti. Naujas LTSC muziejus apima Lietuvos žemės ūkį, audinius, organizacijų ženklus, muziką, Vydūną, Čiurlionį, Krupavičių, pinigus, pašto ženklus, antspaudus, *Varpą* ir Stulginskį. Eksponatų tarpe yra ir karinė dalis.

Kariuomenės vitrinoje tuojau pat krenta į akį leitenanto uniforma, milinė bei darbo pošalmis. Uniforma, papuošta Lietuvos Karo mokyklos baigimo ženklu, Šaulių skydu ir Gedimino ordinu, yra naujo stiliaus, suprojektuota 1939 - 1940 metų sąvartoje. Tai pateko į muziejų per a. a. prel. Mykolo Krupavičiaus rankas.

Įvairių geradarių dėka yra ir įvairių ordinų, medalių ir ženklų. P. Marija Ališauskienė aukojo savo vyro a. a. plk. Kazio Ališausko savanorio-kūrėjo medalį, Vyčio kryžių ir Šaulių žvaigždę, P. Vaclovas Momkus aukojo savo dėdės Karo mokyklos baigimo ženklą. Pirmas savanoris-kūrėjas Stasys Butkus paliko Vyčio kryžiaus juostelę ir laišką. A. a. prof. Juozas Žilevičius, LTSC bendradarbis, paliko savo Gedimino ordiną su prezidento įteikimo diplomu. Plk. ltn. Z. Rumšos palikta išėiginė karininko juosta guli kartu su prof. dr. Kazio Pakšto gautais ordinais:

Latvijos trijų žvaigždžių ir Švedijos karaliaus vazos.

Česys Šadeika iš Detroto atsiuntė pundą vertingos medžiagos: apykaklių, Gedimino stulpus ir trikampius, Gedimino ordino medalį, liudymus ir laikrodį, gautą už gerą mokymąsi. Yra ir kitas laikrodis, ltn. Budrevičiaus už pistoletu šaudymą 5-ame pėstininkų pulke 1938 m.

Kai Lietuvoje vyko nepriklausomybės kovos, Amerikos lietuviai įvairiose kolonijose pradėjo organizuoti dalinius važiuoti į Lietuvą kovoti kartu su savo broliais. Deja, JAV valdžia neleido tam įvykti, bet išliko eksponatų iš tos veiklos. Konsulas Julius Bielskis organizavo tokį vienetą ir LTSC muziejuje yra jo uniforma bei kepurė.

Gen. Povilo Plechavičiaus sūnus paskolino savo tėvo generolo antpeties ženklą, kuris dabar Korėjoje laserio būdu yra duplikuojamas.

LTSC dabartinis rūpestis yra išsaugoti karinius — ir bendrai visus lietuvių — eksponatus, kurie dabar yra mūsų tautiečių spintose ir stalčiuose. Žinoma, šeimos turi tokias retenybes paveldėti. Bet būna tokių atvejų, kur vaikai ar anūakai nekalba lietuviškai ir nesidomi lietuviškais dalykais. Eksponatai tokiose rankose atsiranda šiukšlių dėžėje. Taip ir žūsta mūsų istorija. Mes — susipratę lietuviai — negalime leisti tam įvykti. Gelbėkime ir išsaugokime savo kultūrinės vertybes! LTSC mielai priims bet kokius eksponatus, dokumentus, ženklus, uniformas ir t.t. su viltimi juos išsaugoti ateities kartoms ne tikai išeivijoje, bet ir laisvoje, nepriklausomoje Lietuvoje.

Lituanistikos tyrimo ir studijų centro tarybos pirmininkas yra dr. Adolfas Damušis, valdybos pirm. dr. Jonas Račkauskas, muziejų direktorė Nijolė Mackevičienė, Kariniai patarėjai yra Vytenis Statkus ir Henrikas Gaidis. LTSC adresas Jaunimo centre yra 5620 South Claremont Avenue, Chicago, Illinois 60636 USA. Telefonas (212) 434-4545.

Išleisti puskarininkiais

1. Kazys Ambroziejus
2. Stasys Čenkus
3. Serafinas Oželis
4. Antanas Šova
5. Edvardas Migevičius
6. Alfonsas Antanaitis

7. Benediktas Juškaitis

Plk. Z. Rumša prie šio sąrašo yra prijungęs ir šias pastabas:

Šios laidos Lietuvos nepriklausomybės kovoe žuvo ar nuo žaizdų mirė
6. Sužeisti — 3. Nepriklausomybės

laikotarpyje tragiškai mirė 4. 1944 metais į Vakarus pasitraukė 27. Vokiečiai be teismo okupacijos metais sušaudė — 1. Sovietinės okupacijos metais be teismo sušaudė — 1. Sovietų okupacijos metais ištremta į Sibirą — 10.

LIETUVOS KARO AVIACIJOS 70-METIS

C. Vištakas

1919 metų sausio 30 d. jaunutė ano meto Lietuvos karo vadovybė nusprendė organizuoti aviacijos dalinį, kurio užuomazgai iš jau veikusios inžinerijos kuopos išskyrė būrį, pavadindama jį pirmąja aviacijos eskadrile. Šiame dalinyje nė vieno lakūno nebuvo, todėl vasario 24 d. buvo pasamdyti keli demobilizuoti vokiečių lakūnai ir mechanikai, o vasario 27 d. atgabenti Vokietijoje nupirkti 8 lėktuvai. Kovo 1 d. inžinerijos kuopai tapus batalionu, aviacijos būrys buvo pavadintas kuopa. O kovo 3 d. vokiečių lakūnas Šulcas su žvalgu Eugalevičium, kuris buvo tarnavęs rusų aviacijoje žvalgu, skrido fotografuoti Kaišiadorių ir Vilniaus geležinkelių stočių, kur mūsų daliniai kovojo su bolševikais.

Kovo 12 d. aviacijos kuopa buvo galutinai išskirta iš inžinerijos bataliono ir tapo savarankišku daliniu. Jos vadu paskirtas krn. inž. Petronis. Tą pačią dieną pradėta organizuoti aviacijos mokykla, kurios viršininku paskirtas krn. Fugalevičius. Mokykla pradėjo veikti su 21 savanoriu, bet netrukus mokinių skaičius pakilo iki 48.

Balandžio 4 d. Fugelevičius su pilotu Šulcu atliko žvalgybinį skridimą. Priešas apšaudė lėktuvą ir sužeidė Fugalevičiui ranką. Dėl šio sužeidimo lėktuvas buvo priverstas nusileisti netoli Panevėžio, tačiau patyrė, kad toji vietovė užimta prieš, pakilo Kaunan. Fugalevičiaus rankos gijimas komplikavosi — jis tapo invalidu ir buvo atleistas iš aviacijos. Visa tai sunkiai pergyvenęs, rugsėjo mėn. jis nusišovė.

Nors ir menkutė aviacija 1919 metais pagal savo išgales stengėsi savo žvalgyba ir atakomis pagelbėti sunkiai kovojančiai jaunutei Lietuvos kariuomenei. Kaip jau minėta, lėktuvus valdė vokiečiai pilotai, o žvalgybą vykdė jau mūsų žvalgai. Ryškesniais atvejais mūsų aviacijos istorijoje užregistruota, kai mūsų aviacijos lėktuvai dalyvavo Ukmergės ir Panevėžio užėmime. Čia vienam lėktuvui pavyko sprogdinti bolševikų traukinį su 40 vagonų kariško turto. Šiuo metu susilaukta pirmo lietuvių lakūno Hiksos, tarnavusio rusų aviacijoje.

Gegužės 28 d. skridęs vokiečių lakūnas su žvalgu Petroniu, varikliui sugedus, turėjo nusileisti netoli Giedraičių. Varikliui užsidegus, lėktuvas sudegė.

Nuo 1919 metų balandžio 1-sios dienos iki metų

pabaigos aviacijos inspektoriaus pareigas ėjo švedų majoras Dahlbekas, kuris paruošė ir mūsų aviacijos veiklos operatyvinį planą.

Taupant skystą kurą, kovos būrys iš trijų lėktuvų persikėlė į Uteną, tačiau chroniškas kuro trūkumas varžė veiksmus. Čia įvyko išlikęs Lietuvos aviacijos istorijoje šitoks kuriozas. Kuro reikalu iš Utenos į Kauną važiuojantį su keliais kareiviais mjr. Dahlbeckerį sustabdė gen. Žukauskas, įtardamas, kad jis bėga iš fronto ir užsirašė jų pavardes.

Liepos mėn. pradžioje devyniolika mokinių jau pradėjo skraidymo kursą, apmokomi vokiečių lakūnų. Prasidėjo ir žvalgų mokymas. Bet sklandžiai prasidėjęs aviatorių paruošimas, pergyveno krizę, kai rudenį, spalio 28 d. žuvo lakūnas instruktorius Šulcas, lakūnas instruktorius pabėgo su lėktuvu, o Kulikovskis buvo atleistas. Tik keturi mokiniai spėjo pasiruošti savarankiškam skridimui, kurie kartu su teoretinį kursą baigusiais mokiniais buvo pasiūsti į Karo mokyklą, kurie po poros savaičių gruodžio 16 d. buvo pakelti leitenantais, o 11 išleisti puskarininkiais, kurie vėliau buvo pakelti leitenantais. Tai buvo pirmoji ir vienintelė aviacijos karininkų laida.

Atleidus nepatikimus vokiečius ir neturint savo pakaitalo, teko samdyti įvairių tautybių svetimšalius. Šitai lapkričio 15 d. buvo pasamdytas ir aviacijos dalinio vadu paskirtas anglas mjr. Carr.

1920 m. sausio 15 d. suformuotas Mokomasis būrys, kuriam vadovavo vyr. ltn. Nikas ir vok. instr. Rahnas. Balandžio 1 d. šis būrys buvo pavadintas Oro eskadrile, kuri turėjo keletą lėktuvų ir kelis mažo stažo musiškius pilotus. Aviacijos turtas kiek padidėjo, kai metų pabaigoje bermontininkai apleido Zoknių aerodromą ir prie Radviliškio paliko traukinį su apardytais lėktuvais, jų dalimis ir gan gausų kiekį amunicijos. Nepaisydami Santarvės komisijos parėdymo, vokiečiai gerus lėktuvus išsigabeno.

Eskadrilės štabas įsikūrė šalia angaro, kitoje gatvės pusėje. Budintieji domėjosi aerodromo veikla ir skraidymo pratimais, kai dviviečiais lėktuvais jauni pilotai atlikinėjo staigius posūkius. Taip gegužės 12 d. žiūrovai išvydo pirmą eskadrilės mirtiną nelaimę, kai besileidžiąs lėktuvas praskrido aerodromą ir, pilotui darant posūkį, lėktuvas nustojo greičio ir

nukrito tarp plento ir dabartinio keltuvo į Aleksotą. Tai buvo antroji mūsų aviacijos mirtina avarija, bet pirmoji, kurioje žuvo pirmas lietuvis lakūnas leitenantas Rauba. Tai buvo gabus lakūnas su 24 valandų skridymo stažu. Kartu skridęs ltn. Firontas tebuvo lengvai sužeistas. Atrodo, kad ltn. Rauba skrido be šalmo, nes eskadrilės vadas tuoj paskelbė, "kad be "kaskių" (šalmų) neskraidyti ir staigių posūkių — aštuoniukių žemiau 500 m nedaryti..." Tai buvo pirmas potvarkis, liečiantis skraidymą. Prieš tai Hiksa buvo paruošęs trumpą rankraštį apie skridimo techniką.

Liepos mėn. paskelbtame sąraše yra eskadrilės lakūnų skridimų laikas su skridimo skaičiais. Vyr. ltn. Hiksa atliko 267 skridimus per 57 val. ir 30 min., vyr. ltn. Rhanas — 159 skr. — 15 val. 44 min., ltn. Šenbergas 151 skr. — 13 val. 23 min., ltn. Gustaitis — 151 skr. — 12 val. 23 min., ltn. Kumpis — 126 skr. — 10 val. — 50 min., ltn. Lisauskas — 120 skr. — 12 val. 58 min., ltn. Stašaitis — 117 skr. — 9 val. 39 min., psk. Sliužinskas — 104 skr. — 11 val. 01 min. Tuo metu (liepos mėn.) karo vadovybei labai rūpėjo lenkų kariuomenės judėjimas, susijęs su artėjančia raudonąja armija. Liepos 9 d. aviacijos viršininko padėjėjas gen. ltn. Kraucevičius su žvalgu ltn. Pranckevičium atliko pirmą žvalgybinį skridimą per visą lenkų pasienį. Liepos 17 d. gen. ltn. Kraucevičius (ne Lietuvių kilmės) buvo paskirtas aviacijos viršininku. Prieš tai viršininko pareigose buvo kpt. Gavelis.

Neužilgo Aviacijos dalis buvo pavadinta Oro korpusu, o netrukus — Oro laivynu!

Bolševikams apleidus Vilnių, eskadrilės lėktuvai naudojami miesto aerodromu.

Rugsėjo 22 d. suformuota Mokomoji eskadrilė. Vadu paskirtas ltn. Hiksas. I-mosios eskadrilės vadu paskirtas ltn. Dobkevičius.

Bombų mėtymo pratimai buvo atliekami prie Pažaislio.

Netrukus lenkų kariuomenė užėmė Vilnių ir skverbėsi tolyn į Lietuvos gilumą. Šiame fronte, kaip ir anksčiau, mūsų aviacijos efektyvumą sunkino ne tik neskaitingas pilotų bei žvalgų kiekis, bet ir techniški trūkumai: trūko degalų ir kulkosvaidžių. Veržlūs lakūnai pradėjo išmontuoti senus lėktuvus ir juos perdirbinėti, Tačiau savamoksliai mechanikai supainiodavo vairų sistemą ir pan. Laimė, kad dėl tų priežasčių neįvyko rimtesnių avarijų.

Netoli Varėnos lenkams pateko mūsų šarvuotas traukinys "Gediminas". Aviacijai buvo įsakyta skubiai sunaikinti traukinį. Spalio 4 d. išsiruso 5 lėktuvai, tačiau ltn. Gustaičio lėktuvas nepajėgė pakilti. Lėktuvai nukentėjo, bet keli tuzinai mažų bombų nesprogo, ir abu lakūnai išliko sveiki.

Nuskridę prie Varėnos lakūnai traukinio nerado, bet bombardavo Varėnos stotyje stovėjusius vagonus. Žemai skridusius lėktuvus lenkai apšaudė. Ltn. Kumpis buvo sužeistas į galvą. Žvalgo ltn. Pranckevičiaus staigi reakcija ir puiki orientacija išgelbėjo kritišką padėtį. Panaudojęs raketininką vietoje išimtos vairolazdės (lėktuvai turėjo dvigubus vairo), jisai sugebėjo sušvelninti priverstiną nutūpimą. Sunaikai sužeistas ltn. Kumpis mirė spalio 10. Lenkai grąžino jo kūną, tačiau ltn. Pranckevičių nelaisvėje

Ltn. J. Kumpio laidotuvės Šiauliuose 1919 m. spalio mėn.

išlaikė pusę metų. Grįžęs jis ėjo eskadrilės vado pareigas, o vėliau buvo mokomos eskadrilės vadu. Džiova pakirto jo sveikatą — mirė 1926 m.

Iki šiol niekur neužregistruotas įdomus epizodas, papasakotas ltn. Kumpio ginklo draugo ltn. Stanaičio, kuris su ltn. Šenbergu buvo paskirtas nuvykti pas lenkus atsiimti žuvusio lakūno Kumpio palaikų. Jiedu atidarę paprastų lentų karstą, pamatė lavoną aprengtą marškiniais, o ant krūtinės buvęs prisegta 10 fenigų moneta. Mat lenkai manė, mog puolime dalyvavo samdyti vokiečiai...

Eskadrilė atliko keliolika žvalgybinių skrydžių. Spalio 20 d. numetė keletą bombų ant Vilniaus aerodromo ir bombardavo geležinkelio stotį.

Laimingai baigėsi ltn. Jablonskio ir ltn. Šabanavičiaus žvalgyba, ieškant šarvuočio "Gedimino". Sugedus varikliui, jie buvo priversti nusileisti prieš užimtoje teritorijoje, tačiau lakūnai padegė lėktuvą ir išvengė nelaisvės.

Spalio 28 d. įsakyme buvo paskelbta, kad už pasižymėjimus apdovanojami Vyčio kryžiais I-jo laipsnio lt. Kumpis (pomirtinis apdovanojimas), ltn. Pranckevičius, ltn. Dobkevičius. Sekančios dienos Oro laivynui įsakyme Nr. 39 gen. ltn. Kraucevičius padėjo ltn. Jablonskiui ir ltn. Šabanavičiui už "narsumą, sumanumą ir pareigų žinojimą".

Mūsų aviacija tikėdamasi prieš lėktuvų antpuolio, rūpinosi aerodromo apsauga, kuriai buvo paskirta keletas kulkosvaizdžių. Spėliojimas pasitvirtino lapkričio 5 d. vidurdienį, kai aukštai skrendantis lėktuvas numetė keletą bombų prie Cepelino angaro. Bvo sužeistas kareivis, skubėjęs prie kulkosvaizdžio. Sekančią dieną atskridęs lenkų lėktuvas taip pat taikė į Cepelino angarą. Priešo vytis pakilo ltn. Dobkevičius su vienviečiu Fokler D VII ir ltn. Šenbergas. Su ltn. Šabanavičium dviviečiu LVGCVII. Dobkevičiaus naikintuvas nepajėgė išvystyti greičio dėl propelerio blogo veikimo, o be to, nusmuko rato apdanga. Antras prieš lėktuvas pasuko atgal. Po kelių dienų karo veiksmai sustojo — lenkų aviacija buvo priversta savo veiksmus nukreipti į karo veiksmus su Sovietų Rusija. Susidariusi padėtis leido mūsų silpnai aviacijai atlikti daugiau kaip 90 frontinių skrydžių. Pats eskadrono vadas įvykdė 24 skridimus. Jis pasižymėjo atlikęs pirmą "mirties kilpą". Ši figūra priklauso aukštajam pilotui, o aukštojo pilotažo kursai prasidėjo 1922 metais. Samdyti lakūnai vengė pademonstruoti šią figūrą. Instruktorius Rathnas savo nenorą demonstruoti "mirties kilpą" aiškino lėktuvų motorų nepatikimumu.

Mūsų sparnai knygoje paminėta, kad Dobkevičius padarė kilpą 1920 metu gruodžio 11 d. ir buvęs nubaustas. Pažymėtina, kad jam karo lakūno vardas buvo suteiktas gruodžio 1 d. tačiau įvykį prisimenantis teigia, kad Dobkevičius kilpą padarė sekmadienį. Aviacijos viršininkas išbaręs nepaklusnų lakūną ir atidėjo karo lakūno vardo suteikimą keliom savaitėm. Sektų, kad pirmas sekmadienis išpuolė lapkričio 7, t. y., sekančią dieną po nesėkmingų Dobkevičiaus pastangų pasivyti prieš lėktuvą. Belaukdamas tolesnio prieš vizito jisai pasinaudojo proga ir "išrietė kilpą". Bausmės sąvoka aiškėja ir sutampa su data, kuri pažymeta "M.S." apie Dobkevičiui ir Kumpiui suteiktas "lauko lakūno vardas" rugpjūčio 12 d. Metų pabaigoje oro eskadrilę sudarė pilotai Dobkevičius — vadas, Gustaitis — padėjėjas, Jablonskis, Stašaitis ir Šenbergas.

1921 metais susirūpinta geresnių lakūnų paruošimu. Eskadrilės instruktoriais priimti rusas A. Kaputauskas ir vokietis Komandelis. Kovo 1 d. sugrąžintas jos pirminis pavadinimas — 1-ji eskadrilė. Tuo pačiu metu suformuota 2-ji eskadrilė. Naujon eskadrilėn perkelti Gustaitis, Šenbergas, Stašaitis ir perleisti lėtesni LVCCVI lėktuvai. Pirmojoje pasiliko mažiau pastovus HALB CIV ir du FDVII. Balandžio 12 d. grįžo iš lenkų nelaisvės ltn. Pranckevičius ir neužilgo ėjo eskadrilės vado padėjėjo pareigas.

"Oro laivynas" ruošėsi iškilmingai paminėti savo šventę. *Mūsų sparnuose* minima, kad šventė įvyko birželio 28 - 29 dienomis. Pirmą dieną lavintasi paradiniam skridimui ir paskraidinti svečiai. Antrą dieną įvyko pamaldos, iškilnių ceremonijos ir parodomieji skraidymai. Tik nežinia, ar buvo figūriniai skrydžiai. Leidinyje, atrodo, dėl korektūros klaidos sukeisti mėnesiai: birželio 28-29 išpuolė antradienį ir trečiadienį, o gegužės mėn. išpultų šeštadienis ir sekmadienis. Kad buvo gegužės 28 - 29, patvirtina faktas, kad ltn. Stanaitis su žvalgu lavinosi penkių lėktuvų skridimui sekančios dienos programoje. Jo lėktuvas, netekęs greičio, krito, tačiau jam pavyko išvengti skaudžių pasėkų, nors abu sunkiai susižeidė. S. Stanaitis, seniausias eskadrilės veteranas, dar tebegyvoja.

J. Pyragiaus redaguotame leidinyje *Mūsų sparnai* (1929 m.) minima, jog toje šventėje skraidė 22 lėktuvai, o aerodrome buvo išrikiuota 36. Nežinia, ar iš viso buvo 36 ar 58 lėktuvai. 20-čio sukakties proga nebuvo išleistas joks leidinys.

Aerodromas buvo gan apleistas. Dėl tos priežasties įvykdavo dažnas lėktuvų sužalojimas.

Paradinis skrydis "A S" formuotėje. Raidės reiškė Pirmojo Lietuvos prezidento vardą ir pavardę

Įsakyme Nr. 30 buvo paminėta neišdžiūstanti bala bei prastas aerodromo stovis. Pastebėta, kad prieš neapdairius lakūnus bus panaudotos griežtos priemonės. Penktą lėktuvą palaužė pats eskadrono vadas... Aviacijos viršininkas nereagavo į 1-mo eskadrilės instruktoriaus Kaputausko rizikingą poelgi: jis padarė vieną kitą kilpos figūrą su žvalgybos Halb CIV lktuvu. Šis manevras pareikalavo lėktuvo sparnų. Birželio 15 d. jis su mechaniku Vacetu pakilo bandomam skrydžiui, drąsus lakūnas padarė kilpą, tačiau kartojant, lūžo sparnai ir skridę nukrito tarp sudegusio angaro griaučių. Pirmą kartą žuvusių lakūnų laidotuvių apeigas atliko stačiatikių dvasininkas.

Pasikartojo nemaloni istorija su samdytais lakūnais, Rugsėjo 27 dieną atskirais lėktuvais paspruko Vilniun instruktorius Kommandelis ir Micekevičius. Neaišku, ar lenkai grąžino lėktuvus. Nemalonią situaciją praskaidrino žinia, kad Amerikos lietuviai padovanojo du anglų vienviečius Martinsyde F-4. Teko nugirsti, kad eskadrilės vadas nuvyvyko Anglijon išsirinkti tuos lėktuvus iš sandėlio.

1922 metų rudenį Dobkevičius išbandė savo konstrukcijos lėktuvėlį DOB-1.

Rugpjūčio mėn. eskadrilę apeleido Jablonskis ir Lisauskas, tačiau papildė Gustaitis, viršila Mikėnas ir žvalgai Firontas su Tumu. Sekančiais metais vyr. ltn. Gustaitis perėmė mokomąją eskadrilę. 1-sios eskadrilės lakūnai nusiminė, negavę naujų itališkų

SVA dviviečių, kuriais apginkluota 2-ji eskadrilė. Vėliau paaiškėjo šių lėktuvų trūkumai.

Didelį susidomėjimą kėlė Dobkevičiaus DOB-2. Stebėjusieji lėktuvo pirmą pakilimą, tvirtino, kad dviviečio sklandumas sudarė tūpimo problemą. Tik-tai po kelių bandymų konstruktorius nutupdė lėktuvą.

Savamokslis konstruktorius ruošėsi aeronautikos studijom į Prancūziją. Jo sprendimas apleisti eskadrilę ir aviaciją sukėlė nusiminimą. Draugų nuotaikas išreiškė Aviacijos viršininko įsakymas Nr. 97-1: "Šiandieną pasiliuosuoja iš kariuomenės aukštajam mokslui eiti ir apleidžia mūsų eiles 1-mos eskadrilės vadas karo lakūnas vyr. ltn. Dobkevičius Jurgis. Sunku susigyventi su tuo įvykiu! Juk aviaciją apleidžia vienas seniausiųjų mūsų lakūnu, taip sakyti vienas stulpų, ant kurių tvėrėsi mūsų aviacija: apleidžia geriausias lakūnas, kuris savo gabumu ir ūpu tiek daug naudos atnešė mums. Su jo išėjimu susidaro aviacijai spraga, kurią kažin ar pasiseks užpildyti, jeigu ir pasiseks — tai negreitai. Visų lakūnų širdys šiandien pilnos padėkos vyr. ltn. Dobkevičiui už tą didelę naudą, kurią jai atnešė. Jo darbai ir gabumai mūsų lakūnų tarpe sudarė kilnią dovaną. Tikimės, kad ta dovana ir širdingiausia apie jį atmintis gyvens mūsų aviacijos istorijoje ilgiausius metus. Taip pat tikimės, kad vyr. ltn. Dobkevičius neatsisakys atnaujinti pas mus tą dovaną, jeigu dėl kurių nors priežasčių pradėtų silpnėti, atnaujins ją

savo periodiniais grįžimais į mūsų tarpą. Širdingiausia mūsų padėka, brangus mūsų drauge, ir širdingiausi mūsų linkėjimai Tau!”

Be abejo tai vienintelis tokio pobūdžio įsakymas su eskadrilės vadu. 1923 m. lapkričio 23 d. Dobkevičius perduodamas eskadrilę ltn. Kraucevičiui, priminė esk. žygius ir aukas, padėjo už pasiryžimą bei pasišventimą ir palinkėjo uoliai ir sąžiningai tęsti darbą tėvynės labui.

1924 m. liepos 31 d. avarijoje žuvo esk. pilotas vrš. Kraucevičius ir žvalgas ltn. E. Maila. Buvęs esk. narys vyr. ltn. Gustaitis 1925 m. vasarą išbandė savo konstrukcijos sportinį žemsparni ANBO-1. Vadovybė nupirko lėktuvą ir konstruktorių su stipendija pasiuntė studijuoti aeronautikos į Paryžių. Aviacijos viršininkui turbūt tada net ir mintis nekilo, kad Gustaitis ne tik užpildys susidariusią spragą, bet padės pamatus, ant kurių plėtėsi mūsų aviacija.

Liepos 1-d. 1-ji eskadrilė vėl perorganizuojama į naikintojus (įsakymas Nr. 50-1) ir apginkluojama čekiškais SM 20 dvisparniais. Esk. vado padėjėjas vyr. ltn. paskirtas Mok. esk. vadu, Naujieji lėktuvai taipgi turi neigiamų ypatybių ir tapo nepopuliarūs. Atostogaudamas Dobkevičius padaršino lakūnus, atlikdamas keletą kilpų su SM20 lėktuvais.

Rugpjūčio mėn. suformuota 4-ji eskadrilė ir jos vadu paskirtas buvęs 1-mos esk. lakūnas ltn. Pesekas.

Dobakevičius bandė savo vienvietį DOB-3, tačiau antrą kartą tūpdamas lėktuvą aplaužė. 1926 m. rudenį jis ruošėsi išvykti Prancūzijon ir skubėjo atlikti bandomąjį skridimą su DOB-3. Birželio 8 d. nusileisdamas užkabino medžio viršūnę ir krisdamas užsimušė. Žuvo daug žadėjęs konstruktorius.

1927 m. nepopuliarus aviacijos viršininkas gen. ltn. Kraucevičius išėjo atsargon. Jo vieton paskirtas “neskrajojantis” plk. ltn. Pundzevičius. Esk. vado pareigas perėmė kpt. Narakas. Eskadrilėje trumpai tarnavęs kpt. S. Darius pasitraukė iš aviacijos ir išvyko Amerikon. Liepos 16 d. įvyko pirma mirtina nelaimė su SM20 naikintuvu, pareikalavusi vyr. ltn. Mačioko gyvybės. Rugpjūčio mėn. esk. lakūnui virš. Mikėnui suteiktas leitenanto laipsnis.

1928 m. esk. vadu paskirtas kpt. Mačiuika. Vasarą lakūnai pirmą kartą šaudė į oro taikinius.

Sekančiais metais nupirkta 35 italų gamybos lėktuvai: 20 dvisparnių naikintuvų Liet. CR20 ir 15 žvalg. Ansaldo A120. Lėktuvams priimtikomisijoje dalyvavo ltn. Mikėnas.

1930 m. birželio 13 d. žuvo esk. vyr. psk. Kairaitis. To meto esk. sudarė kpt. Mačiuika (vadas), kpt. Kraucevičius, kpt. Liorentas, kpt. Pyragius, vyr. ltn. Tumavičius, vyr. ltn. Taunys, vyr. ltn. Adomaitis, vyr. ltn. Mačkus, ltn. Mikėnas, ltn. Nekrošius, vyr. psk. Jasevičius, vyr. psk. Lendraitis.

Rugpjūčio 25 d. esk. grandis, kurią sudarė kpt. Mačiukas, kpt. Tumavičius ir ltn. Mikėnas, naujais CR 20 lėktuvais apskrido Lietuvą vidut. 205 km greičiu.

1931 m. gegužės 16 d. žuvo esk. lakūnas Mačkus.

1932 m. vasarą plk. ltn. Gustaitis išbandė puikų ANBO-IV. Jo vadovaujamose av. dirbtuvėse pradėta šių lėktuvų statyba. Spalio mėn. iš padidėjusios 1-sios esk. sudaryta 5-ji eskadrilė, kurios vadu paskirtas kpt. Pyragius. Jai perleisti SM 20 lėktuvai.

1934 m. pažymėtini ypatingais įvykiais. Vasarą ltn. Mikėnas išbandė 12 serijinės gamybos ANBO-IV. Gegužės 9 d. plk. ltn. Gustaitis paskirtas Karo aviacijos viršininku. Birželio 7 d. dėl politinių priežasčių aviaciją priverstinai turėjo palikti keliolika karininkų. Nemalonią nuotaiką prablaivė birželio 25 d. susirinkę išlydėti mūsų lakūnus ilgon kelionėn aplink Europą. Trim ANBO-IV vadovavo jų konstruktorius, aviacijos viršininkas plk. ltn. Gustaitis.

Netrukus aerodrome žuvo mok. lakūnas Meškėnas. Lapkričio mėn. užsakyta 14 prancūzų gamybos aukštasparnių naikintuvų D372.

1935 m. vasario 11 d. žuvo lak. ltn. Kvietinskas. Katastrofą įvyko dėl Fiato sparno lūžio.

Spalio mėn. ltn. Mikėnas išvyko Prancūzijon išbandyti D372 lėktuvų. Bandydamas pastebėjo sparnų virpėjimus. Ta pačia proga atliko keletą skridimų tobulesniais D501 lėktuvais.

Lapkričio mėn. esk. vadas mjr. Mačiuika paskirtas naujai suformuotos 2-os grupės vadu, kurion iėjo 1-ji ir 2-ji eskadrilė. 1-sios esk. vadu paskirtas mjr. Čemarka.

1936 m. pradžioje atėjo žinia iš Prancūzijos, kad D 372 lėktuvo lūžo sparnas. Pilotas išsigelbėjęs ir buvo apdovanotas Garbės legiono ordinu. Gustaitis nuvyko Paryžiuon ir sužinojo apie tokį patį antrą įvykį. Paaiškėjo, jog lėktuvo savybės neatitinka oficialiai praneštiesiems duomenimis. Po derybų Kaune atsisakyta nuo sutarties. Problema greitai išsprendė mūsų naudai: tuo metu Ispanijoje prasidėjo revoliucija — abi pusės ieškojo ginklų. Lėktuvų fabrikas mūsų atstovams pasiūlė tobulesnius, tačiau

brangesnius, metalinius žemsparnius D-501. Vyriausybei sutikus, pristatymui paruošti D372 atsiraudo respublikonų pusėje su mūsų užrašais ir ženklais. Gruodžio pabaigoje aviacija susilaukė pirmųjų D501 naikintuvų. Plečiant ir perginkluojant Karo aviaciją dar užsisakyta 14 anglų gamybos dvisparniai naikintuvai Gloster-Gladiator. (Tuo pačiu metu Latvija irgi užsisakė tokius pačius 26 lėktuvus, kurių kaštus padengė Latvijos valstybinė loterija). Numatytus naujiems lėktuvams radijo aparatus (angliškus) pakeista pigesniais ir lengvesniais amerikietiškais.

Eskadrilė, vadovaujama kpt. Mikėno, intensyviai lavinosi su naujais naikintuvais. Palangoje atlikti trijų lėktuvų grandinės šaudymo pratimai. Lėktuvai turėjo du kulkosvaidžius sparnuose ir 20 mm parrankėlę, kurios vamzdis įmontuotas per propelerio įvorę. Parrankėlė turėjo 60 šovinių atsargą, tačiau vienas šovinys kaštavo apie 20 litų.

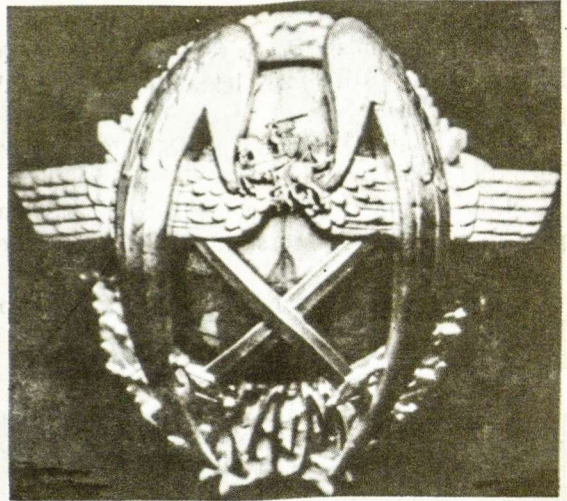
1937 spalio 16 d. žuvo eskadrilėje stažavęs gabus lakūnas j. psk. Masiulis. Jam nepavyko išlyginti D501 naikintuvo.

Tarptautinės padėties akivaizdoje, vyriausybė rūpinosi pakelti tautos moralę ir išsaugoti neutralitetą. Kariuomenės ginklavimui paskirta didesnės sumos.

Karo aviacija domėjosi prancūzų naikintuvu Meran-Saulnier M-S405. Kpt. Mikėnas buvo pasiūstas Paryžiu susipažinti su lėktuvu ir vėliau atvykstantiems Karo aviacijos viršininkui Gustaičiui ir plk. ltn. Liorentui pranešti apie lėktuvo savybes. Nesėkmė ištiko Mikėną: besileisdamas mažame Vilacouble aerodrome užkliuvo medžio šakos ir susižeidė koją. Po trijų dienų mūsų lakūnai grįžo Kanan, ir sutartis buvo pasirašyta.

1938 metais buvo suformuota 7-ji ir 8-ji eskadrilės. Lenkijos ultimatumo metu gauti užsakytieji Gloster-Gladiator. Papildomai nupirkta du anglų gamybos dvisparniai DH89 lėktuvai, kurie buvo naudoti topografijos ir transporto reikalams. Mokymo tikslams dar buvo nupirkti vokiečių gamybos BÜ 133 sportiniai dvisparniai. Deja, visos ginklavimosi pastangos nepadėjo išsaugoti Lietuvos nepriklausomybės.

1939 metų rudenį, sovietams perleidus Vilniaus kraštą, mūsų Karo aviacijai buvo leista apskristi Vilniaus miestą... 1940 m. birželio pradžioje 1-ji eskadrilė atlikinėjo šaudymo pratimus Palangoje. Birželio 18 d. sovietų dalinys nutraukė jos veiklą. Po poros dienų mūsų lėktuvus perėmė sovietai.

Karo aviacijos mokyklos baigimo ženklas, teiktas lakūnams ir žvalgams. Jo aukštis 53 mm

Su Pirmąja eskadrilę (vėliau pavadinta Dariaus vardu) prasidėjo ir užsibaigė mūsų Karo aviacijos Lietuvos laisvės metų istorija...

Karo aviacijos mirtinos nelaimės

Karo aviacija yra ginklų rūšis, reikalaujanti gyvybės aukų ir ramiais taikos metais. Septyniasdešimtmečio proga prisiminkime lėktuvų avarijose žuvusius Lietuvos lakūnus.

Dar yra gyvųjų tarpe liudininkų, prisimenančių lakūnų laidojimo procesijas, kai kareiviai rideno besparnį lėktuvą su ant jo padėtų karstu. Lakūnai buvo laidojami Kauno kapinėse, kur jų kapus puošė stilingi propelerių kryžiai. Netoliese buvo bendrieji karių kapai su imponantišku paminklu. Žiaurių įvykių eigoje lakūnų kapai liko be priežiūros. Panaikinus Kauno kapines, lakūnų palaikai su antkapiais buvo perkelti į keletą priemiesčio kapinių. Deja, dalis liko bevardžiais kapais... Vandalai nuėmė marmurines lentas su užrašais, su jomis dingo žuvusiųjų atvaizdai bei užrašai. Teliko juodi propeleriai liudyti, kad čia ilsisi Nepriklausomos Lietuvos lakūnų palaikai...

Karo aviacijoje įvyko (Nepriklausomybės laikotarpyje) 29 mirtinos nelaimės. Žuvo 38 pilotai, 8 žvalgai ir 2 oro šauliai.

Žuvusiųjų sąrašas papildytas nuotraukomis, išdėstytomis sekančiuose puslapiuose aštuoniomis eilėmis, kiekvienoje po 4 nuotraukas..

Pirmoji eilė:

Šulcas (Schulz) Fricas, samdytas vokiečių lakūnas, žuvo 1919.09.28, lėktuvui Halb CL IV perėjus suktukan.

Ltn. Rauba Vytautas, g. 1899.09.09, žuvo 1920.05.12, lėktuvui Halb CIV perėjus suktukan.

Ltn. Kumpis Juozas, g. 1901.02.17, pašautas prie Varėnos 1920.10.04, skridęs LVC C IV, mirė 10.10.

Kaputauskas Aleksandras, bedarydamas kilpą lėktuvu Halb CLIV, žuvo 1921.06.15.

Antroji eilė:

Vacetas Eduardas žuvo kartu su Kaputausku.

Vrš. Kačiušis Jonas, g. 1894.12.11, žuvo 1922.10.29, lėktuvui Alb CIII užsidegus.

Ltn. Zakšauskas Kazys, g. 1900.12.20, žuvo kartu su Kačiušiu.

Ltn. Stelmokas Pranas, g. 1900.12.12, žuvo 1923.06.20, lėktuvui SVA perėjus suktukan.

Trečioji eilė:

Vrš. Kraucevičius Barisas, g. 1901.06.12, žuvo 1924.07.31, lėktuvui Halb CV perėjus suktukan.

Ltn. Maila Kazys, g. 1901.11.02, kartu skridęs su Kraucevičiumi, mirė nuo sužeidimo, rugpjūčio 01.

Ats. vyr. ltn. Dobkevičius Jurgis, g. 1900.03.23, žuvo 1926.06.08, bandydamas lėktuvą DOB-1-3.

Vyr. ltn. Mačiokas, Vincas, g. 1900.03.16, žuvo lėktuvui SM 20 nustojus greičio.

Ketvirtoji eilė

Vyr. psk. Mažonas Mikas, g. 1905.07.03, žuvo 1928.07.18, lėktuvui S.V.A. ore susidūrus su skridusiais kpt. Stanaičiu ir vyr. ltn. Kovu.

Vyr. ltn. Tumelis Jonas, g. 1901.12.25, žuvo skridęs su M. Mažonu, susidūrime iškritęs iš lėktuvo.

Kpt. Nastaras Jonas, g. 1895.04.01, žuvo 1929.06.20, lėktuvui A120 perėjus suktukan.

Kpt. Kuncaitis Antanas, g. 1898., žuvo 1929.09.19, lėktuvui užsidegus.

Penktoji eilė

Ltn. Vedeika, g. 1901, žuvo 1929.09.19., kartu su Kunčaičiu.

Vyr. psk. Stankūnas Jonas, g. 1906.04.08., žuvo lėktuvui Fokker D VII perėjus suktukan.

Vyr. psk. Ačas Vladas, g. 1906, žuvo 1930.05.24, lėktuvui S.V.A. perėjus suktukan.

Vyr. psk. Kairaitis Antanas, g. 1904, žuvo

1930.06.13, lėktuvui Sm 20 įkritus į Rekyvos ežerą. (Mirtis jį ištiko vardadienį.)

Šeštoji eilė

Ltn. Mačkus E., g. 1903.01.26, žuvo 1931.05.16, lėktuvui Sm20 perėjus suktukan.

Ltn. Stukas A., g. 1906 m., žuvo 1933.07.16, neišlyginęs lėktuvo.

Mot. lak. Meškėnas Leonas, g. 1911.04.20, žuvo 1934.06.26, lėktuvui Sm20 perėjus suktukan.

Ltn. Kvietinskas Pranas žuvo 1935.11.11, lūžus lėktuvo Fiat CR20 sparnui.

Septintoji eilė

Mok. lak. Klygis, g. 1906, žuvo 1935.07.28, lėktuvo ANBO III katastrofoje.

Kpt. Nekrošius Povilas, g. 1906, žuvo 1936.05.20, neišlyginęs lėktuvo CR20.

Psk. Sargautis Vytautas, g. 1912.11.10, žuvo 1936.06.02, su lėktuvu ANBO-IV patekęs į rūką ir praradęs orientaciją, nukrito.

Ltn. Skaržinskas Antanas, g. 1909.06.07, žuvo 1936.09.25, kai šalia skridęs lėktuvas užkliudė jo lėktuvą Fiat CR 20. Mirė nuo žaizdų.

Aštuntoji eilė.

Ltn. Šabonas Bronius, g. 1911.01.15 nulūžus lėktuvo Fiat CR 20 sparnui.

Psk. Palskis Albinas, g. 1913.03.31, žuvo 1937.08.21, sudužus lėktuvui A120, atsitrenkusiam į pašlaitę.

Ltn. Rimbutas (Oželis) Antanas, g. 1907.01.20, žuvo kartu su A. Palskiu.

Psk. Masiulis Jonas g. 1914.12.18, žuvo 1937.10.16 neišlyginęs lėktuvo De voitine D50 nukrisdamas į Nemuną.

(Sekančiame psl. 169)

Psk. Smetona Kazys, g. 1915.04.27, žuvo 1938.04.27, neišlyginęs lėktuvo Fiat CR 20.

Psk. Vilkaitis Juozas, g. 1916.11.26, žuvo 1938.06.02, velkant taikinį, į kurį šaudyta iš karo laivo "Prezidentas Smetona". Varikliui sugedus, jis išsoko parašiotu, bet nuskendo jūroje.

Psk. Sruogis Vladas, g. 1916.03.10, žuvo 1938.08.24, velkant taikinį, į kurį šaudyta iš karo laivo "Prezidentas Smetona", varikliui sugedus, jis išsoko parašiotu, bet nuskendo jūroje.

Nepavyko surasti nuotraukų šių žuvusiųjų lakūnų:

Oro šaulys psk. Žilėnas žuvo 1937 m. vasarą, šaudant Rekyvos ežere, kai staigiai išsiskleidęs pa-

valm
vaat
au. V
Zivo
Sari
jivik
to nu
mu
ty h
pak
Pab
lit
byet
ja pa
kij
Koa
ny p
Sala
stgal
Lue
ha. V
stru

rašiuotas jį ištraukė iš sėdynės ir sviedė į stabilizatorių vairus.

Ltn. Vidūnas Jonas, g. 1913.12.15, žuvo kartu su Vilkaičiu 1938.06.02.

Oro šaulys psk. Tamošaitis Pranas, g. 1914 m., žuvo 1939.05.15, bekildamas Zoknių aerodrome šaudymo pratimams. Staigiai išsiskleidusio parašiuoto išvilktas iš sėdynės susižeidė į stabilizatorių vairus ir nuo susižeidimo mirė.

Bolševikams okupavus Lietuvą, sovietų suformuotoje Tautinėje eskadrilėje žuvo du lakūnai. Antrą karo dieną, 1940 m. birželio 23, eskadrilei buvo įsakyta apleisti Pivoniją (prie Ukmergės) ir skristi į Pabradę. **Ltn. Morkus Aleksandras**, jaunesnysis politvadovas, pakilo naikintuvu Gloster-Gladiator lydėti besiruošiančių skridimui lėktuvų. Netikėtai jis pademonstravo kilpos figūrą, tačiau iš sekančios kilpos lėktuvas smuko žemyn ir sudužo.

Iš Pabradės į Gomelį skrido esk. vadas mjr. Kovas ir pilotas, politvadovas. Jarčiuk. Sovietų dalinys pašovė lėktuvą ir abu, skridę šiuo lėktuvu, žuvo. Šalia skridęs kpt. Žukas ir ltn. Kostkevičius grįžo atgal. Žukas atsirado Vakaruose, o Kostkevičius Sibire... Tretįjį ANBO lėktuvą valdė rusas Zaika ir su ltn. Kalasiūnu pasiekė Gomelį.

Karo aviacijos viršininkas ir ANBO lėktuvų konstruktorius b. gen. inž. Gustaitis Antanas,

g. 1898.03.27, buvo sušaudytas 1941.XI.17 ir užkeltas nežinomoje duobėje prie Maskvos. Dabar jo gimtinėje (Obelynėje, Mariampolės aps.) įruoštas medžio raižinys su ANBO-IV ir Gustaičio bareljefu. Žemiau kabo užrašas: "Šioje sodyboje gimė Lietuvos aviacijos kūrėjas ir konstruktorius Antanas Gustaitis".

Lietuvos karo aviacijos praeitį liudija išlikęs mažame ANBO-1 lėktuvas mažame aviacijos muziejuje Kaune. Tikimasi, kad 64 metų lėktuvėlis vieną dieną vėl pasirodys miesto padangėje.

Prisiminus žuvusius lakūnus, reikia pažymėti, jog trečdalis išvengė likimo pasinaudodami parašiuotais. Pagal turimus duomenis tokių laimingųjų buvo trylika: Garolis, Kavaliauskas, Murmulaitis, Vilius, Dovydaitis, Krasnickas, Brazys, Sebastijanavičius, Lapinskas, Kraucevičius, Miliūnas, Janulevičius, Karvelis.

Lakūnų kapai Petrašiūnų kapinėse. 1988 m. vasarą nufotografavo Vyt. Šliūpas

ADUTIŠKIO BATALIONAS

H. C. KUDREIKIS

Svečiai iš Rytų fronto

Vieną vėlyvą gegužės rytą Adutiškio-Vydžių vieškelyje pasirodė jaunų vyrų būrys. Jie vilkėjo pilkai žalsvomis uniformomis su Lietuvos kariuomenės kepurė ir laipsnių ženklais. Žvangėjo ginklai, šovinių juostos ir ant diržų kabėjo pilki plieno šalmi. Būrio priekyje žygiavo jaunas dviejų metrų aukščio vyras su dviem sidabrinėm juostelėmis ant antpečių. Jo ir paskui einančių vyrų veiduose švietė pasitenkinimas ir entuziazmas, nes po pertraukos vėl žengė lietuviškos žemės keliu.

Tai bataliono 2-ros kuopos skyrininkas jaun. puskarininkis Žadeika. Kaip visuomet jis kuopos priekyje: žvalgas ar puolimo vadas. "Kaip malonu eiti, kad ir baisiai dulkinu keliu, bet jausti rugių bei kviečių laukų kvapus ir nebijoti kiekviename žingsnyje užlipti ant rusiškų ar amerikoniškų minų", — tarė vienas iš vyrų... Tačiau Žadeika ir jo kariai tarpais pažvelgdavo dešinėn, kur į dangų stiepėsi tamsus miškų masyvas. Iš Antanų miško, jiems nejaučiant, jau negailėstingas mirties angelas tiesė savo ranką link jo ir jo skyriaus. Jiems beliko tik dvi dienos džiaugsmo, gyviems sugrįžus iš rytų fronto centrinio sektoriaus.

Ir čia nelaukė lengvas gyvenimas. Iš Gudijos veržėsi didelėmis grupėmis tūkstančiai teroristų bei parašutininkų per Lietuvos sieną, plėšė ir žudė lietuvius kaimuose ir net mažai saugomuose miesteliuose. Dvi bolševikų brigados, vadovaujamos vad. bolševikų sąjungos didvyrių Ponamorenkos ir Markovo, sudarė raudonojo siaubo daugumą... Jų globoje ir apsaugoje esančios vad. "Žalgirio" ir "Vilniaus" brigados (iš tikrųjų tik mažos rusų su lietuviškais ar žydiškais vadais gaujos) veržėsi gilyn į Lietuvos apskritis.

Lietuvon siunčiamus teroristus, kuriems vadovavo Lietuvos komunistai Šumauskas ir žydas Zimanas, Maskva siuntė per silpnai vokiečių saugomą Gudijos frontą, arba nuleisdavo į rusų teroristų užimtus Begomlio ir Rasonų rajonus. Rečiau parašutais, bet daugiausia vartojo raud. armijos sklandytuvus. Vadinamųjų "lietuviškų" teroristų dalinius sudarė buvę karo belaisviai, lenkai, gudai, žydai, bet vadovaujamas elementas, kurių rusai atsiuntė Lietuvon iš viso apie 450, sudarė elitinę Lietuvos

komunistų ir komjaunimo grupė: rusai, žydai ir lietuviai.

Tragiški pirmi žingsniai Lietuvoje

Toli nuo miestelių ir centrų vidury didžiulio miško, kuris skiria Lietuvą nuo Gudijos, yra senas lietuvių kaimas — Antanai. Dėl sienos artumo bolševikų teroristai čia kasdieniniai svečiai. Nė pasisėkus plėšimams, giliau Lietuvoje visuomet nukenčia didesni ūkininkai, atiduodami bolševikams maisto rekvizicijas, už kurias pagal teroristus apmokės Stalinas.

Tą nelemtą rytą Antanuose pasirodė 200-300 bolševikų brigada, ginkluota minosvaidžiais, prieštankiniais šautuvais, kulkosvaidžiais. Visi su automatiniais ginklais. Vienas drąsus kaimo vyrukas raitas per mišką pasiekė Melagėnus ir pranešė čia stovėjusiai 2-rai kuopai.

Spąstai kavaleristams

Gražus pavasario rytas Rytų Lietuvoje. Trumpa kavaleristų kolona įjoja į mažą, tik ką lapus išleidusį drebulyną. Staiga uraganiška kulkosvaidžių ir automatų ugnis suardo ryto tylą. Kavaleristų skyrius šoko nuo arklių į pakelės griovius ir bandė gintis prieš keliasdešimt kartų didesnį priešą. Vienuolika jaunų Lietuvos kavalerijos būtinų tarnybos vyrų kartu su skyrininku j. psk. s. paaukėjo gyvybes kovoje prieš bolševizmą. Grandiniui K. įstrigo pentinai kilpoje ir arklys išvilko gyva per bolševikų ugnį.

Tik vakar kavaleristai grįžo iš Gudijos pasienio, kur jie raudoniesiems surengė sėkmingas pasalas. Sunaikinta keliasdešimts teroristų (lietuviai lavonų neskaitydavo), atimti Lietuvos pusėje iš ūkininkų pagrobti arkliai, karvės, avys ir kiaulės. viskas grąžinta savininkams.

Prie ketvirtos kuopos prijungtas kavalerijos būrys, vadovaujamas lt n. Z., tapo iš Gudijos Lietuvon besiveržiančių teroristų gaujos dalimi. Jie kartu su vad. "lietuviškais" komunistais nutarė surengti kerštą, užpildami kaimą ir pasiūsdami į Kamajus pranešėją. Tuo tarpu mažame miškelyje apie 300 teroristų pasirengė lietuvių sunaikinimui. Už poros dienų ilga kariškų gurguolių su karštais, priekyjojant likusiems kavaleristams, kolona pasiekė Adutiškio kapines...

Vienas prieš bolševikų brigadą

Petručiai — maža geležinkelio stotelė tarp Pa-
bradės ir Pastovių. Randasi miškuotame rajone. Vienas bataliono trečios kuopos būrys, vadovaujamas j. psk. V. įsikūrė vietos mokykloje. Po mokykla kariai išsikasė nemažą bunkerį, nes Petručiai stovėjo ant pagrindinio teroristų kelio, einančio gilyn į Lietuvos pusę. Reto drąsumo j. psk. V. dažnai naktimis su puse būrio rengė pasalas ir sunaikino visą eilę komunistų grupių. Bolševikų gaujų vadai: rusų ir vad. "lietuviškų" (daugumą sudarė rusai) nutarė Petručių įgulai padaryti galą.

Vieną šaltą sausio dieną miestelyje iš kažkur pasirodė apdriskusi elgeta. Žiaurus šaltis žnaibė ausis, tat be reikalo niekas nesirodė gatvėje. Elgeta keletą kartų praslinko pro mokyklą, tačiau niekas iš karių nekreipė dėmesio. Tą pačią dieną Petručiuose maišėsi mokytoja Guigienė, eigulio žmona, žinoma teroristų šnipė ir globėja. Ir čia niekam nekilo joks įtarimas. Be to, ji atėjo mokyklon ir pasiūlė kariams kiaušinių. Elgeta — teroristų vadė Anuška.

Temstant j. psk. su didesne būrio dalimi vaiduokliškuose baltuose drabužiuose išžygiavo nakties žvalgybon ir pasaloms. Bunkeryje liko skyrininkas j. psk. Šarėjus su keturiais vyrais.

Maždaug po pusvalandžio miestelį apsupo 350-400 teroristų brigada ir pradėjo mokyklą apšaudyti iš įvairaus kalibro minosvaidžių. Penkiukė šoko bunkerin ir perdaug nekreipė dėmesio, nes iš minosvaidžių jau buvo apšaudyti daug kartų. Kol kas tik čerpių stoge liko kelios skylės. Staiga trumpais perbėgimais bolševikų grupės artėjo prie mokyklos ir atidengė automatų ir kulkosvaidžių ugnį. Gynėjai, kurie buvo ginkluoti tik vienu sunkiuoju kulkosvaidžiu ir iš rusų atimtais automatais ir šautuvais, pastebėję, kad priešas jau pasiekė granatos metimo ribą, pradėjo šaudyti į artimiausius, kurie tuoj krito ant žemės. Pasigirdo sužeistųjų šauksmai. Kiti pasitraukė atgal. Bet brigados vadė, bolševikų didvyrė Anuška Maslovskaja, isteriškai šaukdama, vyrus pakėlė ant kojų ir puolimas tęsėsi. Gynėjai taiklia ugnimi retino raudonuosius, deja, jų buvo per daug. Stipria automatine ugnimi šaudydami į bunkerio angas tuoj pataikė kulkosvaidininko krutinėn. Krito nespėjęs net sušukti. J. psk. Šarėjus perėmė kulkosvaidį, sužeistas šaudė tol, kol neteko daug kraujo ir krito negyvas. Tuo pačiu momentu sunkiai sužeisti krito kiti du eiliniai. Liko nedidelis kuklios išvaizdos būtinos tarnybos eil. B. Bolševikai jau šliaužė visai arti mokyklos.

Eilinis D. šokinėjo nuo angos prie angos ir šaudė iš visų ginklų, kartais ant artimesniųjų mesdamas rankines granatas. Nenugašdino jo nei bolševikų "ura", nei paviliojo rusų ir lietuvių kalba siūlymai ir grasinimai pasiduoti. Šimtai kulkų, daug sprogstamų ir padegamų švilpė per angas. Pagaliau priešui pasisėkė padegti mokyklos pastatą ir kartūs dūmai veržėsi bunkerin. Eil. D., užsirišęs rankšluostį ant veido, be paliovos šaudė į arčiau prislinkusius. Kautynės tęsėsi daugiau kaip 3 valandas. Būrininkas j. psk. V., pamatęs horizonte kylančias liepsnas, skubiai metė pasalas ir surinkęs vyrus pasileido į Petručius.

Bolševikų suklaidinimui iš abiejų pusių pradėjo šaudyti raketas. Raudonieji, išsigandę, kad batalionas ateina pagalbon, susirinko užmuštus ir sužeistus, gyventojų parodymu, iš viso 19 rogių, ir skubiai pasileido į savo landynes — Naručio ežero miškus.

Bolševikų didvyris Urbanavičius, neva pravažiudamas, pastebėjęs grįžtančią purviną ir kruviną Anuškos brigadą, kuri, pagal jį, grįžo po sunkių kautynių, sunaikinusi vokiečių įgulą Petručiuose. Bolševikas Urbanavičius per daug kuklus: jis dalyvavo ir šaukė lietuviškai pasiduoti, siūlydamas įgulai net civilinius drabužius, jei jie mes kariuomenę. Melagis bolševikas žinojo, kad Petručiuose buvo tik lietuviai. Nelinksma prisipažinti, kad iki dantų ginkluota brigada nepajėgė paimti mažo atsparos punkto.

Nei bataliono vadas, nei kuopos vadas nepaminėjo savo įsakymuose eilinio D. Batalione buvo daug "pilkųjų" didvyrių, tačiau kpt. Kazakevičius nepristatė nei vieno apdovanojimui ir per visą karą tąsą, nei vieno nepakėlė į aukštesnį laipsnį. Tik kpt. K. išvykus ligoninėn, vokiečių prašymu, laikinas bataliono vadas kpt. V. pasirašė 19 vyrų apdovanoti geležiniais kryžiais (jų tarpe eil. D.) ir bataliono vertėją pakelti leitenantu.

Teko girdėti, eil. D. iš Tilžės civiliuose drabužiuose grįžo Lietuvon ir įstojo į partizanų eiles.

(*Bus daugiau*)

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Anatolijus Kairys: NERAMIOJI NAKTIS. Istorinis romanas. Lietuvių istorijos draugijos leidinys. Spausdino *Draugo* spaustuvė. Tiražas 1000 egz. 240 psl. Kaina 10 dol.

IVYKIŲ LIETUVOJE VERTINIMAS

Salfordo univ. Anglijoje politinių mokslų prof. dr. Aleksandras Štromas, rašydamas *Draugo* kultūriniam priede (1988.10.29) apie dabartinius įvykius Lietuvoje, taip samprotauja.

1980 m. jo parašytoje knygelėje *Politinė sąmonė Lietuvoje* jis teigė, kad visi save su Lietuva identifikuojantieji lietuviai ir Lietuvoje priaugusieji nelietuviai esą vieningi penkeriais atžvilgiais: a) bendru nusistatymu atstatyti laisvą ir nepriklausomą tautinę valstybę; b) pakeisti egzistuojančią santvarką tokia, kuri būtų pagrįsta tautine tradicija, vadovautųsi tautiniais interesais ir leistų reikšti laisvą iniciatyvą savo interesams ginti ir įgyvendinti kūrybinį potencialą; c) sukurti ir palaikyti nuolatinius tiesioginius ryšius su Vakarų pasauliu; d) atkurti Lietuvoje etniškai, kalbiškai ir kultūriškai kompaktinę tautinę visuomenę ir e) skatinti tokioje visuomenėje visuotinę ir visiems lygią kultūros ir religijos laisvę.

Skirtumas tarp patrioto lietuvio ir kagebisto esąs tik toks, kad patriotas kovoja už tokius savo įsitikinimus, o kagebistas galvoja, kad visa tai yra ne-realu, nepasiekiamo ir todėl jis, norėdamas gyventi ir naudotis gyvenimo teikiama malonumais, nutaria tarnauti valdžiai ir vykdyti jos įsakymus. Jis mano, kad tokių absoliučių konformistų yra labai mažas skaičius. O dauguma galvoja bendradarbiauti su režimu, nes, jei jis nebendradarbiaus, tai atsiras kas nors kitas, kuris tą darbą vykdys, bet aš stengsiuosi, kur galima, padaryti gyvenimą lengvesnį, ginti savo kalbą, aplinkos apsaugą ir pan. Vadinas, jis pasiryžęs, susidarius sąlygom, geriau pasireikšti Lietuvos gerovei.

Tad pagal prof. Štromą Lietuvos lietuviai yra pasiskirstę pagal visą spektrą nuo kraštutinių konformistų iki tikrų disidentų, o viduryje yra konservacininkų masė, sudaranti medžiagą ir vienam ir kitam sparnui.

O iš kur tas staigus įvykių pasiveržimas Lietuvoje? Glasnost politika leido žmonėms pajusti, kad jiems yra duota didesnė saugi erdvė jų pažiūrom ar nusistatymui pareikšti. Tai pajutę disidentai suaktyvino savo veiklą. 1987 m. rugpjūčio 23 disidentų raginami žmonės išėjo į gatves, per Maironio minėjimą Kaune disidentai perėmė iniciatyvą iš valdžios žmonių. Valdžia pamatė, kad žmonės pradėjo sekti disidentus, kad ne tik disidentai, bet dauguma žmonių siekia laisvės ir pakeitimų. Ypač tai išryškėjo Estijoje, kur ir vyriausybė pritarė gyventojų reikalavimams. Gorbačioviui reikalinga taika ir ramybė. Jis pamatė, kad, suteikdamas daugiau laisvių pasisakyti, jis įsigys šalininkų, kurie parems jo ūkines reformas. Stabilitumo, o ne gerumo motyvai sudaro Maskvai paskatą padaryti didesnių nuolaidų. Maskva toleravo Sąjūdį ir Liaudies frontus tam, kad atitrauktų liaudį nuo disidentų. Net ir pats Sąjūdis iš pradžių norėjo laikytis nuošaliai nuo disidentų, bet vėliau dalykai taip susiklostė, kad ką Sąjūdis darė, tą parėmė ir disidentai.

SANATYKIAI SU LENKIJA

Šiuo klausimu pasisako ir į lietuvių spaudoje įvairių autorių pareikštą kritiką atsako šiuo klausimu jau nuo seno domėjęsis ir jį sekęs LB to klausimo žinovas Algimantas Gureckas (*Tėviškės žiburiai*, sausio 31).

Straipsnio autorius nurodo, kad 4 Lenkijos pogrindžio org-jos Varšuvoje 1984.12.16 siūlė pripažinti dabartines Lenkijos sienas ir laikyti jas galutinomis su gudais, lietuviais ir ukrainiečiais. Tą siūlymą, 1988 m. pakartotoji viena org-ja Niepodleglose.

PLB atsakė 1086.11.24. Atsakymas buvo pozityvus, nes lenkai sutiko pripažinti Lietuvai Vilnių, tačiau su pastaba, kad sanstykių išlyginimui yra būtina, kad lenkų tauta be sąlygų pripažintų ir gerbtų Lietuvos nepriklausomybę ir teritorinį integralumą su sostine Vilnium ir Vilniaus kraštu, kaip vientisa ir neatskiriama Lietuvos dalimi. PLB seimas taip pat to pasiūlymo nepriėmė, nes lenkams liktų lietuviškas Seinų-Punsko kraštas. Vietoj esamų sienų pripažinimo PLB siūlė jas laikyti nepažeidžiamomis, atmesti jėgos naudojimą, jom pakeisti ir visus sienų ginčus spręsti taikingomis priemonėmis.

Tos 4 pogrindžio org-jos sudaro tik mažumą Lenkijos pogrindžio. Nuo 1983 m. PLB užmezgė dialogą su viena svarbiausių pogrindžio org-ju Komitet Oporu Spoleznego, arba KOS, kuris save laikė Solidarumo politine šaka. Daugelis klausimų buvo su jais aiškinamai, PLB buvo minima Lenkijos pogrindžio leidiniuose ir siūlė bendradarbiauti, bet PLB, atstovaujanti įvairaus nusistatymo visuomenei, nesijautė galinti dalyvauti siūlomuose projektuose. Bet atsirado grupė asmenų, kurie ryžosi savo atsakomybe bendradarbiauti su KOS su sąlyga, kad KOS viešai ir aiškiai atsisakytų lenkų pretenzijų į Vilnių. Bet po 3 m. trukusio aiškinimosi KOS 1988 m. pranešė, kad tokio pareiškimo negali duoti, nes negali kalbėti lenkų tautos vardu. Bet toks pareiškimas turėjo reikšti tik KOS, o ne lenkų tautos nusistatymą, taip, kaip PLB pareiškimas reiškia tik PLB, o ne lietuvių tautos nusistatymą.

Lietuvos atstovybė prie Šventojo Sosto 1988 pranešė, kad Romoje Balandžio pb. vyko konferencija lietuvių-lenkų santykiams išlyginti. Joj dalyvavo iš Lenkijos atvykę intelektualai. Manoma, kad toks pasitarimas

vyksias ir šiais metais. Pr. m. pas Lietuvos atstovą Stasį Lozoraitį lankėsi Lenkijos prezidento Nowina-Sokolnicki vadovaujamos egzilinės vyriausybės įgaliotinis gen. Jan Li-bont. Šis pokalbis taip pat bus tęsiamas. Lozoraitis pabrėžęs, kad santykių išlyginimui pirmiausia reikia išspręsti Vilniaus klausimą.

Lenkijoje veikia nuo 1972 m. dvi egzilinės vyriausybės. Prezidento Kazimierz Sabbath vyriausybė turi platesnį pripažinimą lenkų išeivijoje, bet dėl Vilniaus ji yra nesukalbama — esą jie negali dalinti tėvų palikimo.

Juliaus Nowina-Sokolnicki vyriausybė Vilniaus klausimu rodo lankstumą. Pogrindžio Niepodleglosc ir kt. grupės pripažįsta šią vyriausybę. Su ja santykius palaiko ir Vlikas.

Mūsų pagrindinis ginklas prieš lenkus yra vienybė Vilniaus klausimu, pasireiškusį per nepriklausomybės laikotarpį ir per visas okupacijas. Bet paskutiniu metu klausimai dėl Jaltos ir dėl Vilniaus arkivyskupijos tarp LB ir Vliko išsiskyrė. Vliko narys Juozas Vitėnas paskelbė, kad Lietuva prieš 50 metų Vilnių atgavo neteisėtai, nes 1925 m. Ambasadorių konferencijos sprendimu Vilnius ir jo sritis tapo Lenkijos teritorijos dalimi, ir Vlikas nuo šios nuomonės neatsirbojo.

Tas pats atsitiko ir dėl Vilniaus arkivyskupijos priskyrimo Lietuvos bažnytinei provincijai. PLB seimai ragino išeiviją ir veiksnius kreiptis tuo reikalu į popiežių. Vliko 1984 ir 1985 m. seimai taip pat pritarė PLB nuomonei, taip pat ir Alta, Tautinės sąjungos seimas, Šaulių org-ja ir kt., bet Vliko valdyba 1987 m. tokias pastangas griežtai pasmerkė.

PLB tas pastangas tęsia ir toliau.

Katalikų bažnyčiai patenkinus šias pastangas, sumažėtų Lenkijos pavojus, kad ji gali užgrobti ne tik Vilnių, bet ir visą Lietuvą, nes Lenkija turi ginkluotas pajėgas, o Lietuva nieko neturi. Ir vyskupas Julijonas Steponavičius, lankydamasis Romoje, ragino išeivijos veikėjus siekti Vilniaus priskyrimo Lietuvos bažnytinei provincijai.

Ar mūsų veiksniai kreipsis į prezidentą Pabaltijo nepriklausomybės reikalu?

Washingtonas. — *Washington Times* laikraštis atspausdino Jūratės Kazickaitės straipsnį pavadinama "Prologas į laisvę Lietuvoje". Jame ji rašo, kad:

"Paskutiniai įvykiai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje jaudina tuos, kurie turėjo palikti tėviškes, kai sovietai okupavo 1940 m. Lietuvą. Yra beveik neįmanoma suprasti Pabaltijo piliečių, kurie viešai reikalauja apsisprendimo, ekonominio savarankiškumo ir net atsiskyrimo iš Sovietų Sąjungos. Lygiai esą nuostabu, kad sovietų Gorbaciovas toleruoja tuos įvykius.

J. Kazickaitė, kaip ir visi lietuviai amerikiečiai, didžiuojasi savo kilme. "Mes, Pabaltijo imigrantai, nepraradome vilties, kad vieną dieną mūsų tėvynė vėl bus nepriklausoma". Tą viltį stiprina kiekvienas Amerikos prezidentas nuo pat Franklino Roosevelto laikų, pareikšdamas, kad nepripažįsta priverstinio Lietuvos inkorporavimo į Sovietų Sąjungą ir niekada nepripažins, rašo ji *Washington Times*.

Prez. Bushas pasisakė norįs matyti

Sovietų Sąjungos progreso įrodymus žmonių teisių klausimu dar prieš 1991 m., kai sovietai nori turėti Žmogaus teisių konferenciją Maskvoje. Nėra geresnio egzaminu jiems, kaip Pabaltijo valstybių laisvė.

"Dabar yra atėjęs laikas Washingtonui tiesiogiai paprašyti poną Gorbaciovą paskelbti viešai visiems laikams ilgai neigiamą Molotovo - Ribbentropo 1989 metų nepuolimo paktą su slaptais protokolais, kurių dėka buvo pasidalinta Rytų Europa į sovietų ir vokiečių įtakos sferas". Šis dokumentas — tai įrodymas, kad Sovietų Sąjunga suplanavo Pabaltijo valstybes okupuoti jėga prieš prasidedant karui ir kad aneksija pažeidė tarptautinius įstatymus..

Jūratė Kazickaitė buvo susitikusi su Sąjūdžio nariais ir paklausė jų, kuo pabaltiečiai amerikiečiai šiuo metu gali padėti. "Praneškite kiekvienam amerikiečiui, kad jis žinotų, kas vyksta Lietuvoje", sakė sąjūdiečiai. Gorbacioviui yra svarbu pasaulio opinija. "Jei jūs būsite mūsų pusėje, laisvė yra galima", kalbėjo Sąjūdžio narys. Pabaltijo klausimas nėra tik etninė teisė, bet žmogaus teisių įgyvendinimo reikalas.

(Išrašas iš *Draugo* 1989.02.23)

ŠVEICARIJOS GYNYBA

ICA žurnalo 1988 m. gegužės mėn. numeryje išspausdinta išsami Christian Pochhacker parengta apžvalga, kurią čia sutraukę duodame.

Paskutinį kartą Šveicarija buvo okupuota Napoleono kariuomenės. 1815 m. paskelbtą neutralitetą ji išlaikė iki šių dienų. Kartu su neut-

ralia Austrija, Šveicarija sudaro barjerą tarp NATO šiaurės ir pietų frontų. Jei sovietams pavyktų prasilausti pro NATO Vokietijos fronto pietinį sparną, jie beveik tikrai bandytų per Šveicarijos teritoriją veržtis į Prancūziją.

Šveicarijos šiaurinė dalis yra žemuma, kurioje yra sukoncentruota gyventojų ir pramonės didžioji dalis. Krašto pietinėje dalyje yra Alpės, kurių kalnuota vietovė labai apsunkintų invaziją. Vietovė yra išraižyta daugelio srauniai tekančių upių, kurios būtų naudojamos gynybai. Galimos persikėlimo vietos yra įtvirtintos, taip pat įtvirtintos kalnų perėjos ir siaurumos. Daugeliu atveju apie tokius įtvirtinimus nėra jokių apėjimų. Įtvirtinimus gina specialiai parengti daliniai.

Šveicarijos vyriausybė yra paskelbusi kariuomenės ginamosios strategijos dėsnius, būtent:

— kanalizuoti priešą į gausias gilios gynybos zonas ir ten jį nualinti;

— sausumos pajėgomis kaunantis fronte, aviacija stengiasi vyrauti kautynių plote ir sutrukdyti priešo sustiprinimams bei tiekiniams pasiekti jo puolančius smaigalius;

— panaudojant mechanizuotus dalinius ir aviaciją, sunaikinti į gynybos zoną įsiveržusius ar oro desanto priešo dalinius.

Šveicarijos pajėgos yra mokomos veikti lanksčiai. Tankams tinkamoje vietovėje veiktų tankai kartu su šarvuota artilerija ir aviacija. Kalnuotoje vietovėje veiktų pėstininkai.

Norint išvengti karo savo teritorijoje, šveicarų kariuomenė gintųsi pasieny, o jeigu nepavyktų ten atsilaikyti, ji privalėtų suverenumą išlaikyti bent dalyje valstybės teritorijos. Priešo užimtoje teritorijoje būtų tęsiama partizaninė kova, tuo neleidžiant priešui jos kontroliuoti ir pasirengiant ją išlaisvinti.

Šveicarijos karinių pajėgų organizacija buvo nustatyta dar prieš I pasaul. karą. 1963 m. Šveicarijos piliečiai atmetė pasiūlytą konstitucijos pakeitimą, kuriuo būtų buvę uždrausta įsigyti atominis ginklus.

tuo buvo paliktas galioje įstatymas, kuriuo karinių priemonių įsigijimas paliekamas spresti parlamentui. 1972 m. piliečiai atmetė konstitucijos pakeitimą, kuriuo būtų buvę uždrausta kai kuriuos ginklus eksportuoti. Iš viso, Šveicarijos gynyboje piliečių nuomonė turi didelės reikšmės. Iš 6,5 milijonų gyventojų 85% pasisakė, kad reikia turėti kariuomenę, o 81% pasisakė, kad prieš agresijos atvejų reikia gintis ginklu.

Per 48 valandas Šveicarijos ginkluotos pajėgos gali sumobilizuoti 632.000 karių, jų tarpe 7.000 moterų. Dar 520.000 yra parengti kitoms gynybos pareigoms, daugiausia civilinei gynybai, jų tarpe apie 20.000 moterų. Kariuomenėje yra tik 1.500 nuolatinės tarnybos profesinių karių. Yra numatyti keli pavojaus laipsniai, kiekvienas su skirtinga mobilizacija. Vidaus krizės atveju, kaip antai, teroro veiksmai, prieš sabotazas ar riaušės, būtų mobilizuojamos specifinės regioninės pajėgos. Grėsmei atremti sustiprinimą duotų saugumo ir žvalgybos daliniai.

Jei kiltų Europoje karas tarp NATO ir Varšuvos pakto, Šveicarija mobilizuotų specialius pasienio dalinius, o aviacija reaguotų į oro erdvės pažeidimus. Visuotinė mobilizacija įvyktų priešui įsiveržus į Šveicarijos teritoriją.

Karinei tarnybai jauni vyrai šaukiami sukakę 20 metų. Naujokų pradinis karinis apmokymas trunka 17 savaičių. Šio mokymo metu kareivis išmokomas ir veikti didesnio dalinio rėmuose iki bataliono apimties. Daugumoje ginklų rūšių tolimesnės kario apmokymas atliekamas kasmetiniais trijų savaičių kursais per sekančius aštuonerius metus. Po kelių šių kursų karys laikomas parengtu kautynėms.

Bendros kalbos neturėjimas sudaro specifinę Šveicarijos ginkluotų pajėgų problemą. Apie 74% šveicarų kalba vokiškai, apie 20% prancūziškai ir 5% itališkai. 20% dalinių yra dvikalbiai, o 7% trikalbiai. Dėl tos

priežasties kai kurie vadai turi mokėti visas tris kalbas.

Armija

Armijoje yra 14 skirtingų ginklų ir tarnybų rūšių. Pėstijoje yra 40%, mechanizuotose ir judriuose daliniuose 9%, artilerijoje 9%, priešlėktuviniuose daliniuose 7%, kautynių pionieriuose ir sanitarijos korpe po 6%, aviacija apima 8% visų ginkluotų pajėgų personalo, likutį sudaro ryšių tvirtovių ir tiekimo daliniai.

Šveicarijos teritoriją yra suskirstyta į tris lauko armijos korpusus, vieną kalnų armijos korpusą, 11 pasienio brigadų ir tris kalnų tvirtoves. Trys lauko armijos korpai skirti ginti šiaurines žemumas. Kiekvieną korpusą sudaro dvi lauko divizijos ir viena mechanizuota divizija.

Kiekvieną mechanizuotą diviziją sudaro 4 tankų batalionai, trys mechanizuotos pėstijos batalionai, trys šarvuotos artilerijos batalionai, kautynių pionierių, ryšių ir priešlėktuviniai daliniai, ginkluoti 20 mm priešlėktuvine artilerija ir britų gamybos "Rapier" priešlėktuvinėmis raketomis.

Lauko divizijas sudaro tankais sustiprinti pėstijos junginiai su 9 pėstijos batalionais, dviem tankų batalionais ir įvairiais pagalbiniais daliniais.

Šveicarų pėstininkai yra gerai aprūpinti atremti bet kokią grėsmę. Šiuo metu standartinis ginklas yra šveicarų firmos SIG gamintas puolamasis šautuvas "Sturmgewehr 510", tačiau jis jau sensta ir numatomas netrukus pakeisti 5,6 mm kalibro SG 540 ar SG 541. Pirmasis būtų standartinis visai pėstijai, o antrasis, sutrumpintu vamzdžiu, būtų naudojamas šarvuotiniukų ir specialiųjų dalinių. SG 540 atliktų ir skyriaus automatinio ginklo uždavinius.

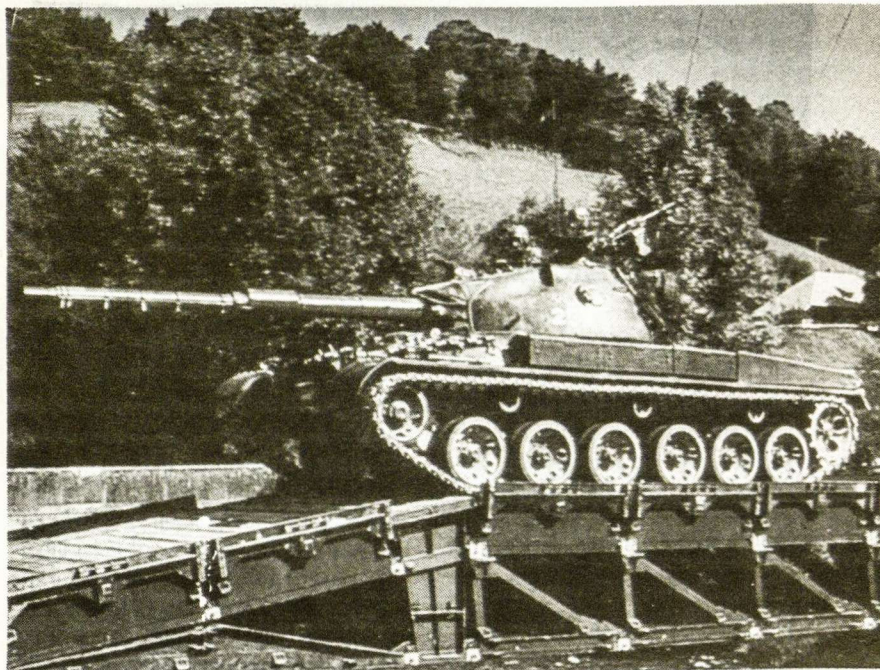
Šveicarijos vietovei labai tinka minosvaizdžiai su savo riesta trajektorija. 81 mm minosvaizdžiai įeina į bataliono sudėtį, o 120 mm minosvaizdžiai naudojami kalnų pulkuose. Specialūs 120 mm minosvaizdžiai, užtaisomi per spyną, panašiai kaip artilerijos pabūklai, naudojami kalnų tvirtovių ginklavime.

Artimais atstumais individualūs pėstininkai naudoja 83 mm 58/80 prieštankinį raketsvaidį. Vidutiniais atstumais naudojama JAV kilmės raketa "Dragon", kuri bus moderninama ir tiks naudoti bent dešimt metų. Ilgesniais atstumais naudojama švediška raketa "Bantam", kurią bent 10 gali valdyti vienas karys. Šiuo metu yra 31 tankų naikintojų kuopa, ginkluotos 106 mm beatatrankiniais pabūklais, bet jų vietą netrukus užims naujai performuotos tankų naikintojų kuopos, kurios bus ginkluotos visur pravažiuojančiais, naujais, Šveicarijoje statomais šarvuočiais "Piranha", aprūpintais amerikiniiais TOW 2 raketiniais sviediniais. 22 tankų naikintojų kuopos bus pėstijos pulkuose, 3 kuopos mechanizuotoje pėstijoje, 3 dviratininkų pulkuose ir 3 kalnų divizionuose.

Mechanizuoti ir lengvieji daliniai apima tankų kuopas, šarvuotų pėstininkų kuopas ir šarvuotas minosvaizdžių kuopas, kurios kartu su štabais ir tarnybomis sudaro tankų batalionus. Dauguma šiuo metu naudojamų tankų yra šveicarų gamybos "Panzer 61" ir "Panzer 68". Juos dar papildo senesnės britų gamybos "Centurion". Šiuo metu Šveicarija turi apie 300 "Centurion", 150 "Panzer 61", 390 "Panzer 68". Taip pat yra apie 1.400 amerikinių šarvuotų pėstininkams sunkvežimių M-113, kurie šveicarų yra aprūpinti bokšteliais su 20 mm pabūklais, gi kiti naudojami kaip vadovietės ir minosvaizdžiams pervežti. Šveicarai nuodugnai išbandė vokiečių "Leopard 2" ir amerikiečių "M1 Abrams" tankus. Gavus licenziją, Šveicarijos įmonėms užsakyta pagaminti 380 "Leopardų".

Artilerijos ginklavime yra daugiau kaip 400 amerikinių 155 mm savieigių haubicų M109, kurios sudaro divizionų artileriją. Kiekvienoje divizionoje yra po vieną artilerijos pulką su 54 arba su 72 pabūklais. Kituose daliniuose yra 1,000 lauko pabūklų ir haubicų.

Šveicarijos sąlygomis, labai didelė reikšmė tenka kautynių pionieriams.

Panzer 68 tankas

Alpėse veikia kalnų korpas, kurį sudaro trys kalnų divizionai, pasienio brigados, tvirtovių ir įtvirtintų zonų brigados. Kalnų divizioną sudaro 9 pėstininkų ir 4 artilerijos batalionai, priešlėktuviniai, kautynių pionierių ir ryšių daliniai. Tvirtovių vienetus sudaro tvirtovių artilerija ir pėstininkai.

S.T.
(Šveicarijos gynybos apžvalgos užbaiga sekančiame "Karyje").

Sovietų karinis žurnalas "Aviation and Cosmonauts" paskelbė žinių apie malūnsparnių (helikopterų) problemas Afganistane, kovose prieš partizanus. Pagrindinė problema — bloga koordinacija tarp pėstininkų ir aviacijos. Antra — kalnuota Afganistano teritorija. Taigi naujos malūnsparnių įgulos, pasiūstos į Afganistaną, privalo būti iš naujo apmokomos bei treniruojamos. Be abejo, ta problema prisidėjo ir prie sovietų pasitraukimo iš Afganistano.

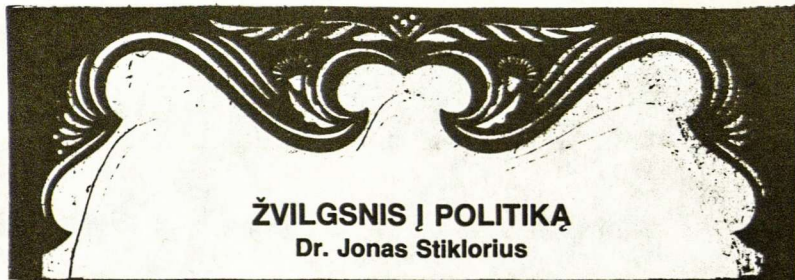
J.S.

NATO vyr. kariuomenės vadas gen. Galvin, Amerikos kongresui savo pranešime pabrėžė, kad sovietų karo planai prieš Vakarų Europą nėra pasikeitę. Nežiūrint pagerėjusių santykių tarp JAV ir SSSR, sovietai bando visokiais būdais ardyti Europos valstybių santykius bei vienybę ir išstumti Amerikos kariuomenę iš Europos, kas jiems ir pasisekė su trumpų distancijų atominėm raketom.

Generolas mano, kad norint patikėti sovietų gerais norais Europoje, reikia kad jie atitrauktų savo milžinišką skaičių tankų ir perkeltų savo gausią strateginiuose taškuose išdėstytą artileriją. Sovietų tankų bei artilerijos išdėstymas Europoje rodo apie sovietų tendencijas — jie ruošiami puolimui.

J. S.

(Nukelta į psl. 177)

ŽVILGSNIS Į POLITIKĄ

Dr. Jonas Stiklorius

DILEMOS SOVIETUOSE

Žvelgti į Lietuvos politinę situaciją ir mėginti spėlioti, kaip ir kuria kryptimi ji rutuliosis, yra nepaprastai sunku, nes yra ne tik sunku (beveik neįmanoma!) numatyti, kas dėsies rytoj ir poryt. Ką jau bekalbėti apie tolimesnę ateitį. Štai įdomus pavyzdys iš istorijos: 1941 m. birželio mėnesį Hitleris užpuolė Sovietų Sąjungą ir jau už pusmečio, gruodžio mėnesyje, jo kariuomenės daliniai stovėjo prie Maskvos vartų. Jeigu tuo momentu koks nors išminčius būtų išprašavęs, kad Stalinas greičiau įžengs į Berlyną negu Hitleris į Maskvą, jis būtų buvęs pajauktas kaip neišmanėlis. O vis dėlto mes žinome, kad taip ir įvyko. Iš to galima spręsti jog ateities spėjimas yra itin nedėkingas užsiėmimas.

Yra tačiau kai kurie pagrindiniai elementarūs faktai, kurie bent kartais pateisina kai kurias išvadas.

Gorbačiovas, tokių Maskvos kompartijos šulų kaip Suslovas ir Andropovas (buvęs KGB viršininkas net šešioliką metų) auklėtinis ir globotinis, yra stebėtinai aukštos inteligencijos, kietas bei griežtas komunistas. Tą patvirtina pats faktas, kad jis tokioje žiaurioje atmosferoje kaip Maskvos kompartijos viršūnėje, kur šuo ėda šunį, sugebėjo iškovoti ne tik į pačią viršūnę ir tenai laikytis jau ketveris metus. Jis gerai supranta tą pagrindinį Sovietų Sąjungos kontrastą, dilemą: kariniai, militariniai ji yra pačioje aukštumoje, pirmos rūšies, kai kuriais atžvilgiais net stipresnė už Jungtines Amerikos Valstijas. Iš kitos pusės jos civilinė ekonomija yra menka, prastesnė negu kitų antraeilių ar net trečiaieilių valstybių. Savo civi-

linės pramonės gaminių jie negali parduoti užsienyje, nes jie per daug jau prasti, ir niekas nenori jų pirkti.

Jų valiuta, rublis, už Sovietų Sąjungos ribų yra niekam, vertas, ir niekas nenori jo imti. Tad ji yra priversta gauti užsienio valiutos, ypač jai labai jau reikalingo amerikietiško dolerio, kurį gauna parduodama savo gamtos turtus ir išteklius: auksą, naftą, natūralias dujas, medį etc. Dabar moderniam pasaulyje situacija pasikeitė ta prasme, kad valstybės, ypač didžiosios, konkuruoja nebe ginklais. Atominiai ginklai buvo ištobulinti iki tokio laipsnio, kad Sovietų Sąjunga, tiesa, gali sunaikinti ir Jungtines Amerikos Valstijas ir net visą pasaulį. Žinoma, nusižudydama, o to, aišku, Kremliaus valdovai nenori. Juk net juokinga: Sovietų Sąjunga yra tokia didelė — šešta dalis viso pasaulio žemės — ir turi tiek daug derlingos žemės, kad dar carų režimo laikais, ko trūko ko netrūko, bet duonos, maisto visados būdavo pilna, net per akis. Dabar, po ilgų metų sovietinės santvarkos, jos kolchozinė santvarka yra tokia netikusi ir prasta, kad sovietai turi pirkti net milijonus tonų javų iš užsienio kapitalistų. Gal teisus tas juokdarys, kuris pasakė: jeigu sovietai kada užimtų Saharos dykumą, tai greitai pritrūktų smėlio.

Eilinis sovietų pilietis turi apgailėtinai žemą gyvenimo standartą: butų trūksta, o ten kur jų yra, jie yra prastos kokybės. Tas pats su drabužiais, avalyne, maistu ir visais kitais smulkiais, kasdieninio gyvenimo reikmenimis, kurie mums, gyvenantiems laisvajame pasaulyje, atrodo sa-

vaime suprantami. Kitas pavyzdys: žemės drebėjimas Armenijoje buvo baisus, bet žuvo dar daugiau žmonių dėl gyvenamųjų namų blogos statybos.

Valstybės dabar konkuruoja prekyba, savo pramonės gamyba aukštos technikos išradimais, savo kultūra, etc. Šitais ir kitais atžvilgiais Sovietų Sąjunga yra tiesiog beviltiškai atsilikusi. Iš to išvada: nėra reikalo taip smarkiai ginkluotis. Čia pasireiškia didelis skirtumas: Jungtinės Amerikos Valstijos turi taip aukštai išvystytą ekonomiką ir pramonę ir yra tokios turtingos, kad gali išleisti milžiniškas sumas ginklavimui ir vis tiek dar turėti pakankamai lėšų bei išteklių palaikyti vieną iš aukščiausiųjų gyvenimo standartų pasaulyje. Ginklavimas tikrai brangus: štai pvz. naujai projektuojamas "Stealth" bombonešis kiekvienas kainuoja po maždaug 500 milijonų dolerių; arba kitas pavyzdys: naujai projektuojamas modernus, "Seawolf" tipo povandeninis laivas kainuos net tūkstantį milijonų dol.

Gorbačiovas gerai supranta, kad sovietai jokių būdu neįstengs palaikyti šitokių brangių ginklavimų ir tuo pačiu laiku pakelti civilinę ekonomiką. Kad pakėlus civilinę ekonomiką, reikia paimiti lėšų iš karinio sektoriaus ir jas perkelti į civilinę pusę. Tuo aiškintinas Gorbačiovo stebinantis pasiūlymas sumažinti sovietų karines pajėgas net puse milijono karių. Jam tai nesunku padaryti, nes sovietų ginkluotose pajėgose — raudonoje armijoje, laivyne, aviacijoje etc. — yra net daugiau negu penki milijonai karių. Turint galvoje aukščiau pareikštą tiesą, kad modernus karas pasidarė neįmanomas, tokios kariuomenės, žinoma, yra aiškiai per daug. Tad siūlydamas sumažinti savo kariuomenės jėgas net puse milijono karių, Gorbačiovas nušauna du zuikius iš karto: viena, jis sutaupo didokas lėšas, kurias jis gali perkelti į civilinę ekonomiką, o antra, jis didokai Vakarų pasaulio daliai sudaro įspūdį, kad jis yra taikingas, pilnas gerų norų, iš ko kai kur daroma išvada, kad dabar jau galima ne tik parduoti Sovietų Sąjungai

viską, ko tik jie nori, net karines technologines paslaptis, bet ir jiems skolinti, gal net ir dovanoti, dideles sumas pinigų.

Šiuos sutaupytus arba ir paskolintus milijonus pinigų Gorbaciovas gali panaudoti civilinės ekonomijos pagerinimui ir gyventojų masių gyvenimo standarto pakėlimui. Čia jis tačiau susiduria su kita, galima sakyti, politine ir psichologine kliūtimi. Sovietinė publika, eilinių gyventojų masė nuo pat Lenino, bet ypač Stalino laikų buvo žiauriai priversta akiai klausyti vyriausybės įsakymų. Ne veltui jau senas rusiškas posakis sako: "Valdžia geriau žino". bet kokia rodoma iniciatyva, siūlymas kokių nors pakeitimų ar patobulinimų buvo vengiamas, nes nepageidaujamas, ypač jeigu, neduok Dieve, tas siūlymas pagerinimas pasirodė ne toks geras ir tikslus kaip buvo galvota, bet prašovė pro šalį. Tokiu nemaloni atveju tas nelaimingas siūlytojas buvo ne tik peikiamas, bet dažnai dar ir apkaltintas sabotažu, paskelbtas kenkėju, ko gero dar ir "liaudies priešu" ir baudžiamas trėmimu į Sibirą o gal ir mirtimi. Dabar, Gorbaciovo laikais, padėtis pasikeitė, galima sakyti apsivertė. Dabar Gorbacioviui paaiškėjo gili teisybė, kuri jam, kaipp geram, įsitikinusiam, užkietijusiam komunistui, turi būti netik nemaloni, bet net baisi.

Ta teisybė sako: sovietinis socializmas, komunizmas yra netikęs, neveiklus, neefektyvus. Konkurencijoje, varžytynėse su laisvąja ekonomija (jos priešų vadinama kapitalizmu) jis negali išsilaikyti ir turi pralaimėti. Ši pagrindinė elementari teisybė sudaro itin neįtikinamą Maskvos valdovams. Iš jos seka, kad nebegalima laikytis senos, dar Lenino ir Stalino įvestos tvarkos, kieta, griežto režimo ir kad vietoje to reikia įvesti naują tvarką, kuri būtų daug laisvesnė, mažiau varžytų žmogų ir ne tik jame iššauktų naują, platesnę iniciatyvą, bet ir duotų tai iniciatyvai pasireikšti. Čia tačiau kompartija susiduria su di-

delėmis, tik sunkiai įveikiamomis kliūtimis. Duoti eiliniam sovietiniam piliečiui laisvę reikšti savo iniciatyvą, reiškia nuo to piliečio nuimti tuos varžtus, kuriuos kompartija laiko ant jo uždėjusi. Bet: nuimti tuos varžtus nuo piliečio reiškia kompartijos — nomenklatūros — ypač vidutinių vadų ir vadelių, įvairaus rango sekretorių valdžios galią jeigu ne visiškai panaikinti, tai bent ryškiai sumažinti. Šituo atžvilgiu gali susidaryti Gorbacioviui tam tikrų problemų, kurios gali ir pasidaryti visai rimtos. Jeigu kompartijos vadovybė pamatys ir įsitikins, kad Gorbaciovo įvedamos reformos gresia jos vadovaujančiai, privilegijuotai padėčiai, tai ji Garbačiovą gali nuversti. Jau yra pastebėta reiškiniai, kurie leidžia spėti, kad kažkas panašaus vyksta. Čia reikia pastebėti kad yra didokas skirtumas tarp valdžios pareigūnų Amerikoje ir sovietijoje. Amerikoje visi žino, kad keičiantis valdžiai, pvz. į prezidento kėdę atsiseda George Bush vietoje R. Reagano, tai daugelis aukštesniųjų valdininkų ir pareigūnų paprastai ramiai pereina į civilinį, privatų gyvenimą ir triukšmo dėl to nekelia. Sovietų Sąjungoje tuo atžvilgiu yra visai kitaip: ten aukštesnio rango sekretoriai ar kitos partijos pareigūnas gauna ne tik daug didesnę algą, bet ir visą eilę kitų privilegijų: butą, vasarnamį (dačą), automobilį su šoferiu, specialias krautuves, lignonines etc. Vien todėl kompartijos pareigūnai laikosi savo tarnybų ir vietų, vietelių daug kiečiau įsikibę ir bet kokia grėsmė jų privilegijuotai padėčiai yra daug rimtesnė negu demokratinuose Vakaruose. Tad gaunasi štai kas: norėdamas civilinę ekonomiją pakelti ir sustiprinti, Gorbaciovas turi duoti daugiau laisvų, kas neišvengiamai veda prie kompartijos valdžios susilpninimo, ir tai savo ruožtu iššaukia neigiamą reakciją iš kompartijos pareigūnų pusės.

Kitas pavojus Gorbacioviui gresia iš visuomenės, iš eilinių piliečių pusės. Jis žada pakelti eilinio gyventojų gyvenimo standartą — žada daugiau,

geresnių prekių etc. Tas prekes tačiau reikia pirma pagaminti, kas eiliniama piliečiui reiškia jog pirmiausia jis turės ilgiau, kiečiau dirbti, o galimi vaisiai šių pastangų pasirodys tik už metų kitų.

atkelta iš 175 psl.

Apie sovietų artilerijos pažangumą plačiau rašo kovo mėnesio *Defense News*. Šioji pažanga vertintina kaip pavojus NATO karinėm pajėgom Europoje.

Sovietai tobulina ne tik pačią artileriją, bet ir jos vadovavimo techniką. Tai įgalins sovietų artilerijos vadus turėti tikslesnę ir greitesnę informaciją. Jiems į talką ateina kompiuterių įjungimas. Tai esąs naujas reiškinys sovietų kariniame moksle.

Trečias pakeitimas — padidinimas artilerijos baterijų skaičiaus grupėje nuo šešių iki aštuonių.

Pagal *Defense News*, amerikiečiai tuos sovietų artilerijos pakeitimus atidžiai studijuoja, žinoma atitinkamai derindami ir savo taktikos planus. Tai atsileps ir į NATO Europoje karinę ruošą. Pavyzdžiui 1985 metais amerikiečiai, patyrę apie vykdomus sovietų artilerijos organizacinius bei ginkluotės pakeitimus, pradėjo vykdyti pakeitimus ir savo priešlėktuvinėje taktikoje bei technologijoje, trijų metų laikotarpį padarydami ryškia pažangą tankų šarvu bei prieštankinių ginklų srityje. Tačiau nežiūrint į tai, sovietų pažanga yra rimta grėsmė.

J. S.

Iki šiol vis sovietai išradimai bei patobulinimai būdavo aprašomi karinėje literatūroje be jokių išradėjų ar patobulintojų pavardžių, tačiau neperseniausiai pasirodė prie tokių naujovių aprašų ir pavardės su moksliniu ar kariniu laipsniu. Tai sovietinis elitas su jam priklausančia pagarba bei privilegija.

J. S.

IŠ
GROŽINĖS
LITERATŪROS

ANATOLIJUS KAIRYS

KARDAS IR KRIKŠTAS

Lietuvos Krikšto trilogija

(Tąsa iš "Kario" Nr. 2)

MINDAUGAS

Ir pasakyk draugams kryžiuočiams, tėve,
Kad ordinas galvų nekeltų per aukštai
Ir nesikištų į valstybės reikalus!
Kantrybė mano baigias, vyskupe.

KRISTIJONAS

Esi teisus, didybe, užjaučiu,
Bet mano žodis ordinui per menkas.

MINDAUGAS

Iškėsiu panieką, bet ordinui nepasiduosiu!
Bažnyčia — Taip, ir Dievas — taip,
Bet ordinas, prisiekiu, ne, jau ne...

KRISTIJONAS

Todėl, didybe, kad žmonių tikėjimas
Dar silpnas, pagonybė neišnykusi,
Valstiečiai garbina senoviškus stabus,
Miškuos liepsnoja aukurai kas naktį,
Perkūnui, saulei ir žalčiams aukas
Sukrauna nemažas — teisybė tai, ne gandas.

MINDAUGAS

Draudžiu, kai sužinau. Ir nubaudžiu,
Kada sugaunu. Žmonės daro, kaip
Pripratę nuo senų senovės.

KRISTIJONAS

Didybe, leisk kalbėti iš širdies —
Ir tavo siela neatsiveria pilnai.
Štai kryžius, gero meistro padarytas...

Rankos mostu nurodo kryžių prie durų.

Jau metai gal dveji čia stovi,

O pažadėjai jį iškelti kiemo vidury,
Pilies gražiausioj vietoj, štai...

MINDAUGAS

Iškelsiu, vyskupe, iškelsiu.

KRISTIJONAS

Kada, didybe? Tavo moteris susirgo,
Kaip tik, manau, dėl to, dėl to,
Kad savo pažado neištėsi, didybe,
O karalienė gi šventa, kilnios širdies,
Pasveiktų ji tikrai pamačius kryžių,
Iškeltą prie pilies didžiųjų vartų.

Iėjęs tarnas praneša, kad atvyko svečiai.

MINDAUGAS

Atleiskit, vyskupe.

KRISTIJONAS

Didybe.

KRISTIJONAS išeina.

MINDAUGAS, *prie kryžiaus*

Ant kelių pulčiau, Dieve, prieš tave,
Jei tu padėtum man nusikratyti teutonais...

Ieina SANGA.

SANGA

Karaliau!

MINDAUGAS

Sveika atvykus, Sanga!

SANGA

Tik aplankyti sesers, valdove, tik
Sesers. Kas per liga?

MINDAUGAS

Kas žino... Į visas šalis svyruoja;
Lazda prilaiko ją, iki sugrius.

SANGA

Vargšėlė mano... Prieš metus
Ji buvo visiškai sveika.

MINDAUGAS

Sunku ir man, kunigaikštienė, be tavęs—
Sergu pasiilgimo karštlige.

SANGA

Tik negalvok apie mane, karaliau,
Pasimatau su Morta ir namo išvykstu.
Atleisk, jaunystėje buvau aš nerimta.

MINDAUGAS

Ir aš buvau nerimtas. Ir esu...
Bet, Sanga, ar mylėti tai nerimta?

SANGA

Gal rimta, gal nerimta — nežinau.
Bet surimtėk, karaliau, aš įspėju:
Atvyko Daumantas. Sargybą pastatyk
Prie durų stiprią, nejuokauju aš.

MINDAUGAS

Kas davė man karūną, tas
Apsaugos mano galvą.

SANGA

Girdėjau — ir Treniota prieš tave,
Karaliau. Tavo bičiulystė su
Kryžiuočiais juos labai papiktino.
Tik kraujas, nugirdau juos kalbant,
Nuplaus kryžiuočių krikšto gėdą, kraujas...

MINDAUGAS

Ne krikštas kaltas, Sanga: karūna.
Jos nori Daumantas ir Tautvilas,
Jos nori ir Treniota, aš žinau.

Riteris duryse, MINDAUGAS nuveja.

Tai mano kryžius, Sanga.

Įeina MORTA, lazda pasigelbėdama.

MORTA

O, tu jau čia...

SANGA

Sesule...

MORTA

Leisk atsisėsti man.

SANGA

Sėskis, sėskis.

MORTA

Sesuo...

Apsikabina

Sergu, matai. Gyvenimas jau baigiasi.
Negaila nieko, tik vaikų, vaikų...

SANGA

Kviete atvykti — atvykau.
Bet kuo galėčiau aš padėti?

MORTA

Vaikai, pati žinai, nepilnamečiai...

SANGA

Skausmai, sesula?

Ji gaudo orą.

MORTA

Esi teta. Jei aš staiga numirčiau —
Būk motina vaikams, globok, iki
Suaugs, savų juk neturi.

Vėl atsidūsta, sunkiai alsuoja.

SANGA

Aš juos globosiu ir mylėsiu,
Bet tu geriau nemirk, sesula.
Man Daumantas neleis čia pasilikti.
Tikrai neleis, pati žinai.

MORTA

Žinau, žinau. Nuo krikšto metų...
Ir meilė įsimaišė... Priešai...

SANGA

Praėjo meilė, Morta, jau...

MORTA

O kaip patinka mano bažnytėlė?
Mažytė, bet labai graži. Užėik...

SANGA

Aš jos visai nepastebėjau, Morta,
Aš bėgau pas tave. Dabar matau...
Mažytė, taip, bet kryžius didelis.

MORTA

Toks buvo mano noras, Sanga.
Liepiaiu iškelt virš debesų.
Bet tie itališki meistrai nesugebėjo.
Užėikime, sesuo, į vidų: kaip dangus!
O gal, sakau, priimtum krikštą?

SANGA

Užmuštų Daumantas mane. Tuoj pat.
Kryžiuočių jis labai nekenčia.

MORTA

Kryžiuočiai, Sanga, tai ne Dievas.
Jie žmonės, kaip ir mes, ir nuodėmingi.
O mus išgelbėjo, sakau iš meilės tau.
Per krikštą ir per kryžių likome gyvi.

(Bus daugiau)

TREM TIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunellenė

531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Šiuo adresu siųsti visą "Tremties trimitui" skirtą medžiagą

PŪTVIO MIRTIES 60-METIS IR ŠAULIŲ S-GOS 70-METIS

(Skaityta Miami šaulių "Aušros" kuopos
surengtame minėjime)

BALYS RAUGAS

Rūpi pagarbiai susikaupti Vlodo Pūtvio mirties šešiasdešimtmečio sukaktyje, kai jo svajonėse išugdytoji ir gyvenime prigydytoji šauliškoji idėja, okupanto žiauriai numarinta, tačiau laisvuose vakaruose atgaivinta ir paveikiai gyvuojanti šiemet savo vėliavą puošia septynių dešimtmečių jubiliejaus vainiku, supintu iš gražiausių šauliškų žygių, aukų bei darbų, skirtų Lietuvai, kad ji būtų laisva, kad lietuvis svetimose žemėse nemirtų, kad viskas būtų žavingojo Nemuno pakrančių gerovei.

Aleksandras Mantautas stambioje Vlodo Putvinskio-Pūtvio monografijoje pateikia gausią medžiagą apie šaulių sąjungos kūrėją, nupiešdamas spalvingai patrauklų ir iškiliai didų jo asmens, tiek išorinę, tiek vidinę, povyžą, į jos foną įrėmindamas ryškiųjų bendraamžių žodžius, jo atminimą papuošdamas lyg gražiausių gėlių puokštėmis.

Iliustracijai štai pora tų žodžių ištraukų:

Lietuvos respublikos prezidentas Antanas Smetona, Pūtvį pažinęs nuo 1900 metų studentavimo laikų, 1930 metų kovo mėn. *Trimite* rašė: "Kaip ir dauguma žemaičių bajorų dvarininkų, taip ir Putvinskių šeima laikė save *gente lituani, natione poloni* (lietuvų kilmės, bet lenkų tautos, arba bent lenkų kultūros žmonėmis). Kokia gi iš tokios sąvokos išvada jaunam žmogui? Ar eiti ta pačia vaga, kuria ėjo kiti sulenkėję dvarininkai, arba atsiskirti ir pritaipyti į "litvomaniją", į lietuvių atgimstančią srovę. Būdamas gimnazijoje, jis dar svajojęs apie trečią išeiti: palikti

lenkų kultūros žmogumi ir suderinti abi pažiūras: sustingusią bajoriškai lenkišką ir valstietiška lietuvišką... Tik baigęs Vokietijos aukštąją agronomijos mokyklą, pasiryžo būti lietuviu".

Dar vaizdingiau 1929 m. kovo mėn. *Trimite* Pūtvio mirties proga rašė Tumas-Vaižgantas:

"Ar jis savo tėvo balsą girdėjo, sakantį jam Putvinskių prabočių "Putvys" buvęs, Lietuvos žemėje dygęs ir plėtęsis; ar jo tik kraujas aikštėn išvertė, kas buvo dugnan nustelbė, dabar mums vis tasia. Mes teįvertiname faktą, kad iš lenkiškosios Lietuvos šeimos, iš privilegijuoto gana stambių dvarininkų luomo aikštėn iškilo vienas ainis, drįsęs visam savo luomui balsiai pasakyti: *Putvis su ab initio et usque ad finem* (lietuvis esu nuo pradžios, lietuvis liksiu iki galo). Visą save atidavė lietuvių tautai ir savo vaikams skelbė lietuvišką tradiciją, kad neertzintų visuomenės... Lietuvos didikų luomas palaikė Ladį Putvinskį atskalūnu ir nebeturėjo su juo santykių. Viena jam turėjo pripažinti, kad jis tai darė ne savo asmeninės naudos ieškodamas. Jis lietuviystę, senąją krašto tradiciją apaštalavo patiems nesusipratėliams lietuviams. Mokė, švietė, teikė jiems draudžiamų spaudinių, savo lėšas ir triūsą knygų kontrabandai dėjo puldinėdamas šen ten, kur numanė rasiąs gyvesnės minties ar kur galėsiąs jas įžiebti. Prie viso to dar pridėjo savo laisvę, kantriai pakėlė kalėjimą ir ištrėmimą".

Vladas Pūtvys-Putvinskis buvo gimęs 1873 m.

rugsėjo 24 d., o mirė 1929 m. kovo mėn. 5 d. Mirė tesulaukęs 55 metų ir 5 mėnesių.

Apie savo genezę pats Pūtvis Nepriklausomybės metais išleistame *Knygnešyje* pasipasakoja, kad jo šeimoje yra ilgos eilės prosenelių, kovotojų dėl tėvynės ir laisvės. Šeimoje tebėra gyvos tradicijos, pabrėždamas, kad jo motina jam įkvėpė demokratiškumą, traukiantį jį prie liaudies, o jo širdis juto jam brukamo lenkiškumo kažkokį melą. Jis savo genezę aprašydamas nutyli savo genties senumą, siekiančią net Vytauto Didžiojo gadynę, kai Pūtviai buvo gavę karališkąjį bajoro titulą su herbu ir jų giminės vardu tebėra ir šiandien Pūtvio piliakalnis.

Pūtvio pavardė buvo vartojama iki XIX amžiaus pradžios, kai jau bajorai Pūtviai pasidavė lenkėjimo bangai, ir Vlado Pūtvio metrikuose įrašyta: *Jo mylista ponas Vladislovas Gerardas Putvinskis herbo Habdank bajoras iš Šilo-Pavėšupio*. (Biografijoje tėra tik vertimas į lietuvių kalbą).

Geriau suprasime patį Pūtvi, jei žvilgtelėsime į jo laikmetį.

Jo gimimo metai yra jau po dešimtmečio nuo sukilimo numalšinimo ir dešimtmečio Muravjovo Koriko pradėtojo siautėjimo, nors pats Muravjovas jau buvo miręs.

Jonas Basanavičius buvo jau 22 m. amžiaus, tik ką baigęs Marijampolės gimnaziją. Vincas Kudirka buvo gimnazijos 3-je klasėje, Maironis pradėjo mokytis Kauno kunigų seminarijoje. Antanas Smetona ir Povilas Višinskis dar nebuvo gimę. Uždraudus spaudą, ji pradėjo skliti iš prūsų, tačiau, *Aušrai* pasirodžius, Vladas Putvinskis dar tik ėjo dešimtuosius metus, namuose tekalbėdamas lenkiškai. Net šešioliktuosius metus einant, kai pasirodė Kudirkos *Varpas*, jo aidas nuskambėjo nepaliesdamas jaunojo Pūtvio, nors jau gimnazijos viduryje jis pradėjo susimąstyti ir apie savo kilmę, ir apie savo giminės pasipriešinimus rusams, nes ir jo tėvas buvo sukilimo auka, iškentęs Sibiro 9 metų tremtį, o jam, jau paaugliui tada buvo daug apie tai papasakota, o čia pat, namuose, buvo ir tėvo kančių relikvijos: škaplieriai iš Sibiro, nuotrauka iš kalėjimo metų ir t. t.

Vlado Pūtvio atlietuvėjimo procesas buvo gan lėtas, perėjęs ilgo susimąstymo kelią. Ne toks, kaip pavyzdžiui, Vinco Kudirkos, kuris paveiktas Basanavičiaus skambios lietuviškos dainos, pradžioj kiek pasipiktino, bet neužilgo atsivertė ir, paskaitęs *Aušroje* priekaištaujančią sakinį “O paklydėli, kur iki šiol buvai!?” — stojo į darbą ir *Varpo* aidais ne tik žadino, bet jau ir ragino stoti į tautinį darbą. Pūtvis, pradėjęs susimąstyti, visgi ir įpusėjęs gimnaziją dar ilgėliau

svajajo suderinti lenkybę su lietuvybe, tik Berlyne bestudijuodamas agronomiją, tvirtai nusprendė savo širdyje sudeginti jausmą lenkomanijai, ryždamasis savo gyvenimą skirti Lietuvai, jos liaudžiai. Tai įvyko 1896 metais. Į rankas paėmus slaptai patekusių *Apžvalgą*, 23 metų jauno vyro rankos drebėję iš džiaugsmo, tačiau jis dar nemokėjęs gerai skaityti “žemaitiškai”, kaip kad rašoma jo atsiminimuose. Ir čia pat įsijungė į studentų būrelį — klasės draugo Kalniečio, Višinskio ir kt. Iš to laikotarpio atsiminimuose, spausdintuose *Knygnešyje* Pūtvis sumini žandarų žiaurumus, matytus atiminėjęnt knygas, Kražių skerdynes, ir jis sako: “Širdis man virė ir galų gale pradėjau suprasti, kur yra mano teisybė ir laimė”. O kai 1897 metais, kaip jis rašo, suradęs gyvenimo ir idėjų draugę — Emiliją Gruzdytę, jis pradėjo ne tik mokytis žemaitiškai, bet gabenti iš Prūsijos uždraustuosius raštus. O kai atsirado pirmagimis, tai lopšyuje jis tegirdėjo tik lietuvišką žodį — į lenkomaniją tiltai jau buvo sudegę. *Knygnešyje* jis pastebėjo, kad buvę draugai bajorai pasišalino, trūko ryšiai net su giminėmis. Net ir jo dvare dirbantieji atvirai juokėsi iš, anot jų, “pamišusių jaunų ponų”. Bet Pūtviai, įsijungę į aktyviosios “litvomanijos” gretas, nebeprisitraukė.

Apie tą laikotarpį yra nemažai atsiminimų iš mūsų ryškiųjų asmenybių. Štai iš ilgoko Pūtvio amžininko prof. Augustino Voldemaro rašinio ištraukėlė: “Atsivertęs bajoras (dvarininkas) tuo laiku rodėsi keistu, nesuprantamu žmogumi. Lietuviškas judėjimas buvo “milžiniškas” ūkininkų kūriny; dvaras ir sodžius — tai du įvairiu pasauliu. Lietuviai inteligentai norėtų, kad visi Lietuvoje būtų lietuviais, visi tik be dvaro; dvaro bijojo, žiūrėk į jį su nepasitikėjimu; kartais kildavo klausimas, ar bajoras (ypač dvarininkas) gali būti “geru lietuviu”. Ir toliau Voldemaras džiugia plunksna aprašo Pūtvi vertindamas jo pozityvius darbus.

Prezidentas Smetona 1930 m. kovo Nr. *Trimite* tarp kitko, rašė: “Vl. Putvinskis netikėjo, kad dvarininkai atvirs lietuviams, dėl to jis nėjo į juos su propoganda. Visą savo energiją jis nukreipė į valstiečius, su jais bendravo: jis buvo jiems šviesos žiburys visokiais atžvilgiais: politikos ir kultūros. Jo žemės reformos idėja buvo gana radikali: apkarpyti dvarai už teisingą atlyginimą.”. Toliau Smetona pamini įdomų faktą: “Berods, 1899 m. viešėjo Putvinskiuose Jonas Jablonskis su visa šeima. Jis rašė tuomet *Lietuvių kalbos gramatiką*.. Tam darbui buvo pristatyti ir keli studentai. Jei rusų valdžia būtų nutvėrusi, bedirbant tokį nusikalstamą darbą, tai būtų kluvę

Putvinskiams, Jablonskiams ir studentams. Žiemą Tilžėje išėjo *Rygiškių Jono gramatika*.

Žandarai su policija juto, kad Putvinskiai litomanai ir juos sekė. Jų sode buvo slėptuvės — urvai lietuviškiems raštams slėpti. Iš čia jie plisdavo į žemaičius tik jam vienam težinomais keliais." Čia Smetona pamini Pūtvio pusmečiui įkalinimą ir Didžiojo karo metu ištrėmimą į Rsijos gilumą.

Spaudai rašyti Pūtvis pradėjo tik pramokęs lietuvių kalbos. Jo pirmasis rašinys tilpo *Darbininkų balse* 1901 m.

Tačiau ne savo raštais Vladas Pūtvis įsirašė aukso raidėmis į Lietuvos istoriją — Lietuvos šaulių sąjungos idėjos įgyvendinimas jį padarė nemarų mūsš istorijoje.

I pasaulinio karo trejetą metų praleidęs ištrėmime, Rusijos gilumoje, į Lietuvą galėjo sugrįžti tik 1918 metų vėlyvą pavasarį. Vaizdas buvo liūdnas: kraštas nualintas, miškai pilni plėšikaujančių rusų belaisvių bandų, apylinkėse siautėjo baudžiamieji bolševikų būriai. Pūtvis tuoj sumojo: reikalinga sodybų ginkluota apsauga. Toji mintis jį užvaldė, plėtojosi, kūrė platesnio užmojo planus. Su ja išvyko į Kauną dirbti pas ministerį Stepą Kairį tiekimo ir maitinimo ministerijoje bendrųjų reikalų direktoriumi.

Dail. Antanas Žmuidzinavičius, gyvenęs tuo laiku su Pūtviu viename kambaryje, savo atsiminimuose pasakoja, kaip kiekvieną rytą, anksti nubudęs, dėstė reikalą organizuoti Kauno apsaugai būrius, mintį vis plėtodamas. Ir vieną rytą jau ryžtingi žodžiai: "Žiūrėk, Antanai, o kad mes visus Lietuvos vyrus pakeltume ant kojų! Ką mums tada kolčakai, ką bolševikai galėtų padaryti? Kad visi vyrai mokėtų ginklą vartoti, kad būtų šauliai! Ana, kai kur, girdėti, patys kaimiečiai sudaro būrius ir pavaro ir vokiečius, ir bolševikus. Įsivaizduok tūkstančius tokių būrių, sujungtų į vieną organizaciją!

Taip aš per saldų miegą tekančios pavasario saulės spinduliuose matydavau tuomet tūkstantinius, žerinchius tėvynės meilės ir pasiryžimu, lietuvių būrius. Jų visų centre galinga tvirtovė, o tvirtovės viršūnėje — šviesų, pilną degančios galios Vladą Pūtvi... (Ištrauka iš 1929 m. *Trimito* kovo mėn.)

Šitokie kasdieniniai pokalbiai kristalizavosi į konkretų veiksma — pasikvietus į talką profesorių zoologą Tada Ivanauską, buvo parašyti pirmieji Šaulių sąjungos įstatai. Čia reikia paminėti, kad tuo pačiu laiku ir kitas asmuo gyveno tokiu pačiu rūpe-

sčiu: tai Matas Šalčius. Jų mintys sutapo, ir abu pradėjo didįjį Šaulių organizavimo darbą, remdamiesi tais, kaip vėliau buvo sakoma, pirmaisiais — pavasariniais Šaulių sąjungos įstatais. Vėliau įstatai praėjo ilgą kitimo fazę, keisdami ir pačią Šaulių sąjungą, tačiau pačios esmės jie nepakeitė — stiprinti ir didinti valstybės gynimo pajėgas.

Tuo metu Lietuvos kariuomenės savanorių pulkai jau buvo kautynių lauke, gindami Vasario šešioliktosios aktą, kovoms besiplečiant net į tris frontus, neturint nei finansinių išteklių, nei sąlygų, krašte tebešeimininkaujant vokiečiams. Todėl savaime suprantama Šaulių sąjungos atsiradimas buvo neapsakomai didžiulė talka ginant Lietuvos laisvę. Šalia savanorių karių tekėjo ir šaulių-partizanų kraujas, kad tauta Vasario 16-sios paunksmėje galėtų kurti dvasines bei medžiagines gėrybes. Atsimintina, kad ir Klaipėdos prijungime šaulių vaidmuo buvo bene pats lemtingiausias.

Nepriklausomybės metais šaulių organizacija užliejo visą kraštą. Į ją entuziastingai jungėsi jauniausioji Tautos karta, o jos vadovybėje yra buvę patys ryškiausieji vardai-universiteto profesoriai: Biržiška, Krėvė-Mickevičius, Graurokas, Janulaitis, Avižonis, Matusas ir kt. Kunigai: Krupavičius, Tumas-Vaižgantas, Vembrė ir kt. Aukšto laipsnio karininkai: Daukantas, Velykis, Nagevičius, Žadeikis, Saladžius, Šaraukas ir kt. Valdyboje yra buvęs ir Antanas Smetona.

Sukarinta Lietuvos šaulių sąjunga vykdė didžiai prasmingą tautos sąmoninimo darbą, tačiau žiauri istorijos lemtis nukirto Lietuvos valstybės gyvybę, nei kariams, nei šauliams laisvės ginti nepakilusiems. Tačiau ne jie atsakingi už kapituliaciją: jie savo pareigą būtų atlikę, kaip ją šventai atliko Lietuvos nepriklausomybės kovų metais.

Okupacijų terorą žiauriausiai patyrė kariai ir šauliai, tačiau šauliškos idėjos okupantas nepajėgė nužudyti: šauliškoji idėja išrikiavo vyrus ir moteris į gausias gretas, ir Lietuvos šaulių sąjunga tremtyje paveikiai bei prasmingai reiškiasi mūsų išėivijos gyvenime jau ketvirtą dešimtmetį.

Žinant šaulių istorinės reikšmės vaidmenį mūsų tautinio gyvenimo kaleidoskope, Vlado Pūtvio-Putvinskio asmenybė spindi šviesia žvaigžde, skatinančia branginti savąją kilmę ir išstvermingai darbuotis savajai tautai, aktyviai dalyvaujant pastangose dėl Lietuvos laisvės.

Pūtvių šeima Kaune 1921 m. Sėdi iš kairės į dešinę: Emilija Gruzdytė - Pūtviene, Vladas Pūtvis ir Ona Pūtvytė. Stovi: Sofija Pūtvytė, Emilija Pūtvytė, Stasys Pūtvis ir Vytautas Pūtvis. Bolševikų okupacija skaudžiai palietė šią šeimą. Stasys Pūtvis areštuotas 1940 m. liepos mėnesį ir nukankintas 1941 m. Rusijos kalėjime. Emilija Pūtviene 1940 m. išvežta į Sibirą, iš koncentracijos stovyklos perkelta į kalėjimą ir nuteista sušaudyti; atėję egzekucijai budeliai rado ją mirusią celėje. Vytautas Pūtvis 1941 m. ištremtas į Sibirą ir tenai žuvo drauge su žmona ir dviem vaikučiais. Tokią kančios ir gyvybių duoklę paėmė bolševizmas iš šios mūsų tautai daug nusipelnusios šeimos

VI. Pūtvio ir Šaulių Sąjungos 70 m. Jubiliejus

A. SUTKAITIS

Krito Lietuvą slegiančios vergijos — priespaudos metų šimtai
džiaugės miestai, kaimai, girios, džiaugės Baltijos krantai.

Sugaudė laisvės trimaitis, suplevėsavo trispalvė vėliava,
laisvu tapo kraštas visas, kurs vadinas, Lietuva.

Laisvės varpas štai prabilo, dėl tėvynės atpirktos
ir pajuto džiaugsmą gilų visos širdys mūs tautos.

rodos daug linksmau čiułbėjo net padangėj vytyrus,
atsikvėpt ramiau galėjo Lietuvos drąsus karys.

Laisvę gyvasčiu atgauta gins ir saugos visados,
kaip brangiausių širdies turtą, sūnūs-dukros Lietuvos.

Tiek lietuvis daug įdėjo Lietuvai jausmų gilių.
kad iš meilės, iš įdėjų gimė Sėjunga Šaulių.

Vlodo Pūtvio norą gilų sekė kilnūs jo darbai,
tad išaugo ir iškilo — šauliai — Lietuvos sargai.

Rinkosi į Pūtvio butą pionieriai, milžinai —
Pasiryžę laisvę saugot ir nevengt dėl jos kovos,

šauliai sklido, plėtės, augo visam plote Lietuvos.

Lyg sargybiniai tėvynės šalį apglėbė šauliai,
laukuos jie takus numynė, jų išvaikščioti keliai.
Linksmai Nemunas tekėjo tarp laukų savų žalių,
rodos jautė ir tikėjo meilę Lietuvai šaulių.

Ir nuo krašto iki krašto gerbė šaulį Lietuva,
gerbė lūpomis, žodžiais rašto, patriotus mūs' tauta.
Jautė žmonės džiaugsmą retą, kilo nuotaika tautos,
kai šaulių rikiavos gretos saugot laisvę Lietuvos.

Pūtvio tikslas štai pasiektas: Tauta dvasioj pajėgi,
meilė širdyse įdiegta, Šaulių Sąjunga stipri.

Bet nelaimė štai ištiko, Lietuvai laisvę atėmė svetimi kiti,
daug kentėjo nuo okupanto mūsų šauliai nekalti.

Stiprią sąjungą nutvėrė budėjo dėl jos šauliai,
kol nuskyne ją kaip gėlę okupantai kraugeriai.

Tapo iš namų išvytas laisvę saugojęs šaulys—
vežė jį toli į rytus okupanto užrakintas traukinys.

Veda vėl lietuvių tautą jai nežinomi keliai,

D. MICKUTĖ-MITKIENĖ

Švyturiu stovi

“Klaja-peda”, “Memel”, ją visaip vadino
O buvo ji mūs Mažoji Lietuva!
Vytautas, kryžiuočiams derantis Salyne,
Savo šventą teisę prieš pasaulį gynė:
Prūsai — mano žemė, kaip širdis, sava!

Čia, kur Donelaitis mokė savo būrus,
Pirmą Katekizmą rašė čia Mažvydas,
Lietuvninkų Himną Sauerveinas kūrė...
Ne kitur, o Prūsos' ir AUŠRA nušvitus...

Knygnešiai kuprinėm knygas namo nešė,
Pro sargybyų akį, nesaugiais keliais—
Jų nevienas žuvo Sibiran patekęs,
Bet kalba gimtoji plito spinduliais.

Kai rinktiniai vyrai, paslapčia sukilę,
Nusikratė nacių ilgų metų našta—
Mūs laivai, sukorę tūkstantines mylias,
Vandenynais plaukė į pasaulio kraštą!

Feniksu pakilo šis Pajūrio Krantas;
Suskambėjo žodis, muzika, daina!
Patriarko Jankaus kiek laužų kūrėnta
Vasarom Rambyne! — Joninių Dienai!

Gaigalaitis, Brakas, Gelžinis ir Gailiai...
Ir visą jų eilę mes minim su meile.
Nulenkime galvas prieš tuos, kurie kovės—
Istorijos knygoj jie Švyturiu stovi!

Pasalūno pūstas pavergėjų vėjas,
Nelemtai užtrenkęs Vakaruosna langą...
O tačiau lietuvis nenustos tikėjęs,
Kad ir vėl jis sveikins Klaipėdužės bangą!

✱

J. STRIEKŪNAS

L I E T U V A

Lietuva — akmuo prie slenksčio seno
Ir lietaus lašelis debesų,
Lietuva — ugnis, kurią kūrenom
Ir kurioj sudegsime visi.

Lietuva su pagonybės mitais,
Lietuva su šimtmečių lažu.
Lietuva — grėsmingas dinamitas
Tūkstančiuos sukilėlių laužų.

Ak, rugiai iškentę gruodžio vėją,
Ir keliai nubėgantys kalvom...
Kažkada iš Lietuvos atėję.
Mes ir vėl sugrįšim Lietuvon.

Ir tenai, kur po visų klajonių
Žemėn atsiguls mano galva,
Nerašykite mano vardo, žmonės,
P arašykite, žmonės, LIETUVA!

meilę Lietuvai sukrautą nešas vėl širdy šauliai.
Nublokšti dalios likimo toli nuo namų gimtų,
net už vandenynų, marių, lieka jie širdžių tvirtų.
Vos nurimo lyg tornadai tie likimo sūkuriai,
štai Kanadoj ir Ameriekoj steigės vėl šaulių būriai.
Savanoriai taikos fronte tvirta šauliška dvasia,
pirmieji svetur, Toronte, rikiuojasi šauliai
Budi vėl už lietuvių sargas — Lietuvos šaulys —
išlaikyt tautos vienybę svetur jo uždavinys.
Patriotai, šauliai - šaulės, ambasadoriai tautos,
išsklaidyti po pasaulį skelbia vardą Lietuvos.
Šauliams už jų veiklą gražia, Lietuva pati dėkos,
kad ugdė, kėlė dvasią, meilę stiprino tautos.
Daugel metų jau praėjo pilni bandymų sunkių,
bet šaulių dvasia negriuvo, neužmerkė jie akių.

Tad sulaukę džiaugsmo reto didžiuojasi šauliai,
septyniasdešimt metų jie išaugo taip stipriai.
Ir išpildė norą — valių, Vlodo Pūtvio troškimus
ir įrodė šaulio galią Lietuvos dukra-sūnus.
Šaulių dvasioj žodžiai vado tapo pareigos dalis
ir drąsos tremty jie rado vykdyt tai, ką prašė jis,
“Smūgį jūs vergams suduokit, nugalėkit sunkumus,
ranką viens kitam paduokit, šviesi laimė tautai bus.
Jėgos didelės ir tvirtos — mūs tautos,
tik reik pasiryžimo valios ir vienybės tarp visų”.
Vladas Pūtvis taip kalbėjo labai Lietuvos seniai,
o dabar šias jo idėjas įgyvendino šauliai.
Tegul Jūsų darbai tęsiasi iš Jūs dvasios taip tvirtos,
Jūs budėkit, broliai-sesės, šimtmečiais dėl Lietuvos.

PENSININKAMS IR "NETURINTIEMS KĄ VEIKTI"

Užsienio lietuviuose yra daug vyresnio amžiaus asmenų, kurie labai nedaug talkina lietuviškai veiklai. Betgi jie teisinasi, kad "neturi laiko, oi, kaip neturi laiko"! Tas jų "laiko neturėjimas" motyvuojamas sodelio ar namo prižiūrėjimu, anūkų globojimu, lankymosi pas kaimynus ir kortomis lošimu, ramiai sėdint salionėlyje žiūrėjimu į nieko vertingo neturinčias televizijos programas, automobilio valymu, retkarčiais nuėjimu į parengimus, sekmadieniais mišių išklausymu, naujienų pasikeitimu prie parapijos ir panašiai. Visa tai gerai, jei su saiku. Lietuvių nėra daug, vertėtų laisvalaikius sunaudoti tinkamiau. Kaip?

Kas gali, o norint galėtų visi, rašyti atsiminimus iš jaunystės ar tremties laikų. Tokių rašinių laukia mūsų spauda. Didesnius parašymus vertėtų išspausdinti knygos pavidale. Daugelis pensininkų turi kur nors bankelyje paslėpę tūkstantį ar kitą, tai pats pensininkas galėtų apmokėti savo atsiminimų spausdinimą, jų platinimą, išsiuntinėjimą. Nauda lietuvių tautai būtų neabejotina, duotų papildomų duomenų mūsų istorijai.

Esantieji kokiaje organizacijoje galėtų bandyti parašyti tos organizacijos veikimo istoriją, panaudojant nuotraukas su datomis, pavardėmis, vietovėmis.

Didesnė apimtis — rašyti tos vietovės lietuvių istoriją. Pradėjus rašyti kultų daug neaiškumų, o aiškinimas įdomus, gal įdomiau kaip kortomis lošti ar žiūrėti kvailas televizijos programas.

Skaitote *Karij*. Jei renkate komplektais, bandykite sudaryti straipsnių analizę: kas, kada rašė tokia ar kitokia tema, kokios tų autorių pagrindinės mintys. Ar autoriai rašo įvairiomis temomis, ar tik tai viena? Kokie šaulių vienetai daugiausia apie save parašė, kiek eilučių kokiuose numeriuose atspausdinta? Kiek panaudota nuotraukų, kas jas padarė? Jei yra mirusių — duoti mirusiųjų bent trumpas biografijas, ne vien vardą, pavardę. Ką naujo jūsų paminėtuose straipsniuose pastebėjote? Kokioje spaudoje,

kas, kada rašė apie *Karij*, naudojosi jo duomenimis, citavo?

Kiekviename žurnalo numeryje skaitome aukojusių sąrašus, administracinius pranešimus. Padarykite tokių asmenų, vietovių sąrašą (gal kas galėtų naudotis kompiuteriu?), suveskite aukavusių pavardes, bandykite papildyti žinias apie aukojusius: ar jie visuomenininkai, rašytojai, žurnalistai, istorikai, birutietės, politikai, šauliai, kunigai, buvę kariškiai, dabar kariškiai, asmenys be titulo. Kokios vietovės, šaulių kuopos aukėjo kokia proga. Žurnale atspausdintos iliustracijos prie kokių straipsnių, prie kokių įvykių, asmenų. Administracijos pranešimai, kainos, pageidavimai kokia valiuta siųsti, tiražas, kiek egz. spausdinama, nemokamai išsiuntinėjimui bendradarabiams, bibliotekoms, užsienio lietuviams į tolimus kraštus. Ir t.t.

Tokie ar panašūs duomenys atvertų naujus duomenis mūsų spaudos apžvalgai, kuria pasinaudotų rašantieji studijinius veikalus.

Kęstutis Gardinas

Mano Lietuva

PRANAS URBUTIS

Mano turtas — graži Tėvynė, mūsų žemė

— *L i e t u v a !*

Ir meilė Dievui ir geri darbeliai —

Tai mano L i e t u v a

Ir mokslas man padės kopti į aukštybes —

Tai mano L i e t u v a !

O kur gi galėsiu aš laisvai gyventi!?

Tai mano L i e t u v a !

Kiekvieną dieną tautos vėliavą iškelti — o kur gi!?

Tai mano žemė L i e t u v a !

O kur galėsiu aš laisvai skraidyt dainuot ir mylėti žmogų? — Tai mano gražioji L i e t u v a !

*Kur Nemuno pakrantės žydi, Dubysa ir Šešupė—
Tai mano Didžioji brangi Tėvynė L I E T U V A !*

RUSAI ŽUDĖ LIETUVIUS, PRISIDENGĘ LIETUVIŲ PARTIZANŲ VARDU

Paskutiniu laiku iš okup. Lietuvos atvyksta daugiau lietuvių pasisvečiamumui į Ameriką. Jie papasakoja užsienio lietuviams mažiau žinotų įvykių apie Lietuvą nuo antrosios Lietuvos okupacijos, sugrįžus Sovietų Rusijai 1944 - 1945 metais ir vėliau.

Žinoma, kad komunistų ir žydų provokacija ties Pirčiupio kaimu, pietinėje Lietuvos dalyje iššaukė tuometinių Lietuvos okupantų vokiečių kerštingą reakciją — jie sušaudė, sudegino visus kaimo gyventojus, įskaitant moteris, kūdikius. Tą provokaciją komunistai padarė norėdami lietuvius nustatyti prieš vokiečius, o taip pat vokiečius prieš lietuvius.

Vos tiktai Vokietijos kariuomenė pasitraukė iš Lietuvos 1944 metais, tuojau lietuviai pradėjo partizanines kovas prieš iš naujo okupuojančius ir okupavusius rusus — komunistus, tiksliau tariant prieš Sovietų Sąjungą. Niekeno neraginami lietuviai šaudė, žudė rusus ir kitokius lietuvių priešus. Sovietai stengiasi paskleisti melagingas mintis, esą, lietuvius prieš rusus sukurstė Amerikos Balsas savo radijo pranešimais. Tai grynas melas, nes Amerikos Balsas pradėjo veikti tiktai po kelerių metų po to, kai lietuvių patriotai-partizanai savo noru pradėjo veikti prieš jų krašto okupantus bolševikus.

Sovietai, noarėdami pakenkti geram lietuvių partizanų vardui, norėdami sulaukyti visuomenės jiems (partizanams) pritarimą ir įvairią pagalbą, ėmėsi provokacinių veiksmų. Enkavedistų centras organizavo patikimus, tai yra perplautais smegenimis, enkavedistus, kurie gerai ir be jokio svetimumo akcento kalbėjo lietuviškai, juos aprenkdavo kaip lietuviai partizanai dėvėdavo. Juos apginkluodavo tokiais ginklais, kokius turėjo daugumą lietuvių partizanų. Tokius komunistinių enkavedistų būrius paleisdavo į miškus ir kitur, iš kur tie enkavedistai, pasivadinę lietuvišiais partizanais, pėsdavo vietinius lietuvius gyventojus, juos šaudydavo ne tik pavieniui, bet išties somis šeimomis ir net ištiesais kaimais. Taip sovietai norėjo lietuvių visuomenę nustatyti prieš tikrus lietuvius partizanus. Tokie klastingi, bolševikų padaryti, veiksmai yra palikę melagingų nuosėdų, nes kai kurie žmonės dabartinėje Lietuvoje galvoja, kad tikrai lietuviai partizanai plėšė, persekiojo, prievartavo, net žudė ir kankino vietinius gyventojus, kai iš tiesų tuos judošiškus darbus atlikinėjo rusiškieji en-

kavedistai. Tokių klaidingų kaltinimų jau yra tenyškčių rašytojų knygose. Gaila!

Dabar Lietuvoje jau pradeda ryškėti tokie enkavedistų "žygdarbiai", atsiranda žmonių pasakanių kas ir kada, kur taip darė, nors tokių liudininkų labai nedaug ir suprantama kodėl. Tikimasi, tokius surinktus duomenis bus galima atspausdinti. Yra žinoma, kad kai kurie enkavedistų kruvinus uždavinius vykdę jau yra pasitraukę iš okupuotos Lietuvos ir išvykę į Izraelį, išsiveždami visus dokumentus. Daug mažesnis tokių žudikų skaičius yra atvykę į Vakarų Europą, JAV-es kitur. Stengiamasi juos išaiškinti, sudaryti bylas, tada nutarti kaip su jais elgtis. Kas žino tokių asmenų, surinkite apie juos kiek galint daugiau duomenų, praneškite Laisvės Lygos atstovams ar patikimiems užsienio lietuviams. Svarbi kiekviena smulkmena, nes per smulkmenas galima atsekti iki didesnių įvykių.

Lietuvoje vykusiose demonstracijose 1988 metais, sovietai, šiuo kart vietinė milicija ir KGB, tarp demonstrantų buvo įjungę daug savo agentų perrengtų civiliai, kurie ne tiktai klausydavosi veiklesnių lietuvių, bet ir norėdavo išprovokuoti muštynes. Tie agentai akmenimis mėtydavo į savo bendradarbius uniformuotus milicininkus, kurie, gavę su akmeniu į galvą, koliodamiesi šokdavo mušti savo kolegą, jį bardami vardu, liepdami ne taip smarkiai muštis.

Okupanto Lietuvoje žinoma, kad JAV-ėse sudaryta OSI organizacija persekioja kai kuriuos lietuvius, jiems primeta išgalvotus kaltinimus, grasina išsiųsti atgal į Sovietų Sąjungą. Jei tokie OSI nuteistieji būtų išsiųsti į Lietuvą, juos lietuviai priimtų kaip herojus. Tik nėra tikra, ar prieš tai juos nepagriebtų Sovietų Rusija, nenužudytų, nekankintų, kaip yra padarę su JAV-ių išduotu ir į Sovietų Rusiją ištremtu estu, kuris netrukus buvo nugalabytas tariamai nepavykus operacijai.

Užsienyje gyvena daug buvusių lietuvių partizanų ir kitokių kovojusių prieš vokiškus ar rusiškus okupantus. Jie visi, ir kiekvienas, turėtų parašyti savo atsiminimus, pergyvenimus. Nenusineškite į kapus, nes tuo pradžiuginsite komunistus, Sovietų Rusiją ir kitus lietuvių tautos priešus.

J. Lankelis

TEODORO DAUKANTO JŪRŲ ŠAULIŲ KUOPA CHICAGO, ILL.

Valdybos žiniaraštis Nr. 1/83
Čikaga, 1989 m. sausio 31 d.

Liečia: 1989-sius, Naujuosius metus pradėdant, Kuopos metinį veiklos planą, Metinių aukų paskirstymą, Informacinį narių susirinkimą, Pavasarinį parengimą, Kitą bendrą informaciją.

1989-sius METUS PRADEDANT

Mielos Sesės ir Broliai kuopos nariai! Sėkmingai užbaigę praeitus, Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopai didžiai reikšmingus 25-čio veiklos sukurtuvėmis apvaiduotus metus, įžengėme į, kaip atrodo, mums ir mūsų pavergtai Tėvynei Lietuvai įvairių netikėtumų žadantį 1989-jų metų kelią.

Žvelgiant į praeitį, kuri jau yra įrašyta į Čikagos jūrų šaulių veiklos istorijos lapus, galime tik pasidžiaugti, kad mes 1988 metais ir savo pirmojo dvidešimtmečio veiklos laikotarpyje, vieningai žengdami darniu bei tvirtu šaulišku žingsniu pirmyn, dvasioje ir pasireiškimuose, buvome pozityvūs, darbingi ir susiklausę. Visa mūsų energija, pasiaukojimas ir veikla buvo skirta Tėvynės labui. Meilė Lietuvai, tvirtas tikėjimas į jos prisikėlimą laisvam bei nepriklausomam gyvenimui, buvo visų mūsų variklis ir nepalaužiamas akstinas, stiprinantis mus ir mūsų praeities žingsnius. Bet visa tai jau praeityje, kurią mes daukentėnai su pasididžiumu visada prisiminsime.

Šiandieną, įžengus mums į Naujuosius metus, galime pasidžiaugti, kad netoli 50 metų, čia už jūrų-marių, mūsų puoselėti lūkesčiai ir viltys nebuvo veltui. Nors dar ir pavergtos Tėvynės padangėje, mūsų brolių ir sesių ryžtingomis pastangomis, jau didingai plėvesuoja geltona - žalia — raudona trispalvė Lietuvos vėliava, viešai giedamas nepriklausomos Lietuvos himnas, susirinkimų bei suėjimų patalpose garbingai kabo Lietuvos Vytis, atstatomi okupanto nu-

griauti laisvės kovų paminklai, atgaunamos religinės laisvės, bažnyčios ir katedros, spaudoje ir radijo bangomis viešai skelbiamos okupanto padarytos bei vis dar tebedaromos mūsų tautai skriaudos. Vilniuje, Gedimino pilies bokšte, plėvesuoja Lietuvos vėliava skelbdama mūsų tautos atgimimą.

Šie tautinio atgimimo, dar prieš pusmetį neįtikėtini laisvėjimo reiškiniai pavergtoje Tėvyneje stato ir mums organizuotoje šauliškoje veikloje, jei norime rikiuotis pirmose laisvės kovos gretose, naujus reikalavimus.

Jeigu, dar visai netolimoje praeityje pavergtos Lietuvos padangėje gyvenęs brolis bei sesė džiaugėsi mūsų išivių tautiniai reprezentaciniais pasireiškimais — užsienyje giedamu Lietuvos himnu, tautinėse iškilmėse plėvesuojančia trispalve Lietuvos vėliava, darniomis šaulių bei jūrų šaulių rikiuotės gretomis ir prašė mus lais-

vame vakarų pasaulyje būti pavergtos Tėvynės ambasadoriais, skelbti bei palaikyti gyvą Lietuvos laisvinimo bylą didžiųjų pasaulio galiūnų tarpe, tai šiandien, kai jau okupacijoje gyvenančių tautiečių ryžtingų žygių išdavoje, pasaulyje plačiai rašoma ir kalbama apie didvyrišką lietuvių tautos ir bendrai pabaltiečių laikyseną kovoje su okupantu, siekiant Lietuvai laisvės, jie laukia iš mūsų tai kovai sustiprinti būtinai reikiamos, ne tik moralinės iki šiol teiktos, bet ir konkrečios materialinės paramos. Jie laukia ir tikisi iš mūsų pilnutinio į šią kovą visokeriopo įsijungimo.

Šiame žūtbūtiname mūsų tautos pakilimo žygyje, broliai ir sesės, Tėvyneje iš mūsų laukia veikioje vienybės, pilnutinio tarpusavyje susiklausymo, glaudaus ryšio su tauta palaikymo, asmeninės bei organizuotos aukos ir pasišventimo, nes tik bendromis ir vieningomis pastangomis, mūsų brangiai Tėvynei Lietuvai galėsime atsiekti pilnutinę laisvę ir nepriklausomybę.

Tad su šiomis mintimis pradėkime 1989-jų metų Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos veiklos pirmuosius žingsnius, vedančius mus į Lietuvos šviesų laisvės rytojų.

Metinis veiklos planas

Š. m. sausio 27 d. Kuopos valdyba priėmė Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos 1989 m. veiklos planą, kuris skelbiamas visų kuopos narių žiniai:

1. **Valdybos posėdžiai** — šaukiami bent kartą dviejų mėnesių laikotarpyje, o reikalui esant, bet kuriuo laiku.

2. **Narių susirinkimai** — balandžio 2 d., šaulių namuose, 2 val. p. p. sušaukti informacinį kuopos narių susirinkimą.

3. **Kuopos renginiai** — balandžio 22 d., šaulių namuose — pavasarinis parengimas, rugsėjo 9 d. — rudeninis parengimas ir gruodžio 16 d. prieškalėdinis — Kūčių vakarienė.

4. **Dalyvaujama (su vėliava ar be) kitų renginiuose.** Sausio mėn. Klaipėdos krašto atvadavimo minėjime. Vasario mėn. Lietuvos Nepriklausomybės Paskelbimo — Vasario 16-sios minėjimuose: Market Parke, Brighton Parke ir Cicero Lietuvos vėliavos pakėlimo apeigose. Kovo mėn. — Vlado Pūvio paminėjime. Gegužės mėn. Mirusių Dienos apeigose Šv. Kazimiero ir Tautinėse kapinėse. Birželio mėn. Birželių Trėmimų paminėjime. Liepos mėn. — Jūros Dienoje, apeigose prie Lietuvos Prezidentų eglučių. Rugsėjo mėn. — Jūros Dienoje, apeigose prie Lietuvos Prezidentų eglučių. Rugsėjo mėn. — Tautos šventės — Rugsėjo 8-sios minėjime, Cicero "Klaipėdos kuopos 25 metų veiklos sukakties šventėje. Spalio mėn. Vilniaus krašto metiniame paminėjime, žurnalui *Kariui* paremti kavutėje, Mažosios Lietuvos Rezistencinio Sąjūdžio metiniame paminėjime. Lapkričio mėn. Lietuvos Kariuomenės šventė.

5. Išvažiavimai rugpjūčio mėn. į New Buffalo metines kuopos šaudymo varžybas ir prieš Kalėdas į Lemon, Il., Šv. Šeimos senelių namus, su dovanomis, lietuvius senelius aplankyti.

6. Žiniaraščiai ir informacija, — ryšio palaikymo su kuopos nariais reikalams, išleisti 7 kuopos valdybos žiniaraščius. visuomene apie kuopos veiklą informuoti straipsniais ir veiklos aprašymais, lietuviškos spaudos puslapiuose.

7. Bendradarbiavimas su kitais — veikloje glaudžiai bendradarbiauti ir bendrauti su Čikagos rajone bei kitais veikiančiais šaulių daliniais, gimininomis šauliams organizacijomis — ramovėnų, birutininkių, Lietuvos kūrėjų savanorių ir visuomeninėmis Čikagos veikiančiomis organizacijomis. Kuopą reprezentuoti jų šventėse ir minėjimuose.

8. Finansinės aukos kitiems, — valdybaia nutarus, lietuvių švietimo, spaudos, radijo, programų veiksmų bei veikiančių fondų ir Lietuvos reikalams išskirstyti \$800.00 aukų.

Pastaba: Šis 1989 metų Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos veiklos planas, valdybai nutarus, pagal reikala, gali būti pakeistas.

METINIS FINANSINIŲ AUKŲ PASKIRSTYMAS

Kuopos valdyba savo š. m. sausio 27 d. posėdyje pradėdama 1989 m. veiklos darbus, numatytas finansines aukas \$800.00 sumoje paskirstė:

Fondams: Lietuvių fondui — \$100.00, Tautos fondui — \$100.00, Šapokos Lietuvos istorijai išleisti — \$100.00.

Veiksmams: Amerikos Lietuvių Tarybai — \$50.00.

Spaudai: Laikraščiui *Draugui* — \$50.00, *Lietuvių Balsui* — \$50.00.

Radijo programoms: "Margučiai" — \$50.00, A. Šluto ved. — \$50.00 ir B. Brazdžionio ved. \$50.00.

Nenumatomoms aukoms — palikta \$100.00.

INFORMACINIS KUOPOS NARIŲ SUSIRINKIMAS

Šaukiamas š. m. balandžio 2 d., sekmadienį, 2 val. p. p., Šaulių namuose. Susirinkimo metu bus pateikti praeitų metų veiklos apžvalginiai pranešimai, aptarti artimiausi veiklos pasireiškimai bei kiti įvairūs einamieji reikalai ir dalyvaujantieji turės progos atlikti metinę nario pareigą — susimokėti nario mokesį.

Kviečiami visi kuopos nariai dalyvauti.

PAVASARINIS KUOPOS PARENGIMAS

Rengiamas š. m. balandžio 22 d., šeštadienį, 7 val. vak., Šaulių namuose. Programoje — svečiai bus vaišiniai skaniais, šeiminingais Matulevičienės pagamintais, šaltais užkandžiais ir šilta vakariene, šokiai ir vertingų dovanų paskirstymas. Šokiams gros smagus p. Ramausko orkestras. Veiks gausus įvairiais gėrimais baras.

Kuopos nariai kviečiami parengime su savo svečiais dalyvauti, aukoti dovanas loterijai ir kvietimus iš anksto įsigyti.

Loterijai dovanas reanka sesės — G. Kuzmienė ir M. Gydienė. Telef.: 925-6077.

Kvietimai iš anksto įsigijami ir šaltai užsakomi pas kuopos parengimų vadovą V. Utarą — telef. 847-4755.

KITA BENDRA INFORMACIJA

Atkreipiamas dėmesys, kad dar yra narių neatlikusių statutinės šaulio prievolės — neapsimokėjusių nario

mokesčio už 1987 ir 1988 metus. Kad nereiktų, neapsimokėjusių už dvejus metus, išbraukti iš kuopos narių sąrašų, prašomi kalbamą metinį nario mokesį pas išdininką J. Maru, telef. 523 - 5629 apsimokėti.

Įžengus į 1989-sius metus, Naujųjų metų proga, Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos vadovybę ir narius raštu sveikino: LŠST pirmininkas M. Abarius, LŠST Jūrų šaulių vadovas B. Valiukėnas ir Cicero j. š. Klaipėdos kuopos pirm., CV-bos II vicepirm. J. Mikulis. Nuoširdus ačiū, mus sveikinusiams.

Prieš Kalėdas kuopos atstovai — pirmininkas, V. Zinkus, G. Kuzmienė, U. Zinkienė, N. Martinkus, H. Martinkienė, V. Utara ir J. Marus su dovanomis aplankė lietuvius senelius, gyv. Šv. Šeimos namuose, Lemon, Il. Šia proga seselėms kazimierietėms buvo įteikta \$50.00, kuopos vardu auka. Šioje išvykoje dalyvavusiems reiškiamė padėka.

Kuopos vėliava, reprezentuodama Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopą ir Čikagos jūrų šaulius, dalyvavo: Lapkričio 20 d. — Lietuvos kariuomenės metinėje šventėje — pamaldose, apeigose prie LLK paminklo ir akademinėje dalyje, Jaunimo acentro patalpose. Lapkričio 13 d. Mažosios Lietuvos rezistencinio sąjūdžio metinėse apeigose ir š. m. sausio 15 d. — Cicero jūrų šaulių kuopos surengtame Klaipėdos Krašto atvadavimo metinės sukakties paminėjime. Vėliavos tarybos pareigūnams — V. Zinkui, J. Marui, J. Utarai, N. Martinkui, B. Petrauskui ir V. Utarai reiškiamė padėka.

E. Vengianskas
Kuopos Pirmininkas

J. Utara
sekretorius

S K A I T Y K I R R E M K K A R I !

DETROITO ŠAULIAI

POSĖDŽIAVO ST. BUTKAUS
KUOPOS VALDYBA

Stasio Butkaus šaulių kuopos valdybos posėdis įvyko sausio 27 d. pas kuopos vicepirmininką Vincą Tamošiūną. Posėdį pradėjo kuopos pirm. Eduardas Milkus. Atsistojimu ir susikaupimo minute buvo pagerbtas miręs tų namų šeimininkas fotografas Kazimieras Sragauskas. Pradžioje posėdžio protokolą skaitė sekr. Onutė Pusedrienenė. Sekė kp. valdybos pirmininko ir valdybos narių pranešimai.

Išleistos anglų kalba Matildos Mélienės knygos *Crosses in the Arctic* reikalais rūpintis ir ją platinti sudaryta komisija: Eduardas Milkus, Stefanija Kaunelienė, Lidija Mingėliene ir Algis Vaitiekaitis.

Sekmadienį sausio 22 d. 5:30 v. v. per televizijos 56 kanalą rodytas filmas *Singing Birds*, neva vaizdavęs lietuvius emigrantus, buvo lietuvius žeminantis: aktoriai kalbėjo žargoniškai, gėrė "samagoną" ir taip smarkiai rūkė, kad visas kambarys skendėjo dūmuose. Kuopos pirmininkui Eduardui Milkui pavesta parašyti 56 kanalo vadovybei atitinkamą raštą. Vasario 16 gimnazijai remti būrelių vadovu ir toliau liko Eduardas Milkus. Kuopos metinis visuotinis narių susirinkimas įvyks balandžio 30 d. tuojau po 10:30 v. r. pamaldų Šv. Antano parapijos salėje. Kuopa numato vasarą suruošti pikniką — gegužinę "Švyturio" jūrų šaulių stovyklą "Pilėnai". Valdyba paskyrė aukų: Vasario 16 paroga 50 dol. Lietuvos laisvinimui ir 100 dol. *Kario* žurnalui.

Vincas Tamošiūnas, talkinant Lidijai Mingėlienei ir Eugenijai Bulotienei, visus dalyvius pavaišino.

A. Gr.

VASARIO 16-TOJI
WAYNE STATE UNIVERSITETE

Lietuvių kambario Wayne State universiteto komitetas, vadovaujamas energingos pirmininkės Stefani-

jos Kaunelienės, Vasario 16 dieną lietuvių kambaryje suruošė priėmimo vaišes.

Prie gražių kambario durų buvo pastatytos didžiulės gražios JAV ir Lietuvos vėliavos. Čia pat koridoriuje netoli vėliavų stovėjo stalas su ant jo išdėstytom įvairiomis knygom, albumais, informacine literatūra, smulkiais gintaro išdirbiniais ir gražiais Velykų margučiais.

Priekinėje kambario sienoje Algio Vaitiekaičio ir Vinco Tamošiūno pakabinti kabėjo Antaninos Jonynienės gražūs šiaudinukų ir gintaro paveikslai. Kambario viduryje staltiese užtiestas, įvairiais skanumynais apdėtas, stovėjo vaišių stalas. Ant kito stalo kava ir vaisinis punšas.

Čia tarp 1-5 v. p. p. Vasario šešioliktosios proga vyko pabendravimas tarp lietuvių ir universiteto profesūros ir studentų. Tai jau beveik tradicija virtęs mūsų šventės proga priėmimas — pabendravimas. Kambarys buvo iškilmingai atidarytas ir pašventintas prieš 11 metų, tačiau dar vis ateina vienas kitas pirmą kartą, O kambarys vertas visų mūsų dėmesio.

Kad priėmimas būtų jaukus, reikia talkos paruošti vaišėms, užimti kitataučius ir paskleisti propagandinės medžiagos. Mūsų ponios jau nuolatinės šio renginio talkininkės Onutė Abarienė, Eugenija Bulotienė, Nijolė Čerekienė, Stefanija Glaudauskienė, Danutė Jankienė, Elžbieta Jodinskienė, Antanina Jonynienė, Emilija Kutkienė, Adelė Poderienė, Natalija Sližienė, Vanda Šepetienė ir Stasė Šimoliūnienė su tikru lietuvišku vaišingumu vaišino visus lietuvius ir kitataučiu profesorius ir studentus. Jų buvo daug. Kitataučių profesorių neminėsiu: ne visi jie pasirašė į svečių knygą. Iš lietuvių dalyvavo prof. Ričardas Bilaitis — meno f-to dekanas, Šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas su mama, Šv. Kazimiero parapijos Windsore klebonas kun. Kazimieras Simaitis, Lietu-

vių Bendruomenės Mičigano apygardos pirmininkas Vytautas Kutkus, LŠST pirmininkas Mykolas Abarius, St. Butkaus šaulių kuopos pirm. Eduardas Milkus, studijuojąs šiame universitete studentai Linas Barauskas, Manvydas Šepetytis ir kiti. Du kartu buvo parodytas Birutės Kutkutės nufilmuotas įvykusio prieš 11 metų kambario atidarymo įvykis.

Čia matėme tuo laiku buvusį darbštų kambario komiteto pirmininką, dabar gyvenantį Floridoje, inž. Jurgį Mikalą, programos vedėją Stefaniją Kaunelienę, šventinantį kambarį vysk. Vincentą Brizgį, jam asistuojantį buvusi Šv. Antano parapijos kleboną, kun. Kazimierą Simaitį, Tautinius šokius šokantį Windsoro vienetą, St. Butkaus šaulių kuopos kanklininkes ir jų vadovę Danutę Petronienę, dainuojančią solo.

Stefanija Kaunelienė supažindino atsilankiusius ne tik su savo kambariu, bet noriučius nuvedė ir parodė kitų tautybių kambarius.

Šio kambario nuoširdus mecenatas senosios kartos susipratęs lietuvis a. a. Juozas Tamošiūnas savo testamentu paskyrė pinigų, kad iš procentų būtų duodamos stipendijos tame utete studijuojantiems lietuviams studentams. Jau keli studentai ta stipendija pasinaudojo.

A. Gr.

GRAŽUS IR SĖKMINGAS
VASARIO 16 MINĖJIMAS DETROITE

Vasario 16 šventės proga, vasario 19 d., 10:30 v. r. Šv. Mišios buvo aukojamos už gyvus ir mirusius Lietuvos laisvės kovotojus. Šv. Antano, Šv. Petro ir Dievo Apvaizdos parapijų bažnyčiose. Mišiose dalyvavo lietuvių organizacijos su vėliavomis.

Pagrindinis šventės minėjimas buvo pravestas 12:30 v. p. p. Dievo Apvaizdos parapijos salėje. Graži diena sutraukė į čia gausią publiką.

Minėjimą pradėjo ir įžanginį žodį

(Nukelta į psl. 192)

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

A. A. LTN. JUOZAS VAIČJURGIS

Mirtis, kaip vagis naktį, ateina netikėtai ir nelauktai, — sako savo laiške korintiečiams šv. Povilas apaštalas. Netikėtai ir nelauktai mirtis aplankė ir Juozą Vaičjurgį, pavyzdinę Bostono lietuvių kolonijos narį, palikdama giliame skausme žmoną Valeriją, dukterį Birutę Šležiene, gimines Lietuvoje bei Amerikoje, būrį artimų bičiulių ir po pasaulį pasklidusius dar gyvus Juozo XX kadro karininkų laidos ginklo draugus.

Velionis Juozas Vaičjurgis gimė 1916 metais Šilėnų kaime, Šiaulių apskrityje ūkininko šeimoje. 1936 m. baigęs Šiaulių gimnaziją, tą patį metų rudenį įstojo į P. L. P. Karo mokyklos XX kadro kariūnų laidą. Po trijų sėkmingų mokslo metų, 1939 m. baigęs K. mokyklą j. leitenanto laipsniu, tarnybai buvo paskirtas į 7-ąjį LK Butageidžio pulką Tauragėje. Raudonajai armijai 1940 metais okupavus Lietuvą, J. Vaičjurgis, negalėdamas pakęsti rusų politinių vadovų saualės kariuomenės eilėse, savavališkai pasišalinęs iš tuo metu pavadintos liaudies kariuomenės ir, Eržvilko klebono kun. Petraičio padedamas, slapta perėjo Lietuvos sieną į Vokietiją, įsijungdamas į ten suorganizuotą lietuvių rezistencinį sąjūdį. 1941 m., prasidėjus Vokietijos-Sovietų Sąjungos karui, Vaičjurgis sugrįžta į Lietuvą. Radviliškio - Šaulių rajonuose organizuoja rezistencijos prieš Lietuvos okupantus būrius ir jiems vadovauja. Aktyviai dalyvauja ir 1941-jų metų birželio mėnesio sukilime, veįant rusus iš Lietuvos. Rezistencijos darbe Juozui teko ir nukentėti — pereinant sieną

buvo pašautas į koją. Tą jis jautė visą gyvenimą.

Pasitraukęs į Vakarus, 1949 m. iš Vokietijos emigravo į Jungtines Amerikos Valstijas ir pastoviai apsigyveno Bostone. Čia dirbdamas įvairius darbus, augino šeimą ir vakarais lankė Bostono Northeastern universitetą, gaudamas bakalauro laipsnį iš mech. inžinerijos, dirbo savo specialybėje. Gyvendamas Bostone, J. Vaičjurgis aktyviai darbavosi daugelyje lietuviškų organizacijų. Priklausė Bostono

ramovėnams, skautams, Lietuvių inžinierių sąjungai, Tautinės sąjungos Bostono skyriui, Lietuvių B-nei, Bostono Lietuvių klubui.

Su Juozu susitikau prieš penkiasdešimtį metų Kaune, A. Panemunėje, Karo mokykloje. Abudu būdami vienodo ūgio per trejus mokslo metus, kupini jaunatvės jėgų, stovėjome drauge vienoje rikiuotės eilėje, tame pačiame suole klausėme paskaitų salėje, kautynių tvarka puolėme Šilsėdų aukštumas vasaros poligone. Batrakus Panemunės laukuose. Tenkinėje rikiuotėje žygiavome su daina Kauno Laisvės alėja, paradu maršu pro iškilmių tribūną. Tačiau daugiausiai man su Juozu teko dirbuotis Bostono ramovėnų skyriuje, rengiant metinius Lietuvos kariuomenės šventės minėjimus, vasaros išvykas, organizuojant skyrių, komplektuojant jo valdybas. Juozo žinioje yra likęs visas kruopščiai sutvarkytas trisdešimties metų Bostono ramovėnų archyvas ateičiai.

Juozas Vaičjurgis gyvenime buvo griežto, bet pastovaus charakterio vyras. Patriotas ir neatlaidus pataikūnams okupantui organizacijose ir gyvenime. Šis, galbūt, daugelio nepilnai suprastas Juozo charakterio bruožas organizacinėje veikloje ir gyvenime kai kada susilaukdavo ir karčios kritikos. Tačiau aplamai, kaip žmogus jis buvo paslaugus, geros širdies padėti bėdoje ir nelaimėje. Buvo labai darbštus, pasiimtą darbą ar užduoti atlikdavo sąžiningai, dailiai ir raižė tikslumu. Šių metų (1989) rugsėjo mėnesį XX kadro karininkų laida minės savo K. mokyklos baigi-

mo 50-ties metų jubiliejų Čikagoje. Juozas šiai sukakčiai jau keletą metų rūpestingai ruošėsi. Iš jo surinktų archyvinių žinių šiandien mes žinome apie XX laidos 130-ties karininkų likiminius kelius pasaulio žemynuose, karo sukuriuose. Žinome kiek dar yra gyvų, kiek mirusių, okupantų sušaudytų, nukankintų kalėjimuose, Sibire, žuvusių Lietuvos partizanų kovose.

Gaila. Juozas Vaičjurgis šios sukakties, prie kurios jis taip ruošėsi, jau nesulaukė. Savo namuose ištiktas sunkios širdies atakos, mirė 1989 metų vasario 1 d. Bostono Carney ligoninėje. Kūnas buvo pašarvotas Joseph Casper laidotuvių kopyčioje. Atsisveikinimą su velionių pravedė Bostono "Ramovės" skyr. pirm. Al. Astravas. Apie velionį kalbėjo organizacijų atstovai, prie karsto garbės sargyboje stovėjo jų nariai. Palaidotas a. a. Juozas Vaičjurgis vasario 4 d. Forest Hills kapinėse prie savo prieš keletą metų mirusio sūnaus, po gedulingų pamadų S. Bostono lietuvių parapijos Šv. Petro bažnyčioje.

Velionio šeimai ir giminėms XX kadro karininkų ir Bostono ramovėnų vardu liūdesio valandoje reiškiamo gilią užuojautą.

J.V. Sūduvas

PRIEŠ 70 METŲ...

Pranas Eimutis žuvo saugodamas Amerikos vėliavą

1919 m. kovo 18 d. 15 val. žuvo Kauno komendantūros mokomojo būrio kareivis Pranas Eimutis, stovėjęs sargyboje prie "Metropolio" viešbučio įėjimo, kur kovo 15 d. buvo sustojusi Jungtinių Amerikos Valstijų "American Relief Commission". Tai patyrę vokiečių kariai pirmiausia nuplėšė sveikinančio turinio plakatus ir sudegino Amerikos vėliavą.

Kovo 18 d. popiet vokiečiai kareiviai pradėjo būriuotis prie viešbučio durų ir įžeidžiančiai šūkauti prieš amerikiečius. Automobiliu atvykęs vokiečių viršila Hans Sass panūdo įsiveržti į viešbutį, tačiau sargybinis Eimutis pasipriešindamas drąsiai pasto-

jo jam kelią. Įtužęs 1-jo sav. bataliono kuopos viršila Hans Sass sargybinį dviem šūviais nužudė. Žudikas bandė pasprukti, tačiau nežiūrint kelių vokiečių žandarų pastangų, aplink susipietę žmonės sutrukdė jam pabėgti. Atskubėjusi mūsų komendantūros mokomoji komanda išskirstė šūkaujančius vokiečius. Komendantūros karn. P. Gužo pastangomis H. Sass buvo suimtas.

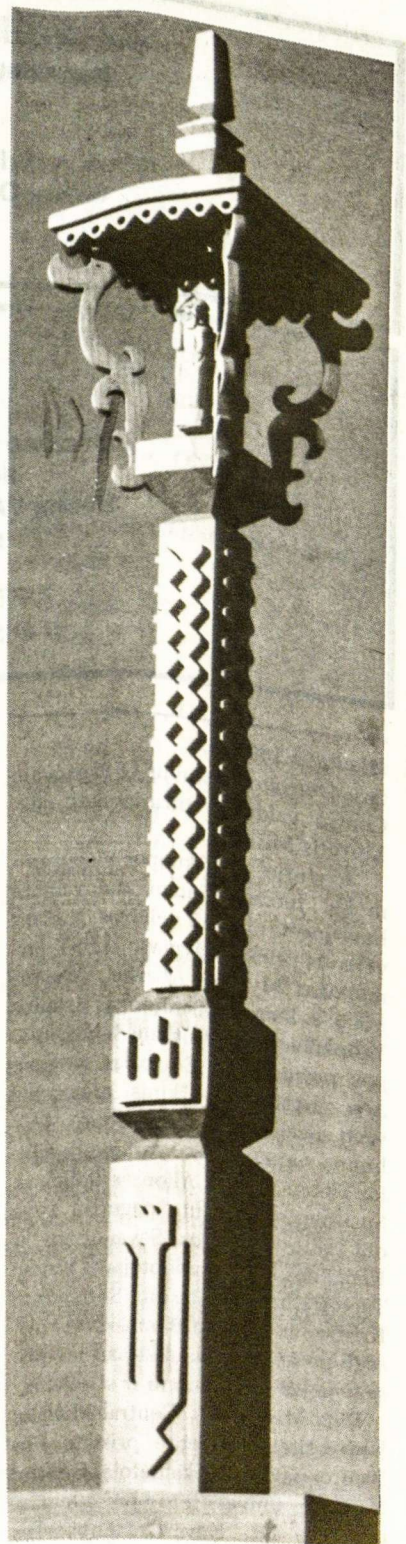
Amerikiečių komisijos atstovas mjr. Ross telegrafavo Taikos kongresui Paryžiu, klausdamas, ar vokiečių karinė vadovybė garantuos amerikiečiams saugumą. Negavę atsakymo, amerikiečiai kovo 19 d. automobiliais išvyko Gardinan.

Sekančią dieną tartasi su vokiečiais, ir Sassas buvo perleistas vokiečiams. Jų atstovai pažadėjo žudiką nubausti. Vokiečiams apleidžiant Kauną, Sassas buvo pastebėtas suimtųjų būryje.

1919 m. kovo 21 d. šimtai žmonių dalyvavo Eimučio laidotuvėse. Eilinis Pranas Eimutis, savo gyvybę paaukojęs sargybinio pareigai, buvo pagerbtas Vyčio kryžium, o jo žuvimo vietoje, prie "Metropolio" "Čia 1919.III.18 garbingai žuvo komendantūros kareivis Pranas Eimutis, gindamas Amerikos Jungtinių Valstijų Misiją".

Pranas Eimutis gimė 1897 m. Rājūnciškių km., Ariogalos vls. I pas. kare tarnavo rusų kariuomenėje. 1918 m. grįžo Lietuvon ir 1919 m. sausio 11 d. stjo savanoariu Lietuvos kariuomenėn.

C. Vištakas

Ed. Sakalausko drožinys

A. A.
Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės kapitonui
MARTYNUI SUMANTUI

mirus, reiškiamo užuojautą žmonai ONAI SUMANTIENEI,
dukrai ONAI VAIŠNIENEI ir kitiems artimiesiems.

LOS ANGELES RAMOVĖNAI

A. A.
JUOZUI VAIČJURGIUI,

Bostono ramovėnų skyriaus vienam iš įkūrėjų ir
ilgamečiui valdybos nariui, mirus,
žmoną VALERIJĄ ir dukrą BIRUTĘ su vyru ROMU
nuoširdžiai užjaučia i kartu liūdi

LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ SAJUNGOS "RAMOVĖ"
BOSTONO SKYRIUS

atkelta iš 189 psl.

tarė Detroito Lietuvių Organizacijų Centro valdybos pirmininkas adv. Kęstutis Miškinis.

"Švyturio" j. š. kuopos vicepirmininkui Juozui Kinčiui vadovaujant buvo įneštos į salę 7 vėliavos. Įnešant vėliavas priekyje žygiavo: LŠST pirmininkas Mykolas Abarius, "Švyturio" j. š. kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas ir St. Butkaus šaulių kuopos pirmininkas Eduardas Milkus. Adv. Kęstutis Miškinis programai vesti pakvietė Robertą Borį. JAV himną sugiedojo Šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas. Susikaupimo minute pagerbti žuvę dėl Lietuvos laisvės. Savanoriams ir Klaipėdos krašto vaduotojams Vincui Tamošiūnui ir Stasiui Šimoliūnui Kristina ir Danutė Barauskaitės prisegė po gėlę. Kiek anksčiau jos prisegė gėles prezidiumui ir svečiams.

Rūtą Misiūnaitė, Central Mičigan Universiteto studentė pristatė šios šventės pagrindinį kalbėtoją. Central Mičigan universiteto prezidentas- rektorius Dr. Edvard Jakubauskas pasakė turiningą kalbą lietuviškai ir angliškai.

Adv. Kęstutis Miškinis paskaitė paruoštą rezoliuciją, kuri visų plojimu buvo priimta. Rezoliucija bus pasiųsta JAV prezidentui, valstybės sekretoriui, kongresmanams ir senatoriams. Gautos proklamacijos: Mičigano legislatūros, Mičigano gubernatoriaus, Detroito ir Southfieldo miesto burmistrų nebuvo skaitomos. Jos buvo prisegtos lentoje.

Meninė dalis

Rima Idzelytė padeklamavo B. Brazdžionio eilėrašatį "Aš čia gyva".

Švento Antano parapijos moterų vokalinis vienetas vadovaujamas muz. Stasio Sližio padainavo. Žiburio lituanistinės mokyklos mokiniai, vadovaujami mokytojos Viktorijos Viskontienės, pašoko tris stautinius šokius: Tabalą, Gyvatvarą ir Suk, suk ratelį. Kiekvieną šokį šoko atskiras vienetas ir smagiai nuteikė.

Tautinių šokių vienetas "Audinys" - vadovaujamas Astos Puškorienės- Soltis ir grojant Vidui Neverauskui, pašoko irgi tris šokius: Kepuarinį, Blezdinginį, Jonkelį ir Triptinį.

Visi meninės dalies atlikėjai buvo iškviesti į sceną ir jiems įneštas didelis krepšys gėlių.

Lietuvių Fondo įgaliotinis Detroito Vytautas Petrulis tarė žodį ir Žiburio lituanistinei mokyklai įteikė LF paskirtus 900.00 dol. (čekų).

Buvo padekota visiems prie šios šventės minėjimo prisidėjusiems ir pranešta, kad Lietuvos laisvinimo reikalams surinkta 6448.00 dol.

Lietuvos himnu, kuri giedojo visi, ir vėliavų išnešimu baigtas minėjimas. Minėjime dalyvių skaičius buvo didelis, nes vėliau atvykusiems teko stovėti koridoriuje. Atvykusiems didelis patogumas buvo, kad jie galėjo nusipirkti Onutės Šadeikienės ir jos talkininkių virtuvėje pagamintų maisto produktų, o Onutės Abarienės ir jos talkininkių suruoštame kepsnių stale nusipirkti skanių pyragų atsigerti kavos.

ALTS-gos Detroito skyriaus pirmininko Alberto Misiūno buvo paruošta 4 puslapių programa, kuriai viršelių nupiešė Mykolas Abarius.

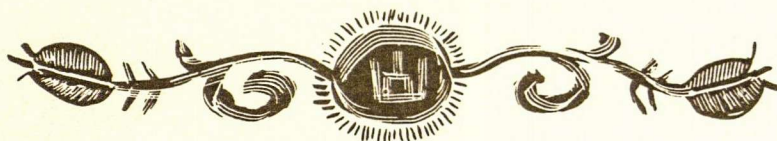
A. Grinius

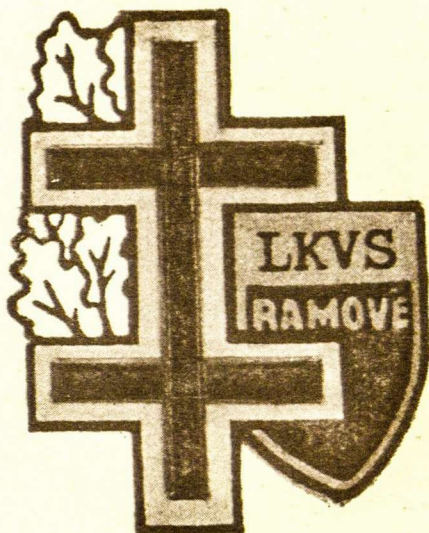
ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

KARIUI, AUKOJO:

- \$2500.00**
LŠST Vilniaus šaulių rinktinė per pirm. Juozą Šiaučiulį apmokėjo su auka KARIO NR. 2-1989 "Paminklas žuvusiems už Lietuvos laisvę Kanadoje" spaudos ir pašto išlaidas.
- \$200.00**
LKVS RAMOVĖ NY skyrius; pirm. Al Vakselis
LKVS RAMOVĖ Melbourno skyrius; pirm. Vl. Bosikis
- \$100.00**
LŠST DLK Kęstučio šaulių kp. WI; pirm. Vl. Vilčinas
LKVS RAMOVĖ Hartfordo skyrius, CT; pirm. L. Kapeckas
LŠST Aušros šaulių kp. Miami per V. Dubauską
- \$83.00**
Kun. J. N. Panavas, IN
Viktoras Sutkus, Vokietija
- \$70.00**
LKVS RAMOVĖ Bostono skyrius, MA (aukotojai: 20 dol. V. Kubilius, L. Landraitis, J. Vaičjurgis; 10 dol. A. Astravas; 5 dol. — J. Vizbaras.)
- \$50.00**
A. Ž.
LŠST Gen. T. Daukanto šaulių kp., IL; pirm. Ed. Vengianskas
LŠST Jono Vanagaičio šaulių kp. Bostone; išd. J. Bajerčienė
- \$49.59**
LKVS RAMOVĖ Montrealio skyrius per P. Gabri
- \$41.46**
LKVS RAMOVĖ Montrealio skyrius per A. Kalvaitį
- \$41.00**
Br. Sergautis, FL KARIO sukakčiai
- \$35.00**
V. Rukšys, ONT
- \$33.00**
Dr. K. Valdis, IL
- \$25.00**
LKVS RAMOVĖ Los Angeles skyrius a.a. kpt. M. Sumantui atminti
- G. Radvenis, CA a. a. mjr. J. Puikūnui atminti
- \$21.00**
Z. Vencius, Vokietija
- \$16.00**
J. Balčiūnas, ONT
- \$14.00**
A. Banaitis, Vokietija
- \$13.00**
Br. Baltrūnas, IL
St. Pabrinkis, OH
- \$12.00**
J. Nevulis, Vokietija
- \$10.00**
V. Tschiplys, Vokietija
Pr. Urbutis, FL
J. Vitkus, Vokietija
J. Lapšys, Australija
- \$8.00**
P. Balsas, ONT
Vl. Bagdonavičius, PA
- F. Bočiūnas, FL
Stefa Dimas, NY
B. Narbutas, CA
F. Navickas, OH
- M. Pakalnis, OH
J. Rimkūnas, FL
J. Romikaitis, ONT
M. Sniulis, ONT
S. Vilinskas, CT
J. Vyšniauskas, ONT
- \$7.00**
Lietuvių namų biblioteka, Australija
- \$5.00**
P. Matukas, NY
Ap. Skopas, IL
- \$4.00**
Br. Kirstukas, QUE
- \$3.00**
L. Dubauskas, IL
P. Gabrys, QUE
A. B. Jocas, CA
T. Karaliūnas, IL
M. Kizis, ONT
A. Linge, MAN
J. Miliauskienė, MA
J. Navikas, CT
T. Pečkienė, IL
E. Tamošiūnas, IL
V. Viliušis, QUE
J. White, FL
- \$2.00**
Alg. Daubaris, Vokietija
Dr. G. Gurklewitsch, Vokietija
Dr. St. Sereika, Vokietija

KARYS visiems nuoširdžiai dėkoja!

"KARIO" PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St.,
North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. —
V. A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALST.

BROCKTON, MA —
A. Šeduikis, 990 N. Main St.

CHICAGO, IL —

"Gifts International", "Parama", "Patria"
Gifts & Electr.

DETROIT, MI —

V. Čižauskas (Šv. Antano parapijos
Spaudos kioskas).

WATERBURY, CT —

"Spauda"

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman
Road, London E 2. ORF, England

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Raiffeisenstr. 4.

Spausdina:

FRANCISCAN PRESS
341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207

30.794.43